Digitized by eGangotri/Sarayu Trust. Funding IKS-MoE-Grant-2 Equipment Heritage Foundation, Jalgaon

CC-0. In Public Domain Sri Aurobindo Library, Pondicherry

Digitized by eGangotri/Sarayu Trust. Funding IKS-MoE-Grant-2 Equipment Heritage Foundation, Jalgaon

CC-0. In Public Domain Sri Aurobindo Library, Pondicherry

Digitized by eGangotri/Sarayu Trust. Funding IKS-MoE-Grant-2 Equipment Heritage Foundation, Jalgaon

CC-0. In Public Domain Sri Aurobindo Library, Pondicherry

Digitized by eGangotri/Sarayu Trust. Funding IKS-MoE-Grant-2 Equipment Heritage Foundation, Jalgaon

CC-0. In Public Domain Sri Aurobindo Library, Pondicherry

Digitized by eGangotri/Sarayu Trust. Funding IKS-MoE-Grant-2 Equipment Heritage Foundation, Jalgaon

CC-0. In Public Domain Sri Aurobindo Library, Pondicherry

Digitized by eGangotri/Sarayu Trust. Funding IKS-MoE-Grant-2 Equipment Heritage Foundation, Jalgaon

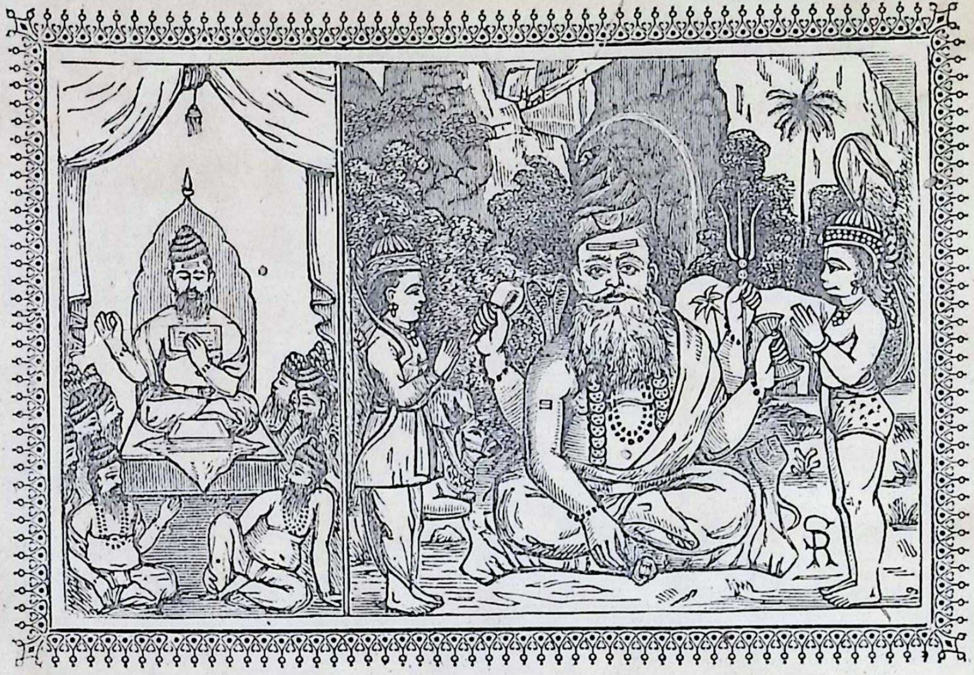

CC-0. In Public Domain Sri Aurobindo Library, Pondicherry

Digitized by eGangotri/Sarayu Trust. Funding IKS-MoE-Grant-2 Equipment Heritage Foundation, Jalgaon

॥ अथ श्रीशिवगीता प्रारभ्यते ॥

श्रीगणेशाय नमः ॥ श्रीसरस्वत्यै नमः ॥ श्रीगुरुभ्यो नमः ॥ श्रीसाम्बसदाशिवाय नमः ॥ ॐअस्य श्रीशिवगीतामालामन्त्रस्य ॥ श्रीवेदव्यासरूप्यगस्त्य ऋषिः शिरसि ॥ ॐजगतीछन्दः मुखे ॥ श्रीसदाशिवः परमात्मा देवता हृदये ॥ ॐप्रणवो बीजं नाभौ ॥ ॐसर्वव्यापक इति शक्तिः गुह्ये ॥ ॐह्रीं कीलकं पादयोः ॥ ब्रह्मात्मसाक्षात्कारार्थे जपे विनियोगः ॥ ॐ ह्रां अङ्गुष्ठाभ्यां नमः ॥ ॐह्रीं तर्जनीभ्यां नमः ॥ ॐह्रूं मध्यमाभ्यां नमः ॥ ॐह्रैं अनामिका-

CC-0. In Public Domain Sri Aurobindo Library, Pondicherry

Digitized by eGangotri/Sarayu Trust. Funding IKS-MoE-Grant-2 Equipment Heritage Foundation, Jalgaon

भ्यां नमः ॥ ॐ ह्रौं कनिष्ठिकाभ्यां नमः ॥ ॐ ह्रः क-
रतलकरपृष्ठाभ्यां नमः ॥ एवं हृदयादि ॥ ॥ अथ
ध्यानम् ॥ ॥ अकारं विन्यसेन्नाभौ सत्वरूपं निर-
ञ्जनम् ॥ उकारं हृदये विन्द्याद्रजोरूपं द्वितीयकम् ॥
॥ १ ॥ मकारं मूर्ध्नि विन्यस्य तमोरूपं च त्र्यम्बक-
म् ॥ अकारश्च उकारश्च मकारो बिन्दुलक्षणः ॥ २ ॥
त्रिधा मात्रा स्थिता यत्र तत्परं ज्योतिरोमिति ॥ अ-
कार उच्यते रुद्रो मकारश्च पितामहः ॥ ३ ॥ उ-
कार उच्यते विष्णुस्तत्परं ज्योतिरोमिति ॥ इच्छा
क्रिया तथा शक्तिर्ब्राह्मी गौरी च वैष्णवी ॥ ४ ॥ त्रि-

CC-0. In Public Domain Sri Aurobindo Library, Pondicherry

Digitized by eGangotri/Sarayu Trust. Funding IKS-MoE-Grant 2 Equipment Heritage Foundation, Jalgaon

कारं उच्यते विष्णुस्तत्परं ज्योतिरोमिति ॥ इच्छा ॥ ३ ॥
क्रिया तथा शक्तिर्ब्राह्मी गौरी च वैष्णवी ॥ ४ ॥ त्रि-
धा शक्तिः स्थिता यत्र तत्परं ज्योतिरोमिति ॥ ब्रह्मा
विष्णुश्च रुद्रश्च देवेन्द्रो देवतास्तथा ॥ ५ ॥ अमला-
र्कस्थिराकारं प्रज्वलं भुवनत्रयम् ॥ धारयन् हृदये
ब्रह्म वन्हिना सह दृश्यते ॥ ६ ॥ दृशिस्वरूपं गगनो-
पमं परं सर्वात्मकं सात्विकमेकमक्षरम् ॥ अलेपनं स-
र्वगतं यदद्वयं तदेव चाहं प्रणवं यदुक्तम् ॥ ७ ॥ ओ-
मिति ॥ उत्पन्नात्मावबोधस्य अद्वेष्टृत्वादयो गुणाः ॥
अशेषतो भवन्त्यस्य ननु संधानरूपिणः ॥ ८ ॥
इति ध्यानम् ॥ ॥ सूत उवाच ॥ ॥ अथातः सं-
प्रवक्ष्यामि शुद्धं कैवल्यमुक्तिदम् ॥ अनुग्रहान्महेश-

CC-0. In Public Domain Sri Aurobindo Library, Pondicherry

Digitized by eGangotri/Sarayu Trust. Funding IKS-MoE-Grant-2 Equipment Heritage Foundation, Jalgaon

स्य भवदुःखस्य भेषजम् ॥ १॥ न कर्मणामनुष्ठानैर्न
दानैस्तपसापि वा ॥ कैवल्यं लभते मर्त्यः किंतु ज्ञा-
नेन केवलम् ॥ २ ॥ रामाय दण्डकारण्ये पार्वती-
पतिना पुरा ॥ या प्रोक्ता शिवगीताख्या गुह्याद्गु-
ह्यतमा हि सा ॥ ३ ॥ यस्याः श्रवणमात्रेण नृणां मु-
क्तिर्ध्रुवं भवेत् ॥ पुरा सनत्कुमाराय स्कन्देनाभिहि-
ता हि सा ॥ ४ ॥ सनत्कुमारः प्रोवाच व्यासाय मु-
निसत्तमाः ॥ मह्यं कृपातिरेकेण प्रददौ बादरायणः
॥ ५ ॥ उक्तं च तेन कस्मैचिन्न दातव्यमिदं त्वया॥ सू-
तपुत्रान्यथा देवाः क्षुभ्यन्ति च शपन्ति च ॥६॥ अथ

CC-0. In Public Domain Sri Aurobindo Library, Pondicherry

Digitized by eGangotri/Sarayu Trust. Funding IKS-MoE-Grant-2 Equipment Heritage Foundation, Jalgaon
तपुत्रान्यथा देवाः क्षुभ्यन्ति च शपन्ति च ॥६॥ अथ

पृष्टो मया विप्रा भगवान्बादरायणः ॥ भगवन्देवताः सर्वाः किं क्षुभ्यन्ति शपन्ति च ॥ ७ ॥ तासामत्रास्ति का हानिर्यया कुप्यन्ति देवताः ॥ पाराशर्योऽथ मामाह यत्पृष्टं शृणु वत्स तत् ॥ ८ ॥ नित्याग्निहोत्रिणो विप्राः संति ये गृहमेधिनः ॥ त एव सर्वफलदाः सुराणां कामधेनवः ॥९॥ भक्ष्यं भोज्यं च पेयं च यद्यदिष्टं सुपर्वणाम् ॥ अग्नौ हुतेन हविषा तत्सर्वं लभते दिवि ॥ १० ॥ नान्यदस्ति सुरेशानामिष्टसिद्धिप्रदं दिवि ॥ दोग्ध्री धेनुर्यथा नीता दुःखदा गृहमेधिनाम् ॥११॥ तथैव ज्ञानवान्विप्रो देवानां दुःखदो भवेत् ॥ त्रिद-

CC-0. In Public Domain Sri Aurobindo Library, Pondicherry

Digitized by eGangotri/Sarayu Trust. Funding IKS-MoE-Grant-2 Equipment Heritage Foundation, Jalgaon

शास्तेन विघ्नन्ति प्रविष्टा विषयं नृणाम् ॥१२॥ ततो
न जायते भक्तिः शिवे कस्यापि देहिनः ॥ तस्मादवि-
दुषां नैव जायते शूलपाणिनः ॥ १३ ॥ यथाकथंचि-
ज्जातापि मध्ये विच्छिद्यते नृणाम् ॥ जातं वापि शिव-
ज्ञानं न विश्वासं भजत्यलम् ॥ १४ ॥ ऋषय ऊचुः ॥
यद्येवं देवता विघ्नमाचरन्ति तनूभृताम् ॥ पौरुषं तत्र
कस्यास्ति येन मुक्तिर्भविष्यति ॥१५॥ सत्यं सूतात्म-
जं ब्रूहि तत्रोपायोऽस्ति वा न वा ॥ ॥ सूत उवाच ॥
कोटिजन्मार्जितैः पुण्यैः शिवे भक्तिः प्रजायते॥१६॥
इष्टापूर्तादिकर्माणि तेनाचरति मानवः ॥ शिवार्पण-

CC-0. In Public Domain Sri Aurobindo Library, Pondicherry

Digitized by eGangotri/Sarayu Trust: Funding IKS-MoE-Grant-2 Equipment Heritage Foundation, Jalgaon

कोटिजन्मार्जितैः पुण्यैः शिवभक्तिः प्रजायते॥१६॥
इष्टापूर्तादिकर्माणि तेनाचरति मानवः॥ शिवार्पण-
धिया कामान्परित्यज्य यथाविधि ॥ १७ ॥ अनुग्र-
हात्तेन शंभोर्जायते सुदृढो नरः ॥ततो भीताः पलाय-
न्ते विघ्नं हित्वाऽसुरेश्वराः ॥१८॥ जायते तेन शुश्रूषा
चरिते चन्द्रमौलिनः॥ शृण्वतो जायते ज्ञानं ज्ञानादे-
व विमुच्यते ॥ १९ ॥ बहुनात्र किमुक्तेन यस्य भक्तिः
शिवे दृढा ॥ महापापोपपापौघकोटिग्रस्तोऽपि मु-
च्यते ॥ २० ॥ अनादरेण शाठ्येन परिहासेन माय-
या ॥ शिवभक्तिरतश्चेत्स्यादन्त्यजोऽपि विमुच्यते ॥
॥ २१ ॥ एवं भक्तिश्च सर्वेषां सर्वदा सर्वतोमुखी ॥
तस्यां तु विद्यमानाया यस्तु मर्त्यो न मुच्यते॥२२॥

CC-0. In Public Domain Sri Aurobindo Library, Pondicherry

Digitized by eGangotri/Sarayu Trust. Funding IKS-MoE-Grant-2 Equipment Heritage Foundation, Jalgaon

संसारबन्धनात्तस्मादन्यः को वास्ति मूढधीः॥नियमाद्यस्तु कुर्वीत भक्तिं वा द्रोहमेव वा ॥ २३ ॥ तस्यापि चेत्प्रसन्नोऽसौ फलं यच्छति वाञ्छितम् ॥ ऋद्धं किंचित्समादाय क्षुल्लकं जलमेव वा ॥ २४ ॥ यो दत्ते नियमेनासौ तस्मै दत्ते जगत्त्रयम्॥तत्राप्यशक्तो नियमान्नमस्कारं प्रदक्षिणाम् ॥ २५ ॥ यः करोति महेशस्य तस्मै तुष्टो भवेच्छिवः ॥ प्रदक्षिणास्वशक्तोऽपि यः स्वान्ते चिन्तयेच्छिवम् ॥२६॥ गच्छन्समुपविष्टो वा तस्याभीष्टं प्रयच्छति॥चन्दनं बिल्वकाष्ठस्य पुष्पाणि वनजान्यपि ॥ २७ ॥ फलानि तादृशान्ये-

CC-0. In Public Domain Sri Aurobindo Library, Pondicherry

Digitized by eGangotri/Sarayu Trust. Funding IKS-MoE-Grant-2 Equipment Heritage Foundation, Jalgaon

पुष्पाणि वनजान्यपि ॥ २७ ॥ फलानि तादृशान्ये-

व यस्य प्रीतिकराणि वै ॥ दुष्करं तस्य सेवायां कि-
मस्ति भुवनत्रये ॥ २८ ॥ वन्येषु यादृशी प्रीतिर्वर्त-
ते परमेशितुः ॥ उत्तमेष्वपि नास्त्येव तादृशी ग्रामजे-
ष्वपि ॥ २९ ॥ तं त्यक्त्वा तादृशं देवं यः सेवेतान्यदे-
वताम् ॥ स हि भागीरथीं त्यक्त्वा काङ्क्षते मृगतृष्णि-
काम् ॥ ३० ॥ किंतु यस्यास्ति दुरितं कोटिजन्मसु सं-
चितम् ॥ तंस्य प्रकाशते नायमर्थो मोहान्धचेतसः
॥ ३१ ॥ न कालनियमो यत्र न देशस्य स्थलस्य च ॥
यत्रास्य चित्तं रमते तस्य ध्यानेन केवलम् ॥ ३२ ॥
आत्मत्वेन शिवस्यासौ शिवसायुज्यमाप्नुयात् ॥ अ-

CC-0. In Public Domain Sri Aurobindo Library, Pondicherry

Digitized by eGangotri/Sarayu Trust. Funding IKS-MoE-Grant-2 Equipment Heritage Foundation, Jalgaon

तिस्वल्पतरायुःश्रीभूतेशांशाधिपोऽपि यः ॥३३॥ स
तु राजाहमस्मीति वादिनं हन्ति सान्वयम् ॥ कर्तापि
सर्वलोकानामक्षय्यैश्वर्यवानपि ॥ ३४ ॥ शिवः शि-
वोऽहमस्मीति वादिनं यं च कञ्चन ॥ आत्मना सह
तादात्म्यभागिनं कुरुते भृशम् ॥ ३५ ॥ धर्मार्थका-
ममोक्षाणां पारं यस्याथ येन वै ॥ मुनयस्तत्प्रव-
क्ष्यामि व्रतं पाशुपताभिधम् ॥३६॥ कृत्वा तु विरजां
दीक्षां भूतिरुद्राक्षधारिणः ॥ जपन्तो वेदसाराख्यं
शिवनामसहस्रकम् ॥ ३७ ॥ संत्यज्य तेन मर्त्यत्वं ॥ ५ ॥
शैवीं तनुमवाप्स्यथ ॥ ततः प्रसन्नो भगवाञ्छंकरो

CC-0. In Public Domain Sri Aurobindo Library, Pondicherry

Digitized by eGangotri/Sarayu Trust. Funding IKS-MoE-Grant-2 Equipment Heritage Foundation, Jalgaon

शैवीं तनुमवाप्स्यथ ॥ ततः प्रसन्नो भगवाञ्छंकरो

लोकशंकरः ॥ ३८ ॥ भवतां दृश्यतामेत्य कैवल्यं वः प्रदास्यति ॥ रामाय दण्डकारण्ये यत्प्रादात्कुम्भसंभवः ॥ ३९ ॥ तत्सर्वं वः प्रवक्ष्यामि शृणुध्वं भक्तियोगिनः ॥ ४० ॥

॥ इति श्रीपद्मपुराणे उपरिभागे शिवगीतासूपनिषत्सु ब्रह्मविद्यायां योगशास्त्रे शिवराघवसंवादे शिवभक्त्युत्कर्षनिरूपणं नाम प्रथमोऽध्यायः ॥ १ ॥

॥ ऋषय ऊचुः ॥ ॥ किमर्थमागतोऽगस्त्यो राम-

CC-0. In Public Domain Sri Aurobindo Library, Pondicherry

Digitized by eGangotri/Sarayu Trust. Funding IKS-MoE-Grant-2 Equipment Heritage Foundation, Jalgaon

चन्द्रस्य सन्निधिम् ॥ कथं वा विरजां दीक्षां कारयामास राघवम् ॥ ततः किमाप्तवान् रामः फलं तद्वक्तुमर्हसि ॥ १ ॥ सूत उवाच ॥ ॥ रावणेन यदा सीताऽपहृता जनकात्मजा ॥ तदा वियोगदुःखेन विलपन्नास राघवः ॥ २ ॥ निर्निद्रो निरहंकारो निराहारो दिवानिशम् ॥ मोक्तुमैच्छत्ततः प्राणान्सानुजो रघुनन्दनः ॥ ३ ॥ लोपामुद्रापतिर्ज्ञात्वा तस्य सन्निधिमागमत् ॥ अथ तं बोधयामास संसारासारतां मुनिः ॥ ४ ॥ अगस्त्य उवाच ॥ ॥ किं विषीदसि राजेन्द्र कान्ता कस्य विचार्यताम् ॥ जडः किं नु विजानाति

CC-0. In Public Domain Sri Aurobindo Library, Pondicherry

Digitized by eGangotri/Sarayu Trust. Funding IKS-MoE-Grant-2 Equipment Heritage Foundation, Jalgaon

कान्ता कस्य विचार्यताम् ॥ जडः किं नु विजानाति देहोऽयं पाञ्चभौतिकः ॥ ५ ॥ निर्लेपः परिपूर्णश्च सच्चिदानन्दविग्रहः ॥ आत्मा न जायते नैव म्रियते न च दुःखभाक् ॥ ६ ॥ सूर्योऽसौ सर्वलोकस्य चक्षुष्ट्वेन व्यवस्थितः ॥ तथापि चाक्षुषैर्दोषैर्न कदाचिद्विलिप्यते ॥ ७ ॥ सर्वभूतान्तरात्मापि तद्वद्दृश्यैर्न लिप्यते ॥ देहोऽपि मलपिण्डोऽयं मुक्तजीवो जडात्मकः ॥ ८ ॥ दह्यते वन्हिना काष्ठैः शिवाद्यैर्भक्ष्यतेऽपि वा ॥ तथापि नैव जानाति विरहे तस्य का व्यथा ॥ ॥ ९ ॥ सुवर्णगौरी दूर्वाया दलवच्छ्यामलापि वा ॥ पीनोत्तुङ्गस्तनाभोगभुग्नसूक्ष्मविलग्निका ॥ १० ॥ बृ-

CC-0. In Public Domain Sri Aurobindo Library, Pondicherry

Digitized by eGangotri/Sarayu Trust. Funding IKS-MoE-Grant-2 Equipment Heritage Foundation, Jalgaon

हन्नितम्बजघना रक्तपादसरोरुहा ॥ राकाचन्द्रमु-
खी बिम्बप्रतिबिम्बरदच्छदा ॥ ११ ॥ नीलेन्दीवर-
नीकाशनयनद्वयशोभिता ॥ मत्तकोकिलसँल्लापा
मत्तद्विरदगामिनी ॥ १२ ॥ कटाक्षैरनुगृह्णाति मां प-
ञ्चेषुशरोत्तमैः ॥ इति यां मन्यते मूढ स तु पञ्चेषुशा-
सितः ॥ १३ ॥ तस्याविवेकं वक्ष्यामि शृणुष्वावहितो
नृप ॥ न च स्त्री न पुमानेष नैव चायं नपुंसकः ॥ १४ ॥
अमूर्तः पुरुषः पूर्णो द्रष्टा देही स जीविनः ॥ या त-
न्वङ्गी मृदुर्बाला मलपिण्डात्मिका जडा ॥ १५ ॥ सा
न पश्यति यत्किंचिन्न शृणोति न जिघ्रति ॥ चर्ममा-

CC-0. In Public Domain Sri Aurobindo Library, Pondicherry

Digitized by eGangotri/Sarayu Trust, Funding IKS-MoE Grant-2 Equipment Heritage Foundation, Jalgaon

न पश्यति यत्किंचिन्न शृणोति न जिघ्रति ॥ चर्ममा-
त्रा तनुस्तस्या बुध्वा त्यक्षस्व राघव ॥ १६ ॥ या
प्राणादधिका सैव हंत ते स्याद्घृणास्पदम् ॥ जायन्ते
यदि भूतेभ्यो देहिनः पाञ्चभौतिकाः ॥ १७ ॥ आ-
त्मा यदेकलस्तेषु परिपूर्णः सनातनः ॥ का कान्ता
तत्र कः कान्तः सर्व एव सहोदराः ॥१८॥ निर्मितायां
गृहावल्यां तदवच्छिन्नतां गतम् ॥ नभस्तस्यां तु द-
ग्धायां न कांचित्क्षतिमृच्छति ॥ १९ ॥ तद्वदात्मापि
देहेषु परिपूर्णः सनातनः ॥ हन्यमानेषु तेष्वेव स
स्वयं नैव हन्यते ॥ २० ॥ हन्ता चेन्मन्यते हन्तुं ह-
तश्चेन्मन्यते हतम् ॥ तावुभौ न विजानीतो नायं

CC-0. In Public Domain Sri Aurobindo Library, Pondicherry

Digitized by eGangotri/Sarayu Trust. Funding IKS-MoE-Grant-2 Equipment Heritage Foundation, Jalgaon

हन्ति न हन्यते ॥ २१ ॥ अस्मान्नृपातिदुःखेन किं
खेदस्यास्ति कारणम् ॥ स्वस्वरूपं विदित्वेदं दुःखं
त्यक्त्वा सुखी भव ॥२२॥ ॥ राम उवाच ॥ ॥ मुने,
देहस्य नो दुःखं नैव चेत्परमात्मनः ॥ सीतावियोग-
दुःखाग्निर्मां भस्मीकुरुते कथम् ॥ २३॥ सदाऽनुभू-
यते योऽर्थः स नास्तीति त्वयेरितः ॥ जायतां तत्र
विश्वासः कथं मे मुनिपुङ्गव ॥ २४ ॥ अन्योऽत्र ना-
स्ति को भोक्ता येन जन्तुः प्रतप्यते ॥ सुखस्य वापि
दुःखस्य तद्ब्रूहि मुनिसत्तम ॥ २५ ॥ ॥ अगस्तिरु-
वाच ॥ ॥ दुर्ज्ञेया शांभवी माया तया संमोह्यते . ज-

CC-0. In Public Domain Sri Aurobindo Library, Pondicherry

Digitized by eGangotri/Sarayu Trust. Funding IKS-MoE-Grant-2 Equipment Heritage Foundation, Jalgaon

वाच ॥ ॥ दुर्ज्ञेया शांभवी माया तया संमोह्यते ज-
गत् ॥ मायां तु प्रकृतिं विद्यान्मायिनं तु महेश्वरम् ॥
॥ २६ ॥ तस्यावयवभूतैस्तु व्याप्तं सर्वमिदं जगत् ॥
सत्यज्ञानात्मकोऽनन्तो विभुरात्मा महेश्वरः ॥ २७ ॥
तस्यैवांशो जीवलोके हृदये प्राणिनां स्थितः ॥ वि-
स्फुलिङ्गा यथा वह्नेर्जायन्ते काष्ठयोगतः ॥ २८ ॥
अनादिकर्मसंबद्धास्तद्वदंशा महेशितुः ॥ अनादिवा-
सनायुक्ताः क्षेत्रज्ञा इति ते स्मृताः ॥ २९ ॥ मनो बु-
द्धिरहंकारश्चित्तं चेति चतुष्टयम् ॥ अन्तःकरणमि-
त्याहुस्तत्र ते प्रतिबिम्बिताः ॥ ३० ॥ जीवत्वं प्रा-
प्नुयुः कर्मफलभोक्तार एव ते ॥ ततो वैषयिकं तेषां

CC-0. In Public Domain Sri Aurobindo Library, Pondicherry

Digitized by eGangotri/Sarayu Trust. Funding IKS-MoE-Grant-2 Equipment Heritage Foundation, Jalgaon

सुखं वा दुःखमेव वा ॥ ३१ ॥ त एव भुञ्जते भोगा-
यतनेऽस्मिन् शरीरके ॥ स्थावरं जङ्गमं चेति द्विवि-
धं वपुरुच्यते ॥ ३२ ॥ स्थावरास्तत्र देहाः स्युः सू-
क्ष्मा गुल्मलतादयः ॥ अण्डजाः स्वेदजास्तद्वदुद्भि-
ज्जा इति जङ्गमाः ॥ ३३ ॥ योनिमन्ये प्रपद्यन्ते श-
रीरत्वाय देहिनः ॥ स्थाणुमन्येऽनुसंयन्ति यथाकर्म
यथाश्रुतम् ॥ ३४ ॥ सुख्यहं दुःख्यहं चेति जीव ए-
वाभिमन्यते ॥ निर्लेपोऽपि परं ज्योतिर्मोहितः शं-
भुमायया ॥ ३५ ॥ कामः क्रोधस्तथा लोभो मदो
मात्सर्यमेव च ॥ मोहश्चेत्यरिषड्वर्गमहंकारगतं विदुः

CC-0. In Public Domain Sri Aurobindo Library, Pondicherry

Digitized by eGangotri/Sarayu Trust. Funding IKS-MoE-Grant-2 Equipment Heritage Foundation, Jalgaon

मात्सर्यमेव च ॥ मोहश्चेत्यरिषड्वर्गमहंकारगतं विदुः

॥ ३६ ॥ स एव बोध्यते जीवः स्वप्नजाग्रदवस्थयोः ॥
सुषुप्तौ तदभावाच्च जीवः शंकरतां गतः॥३७॥स एव
मायासंस्पृष्टः कारणं सुखदुःखयोः ॥ शुक्तौ रजत-
वद्विश्वं मायया दृश्यते शिवे ॥ ३८ ॥ ततो विवेकज्ञा-
नेन न कोऽप्यत्रास्ति दुःखभाक् ॥ ततो विरम दुः-
खात्त्वं किं मुधा परितप्यसे ॥ ३९ ॥ ॥ श्रीराम उ-
वाच ॥ ॥ मुने सर्वमिदं तथ्यं यन्मदग्रे त्वयेरित-
म् ॥ तथापि न जहात्येतत्प्रारब्धादृष्टमुल्बणम् ॥
॥ ४० ॥ मत्तं कुर्याद्यथा मद्यं नष्टाविद्यमपि द्विज-
म् ॥ तद्वत्प्रारब्धभोगोऽपि न जहाति विवेकिनम्

CC-0. In Public Domain Sri Aurobindo Library, Pondicherry

Digitized by eGangotri/Sarayu Trust. Funding IKS-MoE-Grant-2 Equipment Heritage Foundation, Jalgaon

॥ ४१ ॥ ततः किं बहुनोक्तेन प्रारब्धसचिवः स्मरः ॥
बाधते मां दिवारात्रमहंकारोऽपि तादृशः ॥ ४२ ॥
अत्यन्तपीडितो जीवः स्थूलदेहं विमुञ्चति ॥ तस्मा-
ज्जीवाप्तये मह्यमुपायः क्रियतां द्विज ॥ ४३ ॥

॥ इति श्रीपद्मपुराणे उपरिभागे शिवगीता-
सूपनिषत्सु ब्रह्मविद्यायां योगशास्त्रे शिवराघ-
वसंवादे वैराग्योपदेशो नाम द्वितीयोऽध्या-
यः ॥ २ ॥

॥ अगस्त्य उवाच ॥ ॥ न गृह्णाति वचः पथ्यं

CC-0. In Public Domain Sri Aurobindo Library, Pondicherry

Digitized by eGangotri/Sarayu Trust. Funding IKS-MoE-Grant-2 Equipment Heritage Foundation, Jalgaon

कामक्रोधादिपीडितः ॥ हितं न रोचते तस्य मुमूर्षोरिव भेषजम् ॥ १ ॥ मध्येसमुद्रं या नीता सीता दैत्येन मायिना ॥ आयास्यति नरश्रेष्ठ सा कथं तव संनिधिम् ॥ २ ॥ बध्यन्ते देवताः सर्वा द्वारि मर्कटयूथवत् ॥ किं च चामरधारिण्यो यस्य संति सुराङ्गनाः ॥ ३ ॥ भुङ्क्ते त्रिलोकीमखिलां यः शंभुवरदर्पितः ॥ निष्कण्टकं तस्य जयः कथं तव भविष्यति ॥ ४ ॥ इन्द्रजिन्नाम पुत्रो यस्तस्यास्तीश वरोद्धतः ॥ तस्याग्रे संगरे देवा बहुवारं पलायिताः ॥ ५ ॥ कुम्भकर्णाह्वयो भ्राता यस्यास्ति सुरसूदनः ॥ अ-

CC-0. In Public Domain Sri Aurobindo Library, Pondicherry

Digitized by eGangotri/Sarayu Trust. Funding IKS-MoE-Grant-2 Equipment Heritage Foundation, Jalgaon

न्यो दिव्यास्त्रसंयुक्तश्चिरजीवी बिभीषणः ॥ ६ ॥ दुर्गं
यस्यास्ति लंकाख्यं दुर्जेयं देवदानवैः ॥ चतुरङ्गबलं
यस्य वर्तते कोटिसंख्यया ॥ ७ ॥ एकाकिना त्वया
जेयः स कथं नृपनन्दन ॥ आकाङ्क्षते करे धर्तुं बा-
लश्चन्द्रमसं यथा ॥ ८ ॥ तथा त्वं काममोहेन जयं
तस्याभिवाञ्छसि ॥ ॥ श्रीराम उवाच ॥ ॥ क्ष-
त्रियोऽहं मुनिश्रेष्ठ भार्या मे रक्षसा हृता ॥ यदि तं न
निहन्म्याशु जीवने मेऽस्ति किं फलम् ॥९॥ अतस्ते
तत्त्वबोधेन न मे किंचित्प्रयोजनम् ॥ कामक्रोधादयः
सर्वे दहन्त्येते तनुं मम ॥ १० ॥ अहंकारोऽपि मे नि-

CC-0. In Public Domain Sri Aurobindo Library, Pondicherry

Digitized by eGangotri/Sarayu Trust. Funding IKS-MoE-Grant-2 Equipment Heritage Foundation, Jalgaon

सर्वे दहन्त्येते तनुं मम ॥ १० ॥ अहंकारोऽपि मे नि-

त्यं जीवनं हन्तुमुद्यतः । हतायां निजकान्तायां श-
त्रुणाऽवमतस्य वा ॥ ११ ॥ यस्य तत्त्वबुभुत्सा स्या-
त्स लोके पुरुषाधमः ॥ तस्मात्तस्य वधोपायं लङ्घ-
यित्वाम्बुधिं रणे ॥ १२ ॥ ब्रूहि मे मुनिशार्दूल त्वत्तो
नान्योऽस्ति मे गुरुः ॥ ॥ अगस्त्य उवाच ॥
॥ एवं चेच्छरणं याहि पार्वतीपतिमव्ययम् ॥ स चे-
त्प्रसन्नो भगवान्वाञ्छितार्थं प्रदास्यति ॥ १३ ॥ देवै-
रजेयः शक्राद्यैर्हरिणा ब्रह्मणापि वा ॥ स ते वध्यः
कथं वा स्याच्छंकरानुग्रहं विना ॥ १४ ॥ अतस्त्वां दी-
क्षयिष्यामि विरजामार्गमाश्रितः ॥ तेन मार्गेण म-

CC-0. In Public Domain Sri Aurobindo Library, Pondicherry

Digitized by eGangotri/Sarayu Trust. Funding IKS-MoE-Grant-2 Equipment Heritage Foundation, Jalgaon

र्त्यत्वं हित्वा तेजोमयो भव ॥ १५ ॥ येन हत्वा रणे
शत्रून्सर्वान्कामानवाप्स्यसि । भुक्त्वा भूमण्डले चा-
न्ते शिवसायुज्यमाप्स्यसि ॥ १६ ॥ ॥ सूत उवा-
च ॥ ॥ अथ प्रणम्य रामस्तं दण्डवन्मुनिसत्तम-
म् ॥ उवाच दुःखनिर्मुक्तः प्रहृष्टेनान्तरात्मना ॥ १७ ॥
॥ श्रीराम उवाच ॥ ॥ कृतार्थोऽहं मुने जातो वा-
ञ्छितार्थो ममागतः ॥ पीताम्बुधिः प्रसन्नस्त्वं यदि
मे किमु दुर्लभम् ॥ १८ ॥ अतस्त्वं विरजां दीक्षां ब्रू-
हि मे मुनिसत्तम ॥ ॥ अगस्त्य उवाच ॥ ॥ शु-
क्लपक्षे चतुर्दश्यामष्टम्यां वा विशेषतः ॥ एकादश्यां

CC-0. In Public Domain Sri Aurobindo Library, Pondicherry

Digitized by eGangotri/Sarayu Trust. Funding IKS-MoE-Grant-2 Equipment Heritage Foundation, Jalgaon

कृष्णपक्षे चतुर्दश्यामष्टम्यां वा विशेषतः ॥ एकादश्यां

सोमवारे आर्द्रायां वा समारभेत् ॥ १९ ॥ यं वायुमाहुर्यं रुद्रं यमग्निं परमेश्वरम् ॥ परात्परतरं चाहुः परात्परतरं शिवम् ॥ २० ॥ ब्रह्मणो जनकं विष्णोर्वह्नेर्वायोः सदाशिवम् ॥ ध्यात्वाग्निनाऽवसथ्याग्निं विशोध्य च पृथक्पृथक् ॥ २१ ॥ पञ्चभूतानि संयम्य ध्यात्वा गुणविधिक्रमात् ॥ मात्राः पञ्च चतस्रश्च त्रिमात्रां द्विस्ततः परम् ॥ २२ ॥ एकमात्रममात्रं हि द्वादशान्तं व्यवस्थितम् ॥ स्थित्यां स्थाप्यामृतो भूत्वा व्रतं पाशुपतं चरेत् ॥ २३ ॥ इदं व्रतं पाशुपतं करिष्यामि समासतः ॥ प्रातरेवं तु संक-

CC-0. In Public Domain Sri Aurobindo Library, Pondicherry

Digitized by eGangotri/Sarayu Trust. Funding IKS-MoE-Grant-2 Equipment Heritage Foundation, Jalgaon

ल्प्य निधायाग्निं स्वशाखया ॥ २४ ॥ उपोषितः शु-
चिः स्नातः शुक्लाम्बरधरः स्वयम् ॥ शुक्लयज्ञोपवीत-
श्च शुक्लमाल्यानुलेपनः ॥ २५ ॥ जुहुयाद्विरजामन्त्रैः
प्राणापानादिभिस्ततः ॥ अनुवाकान्तमेकाग्रः स-
मिदाज्यचरून्पृथक् ॥ २६ ॥ आत्मन्यग्निं समारोप्य
याते अग्नेति मन्त्रतः ॥ भस्मादायाग्निरित्याद्यैर्विमृ-
ज्याङ्गानि संस्पृशेत् ॥ २७ ॥ भस्मच्छन्नो भवेद्वि-
द्वान्महापातकसंभवैः ॥ पापैर्विमुच्यते सत्यमुच्यते
च न संशयः ॥ २८ ॥ वीर्यमग्नेर्यतो भस्म वीर्यवा-
न्भस्मसंयुतः ॥ भस्मस्नानरतो विप्रो भस्मशायी

CC-0. In Public Domain Sri Aurobindo Library, Pondicherry

Digitized by eGangotri/Sarayu Trust. Funding IKS-MoE-Grant-2 Equipment Heritage Foundation, Jalgaon

न्भस्मसंयुतः ॥ भस्मस्नानरतो विप्रो भस्मशायी

जितेन्द्रियः ॥ २९ ॥ सर्वपापविनिर्मुक्तः शिवसायुज्यमाप्नुयात् ॥ एवं कुरु महाभाग शिवनामसहस्रकम् ॥३०॥ इदं तु संप्रदास्यामि तेन सर्वार्थमाप्स्यसि ॥ ॥सूत उवाच ॥ ॥इत्युक्त्वा प्रददौ तस्मै शिवनामसहस्रकम् ॥३१॥वेदसाराभिधं नित्यं शिवप्रत्यक्षकारकम् ॥ उक्तं च तेन राम त्वं जप नित्यं दिवानिशम् ॥ ३२ ॥ ततः प्रसन्नो भगवान्महापाशुपतास्त्रकम्॥ तुभ्यं दास्यति तेन त्वं शत्रून्हत्वाऽप्स्यसि प्रियाम् ॥ ३३ ॥ तस्यैवास्त्रस्य माहात्म्यात्समुद्रं शोषयिष्यसि ॥ संहारकाले जगतामस्त्रं तत्पार्वतीप-

CC-0. In Public Domain Sri Aurobindo Library, Pondicherry

Digitized by eGangotri/Sarayu Trust. Funding IKS-MoE-Grant-2 Equipment Heritage Foundation, Jalgaon

ते: ॥ ३४ ॥ तदलाभे दानवानां जयस्तव सुदुर्लभः ॥ तस्माल्लब्धुं तदेवास्त्रं शरणं याहि शंकरम् ॥ ३५ ॥

॥ इति श्रीपद्मपुराणे शिवगीतासूपनिषत्सु ब्रह्मविद्यायां योगशास्त्रे शिवराघवसंवादे विरजादीक्षानिरूपणं नाम तृतीयोऽध्यायः ॥ ३ ॥

॥ सूत उवाच ॥ ॥ एवमुक्त्वा मुनिश्रेष्ठ गते तस्मिन्निजाश्रमम् ॥ अथ रामगिरौ रामस्तस्मिन्गोदावरीतटे ॥ १ ॥ शिवलिङ्गं प्रतिष्ठाप्य कृत्वा दीक्षां यथाविधि ॥ भूतिभूषितसर्वाङ्गो रुद्राक्षाभरणैर्युतः

॥ २ ॥ अभिषिच्य जलैः पुण्यैर्गौतमीसिन्धुसंभवैः ॥

CC-0. In Public Domain. Sri Aurobindo Library, Pondicherry

Digitized by eGangotri/Sarayu Trust. Funding IKS-MoE-Grant-2 Equipment Heritage Foundation, Jalgaon

यथाविधि ॥ भूतिभूषितसर्वाङ्गो रुद्राक्षाभरणैर्युतः

॥ २ ॥ अभिषिच्य जलैः पुण्यैर्गौतमीसिन्धुसंभवैः ॥
अर्चयित्वा वन्यपुष्पैस्तद्वद्वन्यफलैरपि ॥ ३ ॥ भस्म-
च्छन्नो भस्मशायी व्याघ्रचर्मासने स्थितः ॥ नाम्नां स-
हस्रं प्रजपन्नक्तंदिवमनन्यधीः ॥ ४ ॥ मासमेकं फला-
हारो मासं पर्णाशनः स्थितः ॥ मासमेकं जलाहारो
मासं च पवनाशनः ॥ ५ ॥ शान्तो दान्तः प्रसन्नात्मा
ध्यायन्नेवं महेश्वरम् ॥ हृत्पङ्कजे समासीनमुमादेहा-
र्धधारिणम् ॥ ६ ॥ चतुर्भुजं त्रिनयनं विद्युत्पिङ्गजटा-
धरम् ॥ कोटिसूर्यप्रतीकाशं चन्द्रकोटिसुशीतलम् ॥
॥७॥ सर्वाभरणसंयुक्तं नागयज्ञोपवीतिनम् ॥ व्याघ्र-

CC-0. In Public Domain Sri Aurobindo Library, Pondicherry

Digitized by eGangotri/Sarayu Trust. Funding IKS-MoE-Grant-2 Equipment Heritage Foundation, Jalgaon

चर्माम्बरधरं वरदाभयधारिणम् ॥८॥ व्याघ्रचर्मोत्त-
रीयं च सुरासुरनमस्कृतम् ॥ पञ्चवक्त्रं चन्द्रमौलिं
त्रिशूलडमरूधरम् ॥९॥ नित्यं च शाश्वतं शुद्धं ध्रुव-
मक्षरमव्ययम् ॥एवं नित्यं प्रजपतो गतं मासचतुष्ट-
यम् ॥ १० ॥ अथ जातो महानादः प्रलयाम्बुदभीष-
णः ॥ समुद्रमथनोद्भूतमन्दरावनिभृद्ध्वनिः ॥११॥
रुद्रबाणाग्निसंदीप्तभ्रश्यत्त्रिपुरविभ्रमः ॥ तमाकर्ण्या-
थ संभ्रान्तो यावत्पश्यति पुष्करम् ॥ १२ ॥ तावदेव
महातेजो रामस्यासीत्पुरो द्विजाः ॥ तेजसा तेन सं-
भ्रान्तो नापश्यत्स दिशो दश ॥ १३ ॥ अन्धीकृतेक्ष-

CC-0. In Public Domain Sri Aurobindo Library, Pondicherry

Digitized by eGangotri/Sarayu Trust. Funding IKS-MoE-Grant-2 Equipment Heritage Foundation, Jalgaon

भ्रन्तो नापश्यत्स दिशा [illegible] ॥ १३ ॥ अन्धीकृतेक्ष-
णस्तूर्णं मोहं यातो नृपात्मजः ॥ विचिन्त्य तर्कयामा-
स दैत्यमायां द्विजेश्वराः ॥१४॥ अथोत्थाय महावी-
रः सज्जं कृत्वा स्वकं धनु ॥ अविध्यन्निशितैर्बाणैर्दि-
व्यास्त्रैरभिमन्त्रितैः ॥ १५ ॥ आग्नेयं वारुणं सौम्यं
मोहनं सौरपार्वतम् ॥ विष्णुचक्रं महाचक्रं कालचक्रं
च वैष्णवम् ॥ १६ ॥ रौद्रं पाशुपतं ब्राह्मं कौबेरं कुलि-
शानिलम् ॥ भार्गवादिबहून्यस्त्राण्ययं प्रायुङ्क्त राघवः
॥ १७ ॥ तस्मिंस्तेजसि शस्त्राणि चास्त्राण्यस्य महीं-
पतेः ॥ विलीनानि महाभ्रस्य करका इव नीरधौ ॥
॥ १८ ॥ ततः क्षणेन जज्वाल धनुस्तस्य कराच्च्युत-

CC-0. In Public Domain Sri Aurobindo Library, Pondicherry

Digitized by eGangotri/Sarayu Trust. Funding IKS-MoE-Grant-2 Equipment Heritage Foundation, Jalgaon

म्॥ तूणीरं चाङ्गुलित्राणं गोधिकापि महीपतेः॥१९॥
तद्दृष्ट्वा लक्ष्मणो भीतः पपात भुवि मूर्च्छितः ॥ अथा-
किञ्चित्करो रामो जानुभ्यामवनिं गतः ॥२०॥ मीलि-
ताक्षो भयाविष्टः शंकरं शरणं गतः ॥ स्वरेणाप्युच्चर-
न्नुच्चैः शंभोर्नामसहस्रकम् ॥ २१ ॥ शिवं च दण्डव-
द्भूमौ प्रणनाम पुनः पुनः ॥पुनश्च पूर्ववच्चासीच्छब्दो
दिङ्मण्डलं ग्रसन् ॥ २२ ॥ चचाल वसुधा घोरं पर्व-
ताश्च चकम्पिरे॥ततः क्षणेन शीतांशुशीतलं तेज आ
पतत् ॥ २३ ॥ उन्मीलिताक्षो रामस्तु यावदेतत्प्रप-
श्यति ॥ तावद्ददर्श वृषभं सर्वालंकारसंयुतम् ॥२४॥
पीयूषमथनोद्भूतनवनीतस्य पिण्डवत् ॥

CC-0. In Public Domain. Sri Aurobindo Library, Pondicherry

Digitized by eGangotri/Sarayu Trust. Funding IKS-MoE-Grant-2 Equipment Heritage Foundation, Jalgaon

इयात ॥ तावद्ददर्श वृषभं सर्वालंकारसंयुतम् ॥२४॥
पीयूषमथनोद्भूतनवनीतस्य पिण्डवत् ॥ प्रोतस्वर्णं
मरकतच्छायशृङ्गद्वयान्वितम् ॥ २५ ॥ नीलरत्नेक्ष-
णं ह्रस्वकण्ठकम्बलभूषितम् ॥ रत्नपल्याणसंयुक्तं
निबद्धं श्वेतचामरैः ॥ २६ ॥ घण्टिकाघर्घरीशब्दैः पू-
रयन्तं दिशो दश ॥ तत्रासीनं महादेवं शुद्धस्फटिक-
विग्रहम् ॥ २७ ॥ कोटिसूर्यप्रतीकाशं कोटिशीतांशु-
शीतलम् ॥ व्याघ्रचर्माम्बरधरं नागयज्ञोपवीतिनम्
॥ २८ ॥ सर्वालंकारसंयुक्तं विद्युत्पिङ्गजटाधरम् ॥
नीलकण्ठं व्याघ्रचर्मोत्तरीयं चन्द्रशेखरम् ॥ २९ ॥
नानाविधायुधोद्भासिदशबाहुं त्रिलोचनम् ॥ युवानं

CC-0. In Public Domain Sri Aurobindo Library, Pondicherry

Digitized by eGangotri/Sarayu Trust. Funding IKS-MoE-Grant-2 Equipment Heritage Foundation, Jalgaon

पुरुषश्रेष्ठं सच्चिदानन्दविग्रहम् ॥ ३० ॥ तत्रैव च
सुखासीनां पूर्णचन्द्रनिभाननाम् ॥ नीलेन्दीवरदा-
माभामुद्यन्मरकतप्रभाम् ॥ ३१ ॥ मुक्ताभरणसंयुक्तां
रात्रिं ताराञ्चितामिव ॥ विन्ध्यक्षितिधरोत्तुङ्गकुच-
भारभरालसाम् ॥ ३२ ॥ सदसत्संशयाविष्टमध्यदे-
शान्तराम्बराम् ॥ दिव्याभरणसंयुक्तां दिव्यगन्धा-
नुलेपनाम् ॥ ३३ ॥ दिव्यमाल्याम्बरधरां नीलेन्दी-
वरलोचनाम् ॥ अलकोद्भासिवदनां ताम्बूलग्रास-
शोभिताम् ॥३४॥ शिवालिङ्गनसंजातपुलकोद्भासि-
विग्रहाम् ॥ सच्चिदानन्दरूपाढ्यां जगन्मातरमम्बि-
काम् ॥३५॥ सौन्दर्यसारसंदोहां ददर्श रघुनन्दनः ॥

CC-0. In Public Domain Sri Aurobindo Library, Pondicherry

Digitized by eGangotri/Sarayu Trust. Funding IKS-MoE-Grant-2 Equipment Heritage Foundation, Jalgaon

विग्रहाम् ॥ सच्चिदानन्दरूपाख्यां जगन्मातरमम्बि-
काम् ॥३५॥ सौन्दर्यसारसंदोहां ददर्श रघुनन्दनः ॥
स्वस्ववाहनसंयुक्तान्नानायुधलसत्करान् ॥ ३६ ॥ बृ-
हद्रथन्तरादीनि सामानि परिगायतः ॥ स्वस्वकान्ता-
समायुक्तान्दिक्पालान्परितः स्थितान् ॥ ३७ ॥ अ-
ग्रगं गरुडारूढं शंखचक्रगदाधरम् ॥ कालाम्बुदप्र-
तीकाशं विद्युत्कान्त्या श्रिया युतम् ॥३८॥ जपन्तमे-
कमनसा रुद्राध्यायं जनार्दनम् ॥ पश्चाच्चतुर्मुखं देवं
ब्रह्माणं हंसवाहनम् ॥३९॥ चतुर्वक्त्रैश्चतुर्वेदरुद्रसूक्तै-
र्महेश्वरम् ॥ स्तुवन्तं भारतीयुक्तं दीर्घकूर्चं जटाधर-
म् ॥ ४० ॥ अथर्वशिरसा देवं स्तुवन्तं मुनिमण्डल-

CC-0. In Public Domain Sri Aurobindo Library, Pondicherry

Digitized by eGangotri/Sarayu Trust. Funding IKS-MoE-Grant-2 Equipment Heritage Foundation, Jalgaon

म् ॥ गङ्गादितटिनीयुक्तमम्बुदं नीलविग्रहम् ॥४१॥
श्वेताश्वतरमन्त्रेण स्तुवन्तं गिरिजापतिम् ॥ अनन्ता-
दिमहानागान्कैलासगिरिसन्निभान् ॥ ४२ ॥ कैव-
ल्योपनिषत्पाठान्मणिरत्नविभूषितान् ॥ सुवर्णवेत्र-
हस्ताढ्यं नन्दिनं पुरतः स्थितम् ॥ ४३ ॥ दक्षिणे
मूषकारूढं गणेशं पर्वतोपमम् ॥ मयूरवाहनारूढ-
मुत्तरे षण्मुखं तथा ॥ ४४ ॥ महाकालं च चण्डेशं पा-
र्श्वयोर्भीषणाकृतिम् ॥ कालाग्निरुद्रं दूरस्थं ज्वल-
द्दावाग्निसन्निभम् ॥ ४५ ॥ त्रिपादं कुटिलाकारं नटद्भृ-
ङ्गिरिटिं पुनः ॥ नानाविकारवदनान्कोटिशः प्रम-
थाधिपान् ॥ ४६ ॥ नानावाहनसंयुक्तं परितो मातृ-

CC-0. In Public Domain Sri Aurobindo Library, Pondicherry

Digitized by eGangotri/Sarayu Trust. Funding IKS-MoE-Grant-2 Equipment Heritage Foundation, Jalgaon

ङ्गिरिटिं पुनः ॥ नाना[illegible]वदनान्कोटिशः प्रम-
थाधिपान् ॥ ४६ ॥ नानावाहनसंयुक्तं परितो मातृ-
मण्डलम् ॥ पञ्चाक्षरीजपासक्तान्सिद्धविद्याधरादि-
कान् ॥ ४७ ॥ दिव्यरुद्रकगीतानि गायत्किन्नरवृ-
न्दकम् ॥ तत्र त्रैयम्बकं मन्त्रं जपद्द्विजकदम्बकम्
॥ ४८ ॥ गायन्तं वीणया गीतं नृत्यन्तं नारदं दिवि॥
नृत्यतो नाट्यनृत्येन रम्भादीनप्सरोगणान् ॥४९॥
गायच्चित्ररथादीनां गन्धर्वाणां कदम्बकम् ॥ कम्ब-
लाश्वतरौ शंभुकर्णभूषणतां गतौ ॥५०॥गायन्तौ प-
न्नगौ गीतं कपालं कम्बलं तथा ॥ एवं देवसभां दृष्ट्वा
कृतार्थो रघुनन्दनः ॥५१॥ हर्षगद्गदया वाचा स्तुव-

CC-0. In Public Domain Sri Aurobindo Library, Pondicherry

Digitized by eGangotri/Sarayu Trust. Funding IKS-MoE-Grant-2 Equipment Heritage Foundation, Jalgaon

न्देवं महेश्वरम् ॥ दिव्यनामसहस्रेण प्रणनाम पुनःपुनः ॥ ५२ ॥

॥ इति श्रीपद्मपुराणे उपरिभागे शिवगीतासूपनिषत्सु ब्रह्मविद्यायां योगशास्त्रे शिवराघवसंवादे शिवप्रादुर्भावाख्यश्चतुर्थोऽध्यायः ॥ ४ ॥

॥ सूत उवाच ॥ ॥ अथ प्रादुरभूत्तत्र हिरण्मयरथो महान् ॥ अनेकदिव्यरत्नांशुकिर्मीरितदिगन्तरः ॥ १ ॥ नवोपान्तिकपङ्काढ्यमहाचक्रचतुष्टयः ॥ मुक्तानोगणसंयुक्तः ...च्छत्रशातातत ॥ २ ॥

शुद्धहेमखलीनाढ्यतरङ्गगणसंयुतः ॥ मुक्ताविता-

CC-0. In Public Domain Sri Aurobindo Library, Pondicherry

Digitized by eGangotri/Sarayu Trust. Funding IKS-MoE-Grant-2 Equipment Heritage Foundation, Jalgaon

[illegible]ष्यः ॥ मुक्तातोरणसं[illegible]च्छत्रशताततः ॥ २ ॥ शुद्धहेमखलीनाढ्यतुरङ्गगणसंयुतः ॥ मुक्तावितानविलसदूर्ध्वदिव्यवृषध्वजः ॥ ३ ॥ मत्तवारणिकायुक्तः पट्टतल्पोपशोभितः ॥ पारिजाततरूद्भूतपुष्पमालाभिरञ्चितः ॥ ४ ॥ मृगनाभिसमुद्भूतकस्तूरिमदपङ्किलः ॥ कर्पूरागरुधूपोत्थगन्धाकृष्टमधुव्रतः ॥ ५ ॥ संवर्तघनघोषाढ्यो नानावाद्यसमन्वितः ॥ वीणावेणुस्वनासक्तकिन्नरीगणसंकुलः ॥ ६ ॥ एवं दृष्ट्वा रथश्रेष्ठं वृषादुत्तीर्य शंकरः ॥ अम्बया सहितस्तत्र पट्टतल्पेऽविशत्तदा ॥ ७ ॥ नीराजनैः सुरस्त्रीणां श्वेतचामरचालनैः ॥ दिव्यव्यजनपातैश्च प्रहृष्टो

CC-0. In Public Domain Sri Aurobindo Library, Pondicherry

Digitized by eGangotri/Sarayu Trust. Funding IKS-MoE-Grant-2 Equipment Heritage Foundation, Jalgaon

नीललोहितः ॥ ८ ॥ क्वणत्कङ्कणनिध्वानैर्मञ्जुमञ्जीर-
सिञ्जितैः ॥ वीणावेणुस्वनैर्गीतैः पूर्णमासीज्जगत्त्रय-
म् ॥ ९ ॥ शुककेकिकुलारावैः श्वेतपारावतस्वनैः ॥
उन्निद्रभूषाफणिनां दर्शनादेव बर्हिणः ॥ १० ॥ नन्त-
तुर्दर्शयन्तः स्वांश्चन्द्रकान्कोटिसंख्यया ॥ प्रण-
मन्तं ततो राममुत्थाप्य वृषभध्वजः ॥ ११ ॥ आनि-
नाय रथं दिव्यं प्रहृष्टेनान्तरात्मना ॥ कमण्डलुजलैः
स्वच्छैः स्वयमाचम्य यत्नतः ॥ १२ ॥ समाचम्याथ
पुरतः स्वांके राममुपानयत् ॥ अथ दिव्यं धनुस्तस्मै ॥२०॥
ददौ तूणीरमक्षयम् ॥ १३ ॥ महापाशुपतं नाम दि-

CC-0. In Public Domain Sri Aurobindo Library, Pondicherry

Digitized by eGangotri/Sarayu Trust. Funding IKS-MoE-Grant-2 Equipment Heritage Foundation, Jalgaon

ददौ तूणीरमक्षयम् ॥ १३ ॥ महापाशुपतं नाम दि-

व्यमस्त्रं ददौ ततः ॥ उक्तश्च तेन रामोऽपि सादरं च-
न्द्रमौलिना ॥ १४ ॥ जगन्नाशकरं रौद्रमुग्रमस्त्रमिदं
नृप ॥ अतो नेदं प्रयोक्तव्यं रामान्यसमरादिके ॥ १५ ॥
अन्यन्नास्ति प्रतीघातमेतस्य भुवनत्रये ॥ तस्मात्त्रा-
णात्यये राम प्रयोक्तव्यमुपस्थिते ॥ १६ ॥ अन्यदैत-
त्प्रयुक्तं तु जगत्संक्षयकृद्भवेत् ॥ अथाहूय सुरश्रेष्ठा-
न् लोकपालान्महेश्वरः ॥ १७ ॥ उवाच परमप्रीतः
स्वं स्वमस्त्रं प्रयच्छत ॥ राघवोऽयं च तैरस्त्रै रावणं
निहनिष्यति ॥ १८ ॥ तस्मै दैवैरवध्यत्वमिति दत्तो वरो
मया ॥ तस्माद्वानरतामेत्य भवन्तो युद्धदुर्मदाः ॥ १९ ॥

CC-0. In Public Domain Sri Aurobindo Library, Pondicherry

Digitized by eGangotri/Sarayu Trust. Funding IKS-MoE-Grant-2 Equipment Heritage Foundation, Jalgaon

साहाय्यमस्य कुर्वन्तु तेन सुख्या भविष्यथ ॥ तदा-
ज्ञां शिरसा गृह्य सुराः प्राञ्जलयस्तथा ॥ २० ॥ प्र-
॥२१॥ णम्य चरणौ शंभोः स्वं स्वमस्त्रं ददुर्मुदा ॥ नाराय-
णास्त्रं दैत्यारिरैन्द्रमस्त्रं पुरंदरः ॥ २१ ॥ ब्रह्मापि ब्र-
ह्मदण्डास्त्रमाग्नेयास्त्रं धनंजयः ॥ याम्यं यमोऽपि
मोहास्त्रं रक्षोराजस्तथा ददौ ॥ २२ ॥ वरुणो वारुणं
प्रादाद्वायव्यास्त्रं प्रभञ्जनः ॥ कौबेरं च कुबेरोऽपि रौ-
द्रमीशान एव च ॥ २३ ॥ सौरमस्त्रं ददौ सूर्यः सौम्यं
सोमश्च पार्वतम् ॥ विश्वे देवा ददुस्तस्मै वसवो वा- ॥२१॥
सवाभिधम् ॥ २४ ॥ अथ तुष्टः प्रणम्येशं रामो दश-

CC-0. In Public Domain Sri Aurobindo Library, Pondicherry

Digitized by eGangotri/Sarayu Trust. Funding IKS-MoE-Grant-2 Equipment Heritage Foundation, Jalgaon

सर्वाभिधम् ॥ २४॥ अथ तुष्टः प्रणम्येशं रामो दश-

रथात्मजः ॥ प्राञ्जलिः प्रणतो भूत्वा भक्तियुक्तो व्य-
जिज्ञपत् ॥ २५ ॥ ॥ श्रीराम उवाच ॥ ॥ भगव-
न्मानुषेणैव नोल्लङ्घ्यो लवणाम्बुधिः ॥ तत्र लङ्का-
भिधं दुर्गं दुर्जयं देवदानवैः ॥ २६ ॥ अनेककोटय-
स्तत्र राक्षसा बलवत्तराः ॥ सर्वे स्वाध्यायनिरताः
शिवभक्ता जितेन्द्रियाः ॥ २७ ॥ अनेकमायासंयुक्ता
बुद्धिमन्तोऽग्निहोत्रिणः ॥ कथमेकाकिना जेया मया
भ्रात्रा च संयुगे ॥ २८ ॥ ॥ श्रीमहादेव उवाच ॥
रावणस्य वधे राम रक्षसामपि मारणे ॥ विचारो
न त्वया कार्यस्तस्य कालोऽयमागतः ॥ २९ ॥ अधर्मे

CC-0. In Public Domain Sri Aurobindo Library, Pondicherry

Digitized by eGangotri/Sarayu Trust. Funding IKS-MoE-Grant-2 Equipment Heritage Foundation, Jalgaon

तु प्रवृत्तास्ते देवब्राह्मणपीडने ॥ तस्मादायुःक्षयं या-
तं तेषां श्रीरपि सुव्रत ॥ ३० ॥ राजस्त्रीकामनासक्तं
रावणं निहनिष्यसि ॥ पापासक्तो रिपुर्जेतुं सूकरः
समराङ्गणे ॥ ३१ ॥ अधर्मे निरतः शत्रुर्भाग्येनैव हि
लभ्यते ॥ अधीतधर्मशास्त्रोऽपि सदा वेदरतोऽपि वा
॥३२॥ विनाशकाले संप्राप्ते धर्ममार्गाच्च्युतो भवेत् ॥
पीड्यन्ते देवताः सर्वाः सततं येन पापिना ॥ ३३ ॥
ब्राह्मणा ऋषयश्चैव तस्य नाशः स्वयं स्थितः ॥ कि-
ष्किंधानगरे राम देवानामंशसंभवाः ॥ ३४ ॥ वानरा
बहवो जाता दुर्जया बलवत्तराः ॥ साहाय्यं ते करि-

CC-0. In Public Domain Sri Aurobindo Library, Pondicherry

Digitized by eGangotri/Sarayu Trust. Funding IKS-MoE-Grant-2 Equipment Heritage Foundation, Jalgaon

ष्यंति तैर्बध्वा च पयोनिधिम् ॥ ३५ ॥ अनेकशैल-
संबद्धे सेतौ यान्तु वलीमुखाः ॥ रावणं सगणं हत्वा
तामानय निजां प्रियाम् ॥ ३६ ॥ शस्त्रैर्युद्धे जयो यत्र
तत्रास्त्राणि न योजयेत् ॥ निरस्त्रेष्वल्पशस्त्रेषु पला-
यनपरेषु च ॥ ३७ ॥ अस्त्राणि मुञ्चन् दिव्यानि स्व-
यमेव विनश्यति ॥ अथवा किं बहूक्तेन मयैवोत्पादि-
तं जगत् ॥ ३८ ॥ मयैव पाल्यते नित्यं मया संह्रिय-
तेऽपि च ॥ अहमेको जगन्मृत्युर्मृत्योरपि महीपते ॥
॥ ३९ ॥ ग्रसेऽहमेव सकलं जगदेतच्चराचरम् ॥ मम
वक्त्रगताः सर्वे राक्षसा युद्धदुर्मदाः ॥ ४० ॥ निमित्त-

CC-0. In Public Domain Sri Aurobindo Library, Pondicherry

Digitized by eGangotri/Sarayu Trust. Funding IKS-MoE-Grant-2 Equipment Heritage Foundation, Jalgaon

मात्रं त्वं भूयाः कीर्तिमाप्स्यसि संगरे ॥ ४१ ॥

॥ इति श्रीपद्मपुराणे शिवगीतासूपनिषत्सु ब्रह्मविद्यायां योगशास्त्रे शिवराघवसंवादे रामाय वरप्रदानं नाम पञ्चमोऽध्यायः ॥ ५ ॥ ॥

॥ श्रीराम उवाच ॥ ॥ भगवन्नत्र मे चित्रं महदेतत्प्रजायते ॥ शुद्धस्फटिकसंकाशस्त्रिनेत्रश्चन्द्रशेखरः ॥ १ ॥ मूर्तस्त्वं तु परिच्छिन्ना कृतिः पुरुषरूपधृक् ॥ अम्बया सहितोऽत्रैव रमसे प्रमथैःसह ॥२॥ त्वं कथं पञ्चभूतादि जगदेतच्चराचरम् ॥ तद्ब्रूहि गि-

CC-0. In Public Domain Sri Aurobindo Library, Pondicherry

Digitized by eGangotri/Sarayu Trust. Funding IKS-MoE-Grant-2 Equipment Heritage Foundation, Jalgaon

त्वं कथं पञ्चभूतादि जगदेतच्चराचरम् ॥ तद्ब्रूहि गि-

रिजाकान्त मयि तेऽनुग्रहो यदि ॥ ३ ॥ ॥ श्री भगवानुवाच ॥ ॥ साधु पृष्टं महाभाग दुर्ज्ञेयममरैरपि ॥ तत्प्रवक्ष्यामि ते भक्त्या ब्रह्मचर्येण सुव्रत ॥ ४ ॥ पारं यास्यस्यनायासाद्येन संसारनीरधेः ॥ दृश्यन्ते पञ्च भूतानि येन लोकाश्चतुर्दश ॥ ५ ॥ समुद्राः सरितो देवा राक्षसा ऋषयस्तथा ॥ दृश्यन्ते यानि चान्यानि स्थावराणि चराणि च ॥ ॥ ६ ॥ गन्धर्वाः प्रमथा नागाः सर्वे ते मद्विभूतयः ॥ पुरा ब्रह्मादयो देवा द्रष्टुकामा ममाकृतिम् ॥ ७ ॥ मंदरं प्रययुः सर्वे मम प्रियतरं गिरिम् ॥ स्तुत्वा प्रा-

CC-0. In Public Domain Sri Aurobindo Library, Pondicherry

Digitized by eGangotri/Sarayu Trust. Funding IKS-MoE-Grant-2 Equipment Heritage Foundation, Jalgaon

ञ्जलयो देवा मां तदा पुरतः स्थिताः ॥८॥ तान्दृष्ट्वाथ
मया देवान् लीलाकुलितचेतसः ॥ तेषामपहृतं ज्ञानं
ब्रह्मादीनां दिवौकसाम् ॥९॥ अथ तेऽपहृतज्ञाना मा-
माहुः को भवानिति ॥ अथाब्रुवमहं देवानहमेव पुरा-
तनः ॥१०॥ आसं प्रथममेवाहं वर्तामि च सुरेश्वराः ॥
भविष्यामि च लोकेऽस्मिन्मत्तो नान्योऽस्ति कश्च-
न ॥११॥ व्यतिरिक्तं च मत्तोऽस्ति नान्यत्किञ्चित्सुरे-
श्वराः ॥ नित्योऽनित्योऽहमनघो ब्रह्मणां ब्रह्मणस्प-
तिः ॥१२॥ दक्षिणांच उदञ्चोऽहं प्राञ्चः प्रत्यञ्च एव
च ॥ अधश्चोर्ध्वं च विदिशो दिशश्चाहं सुरेश्वराः ॥

CC-0. In Public Domain Sri Aurobindo Library, Pondicherry

Digitized by eGangotri/Sarayu Trust. Funding IKS-MoE-Grant-2 Equipment Heritage Foundation, Jalgaon
च ॥ अधश्चोर्ध्वं च विदिशो दिशश्चाहं सुरेश्वराः ॥

॥ १३ ॥ सावित्री चापि गायत्री स्त्री पुमानपुमानपि
त्रिष्टुब्जगत्यनुष्टुप् च पंक्तिश्छन्दस्त्रयीमयः ॥ १४ ॥
सत्योऽहं सर्वगः शान्तस्त्रेताग्निर्गौरहं गुरुः ॥ गौर्यहं
गह्वरं चाहं द्यौरहं जगतां विभुः ॥१५॥ ज्येष्ठः सर्वसु-
रश्रेष्ठो वरिष्ठोऽहमपांपतिः ॥ आर्योऽहं भगवानीश-
स्तेजोऽहं चादिरप्यहम् ॥१६॥ ऋग्वेदोऽहं यजुर्वेदः
सामवेदोऽहमात्मभूः ॥ अथर्वणश्च मन्त्रोऽहं तथा चा-
ङ्गिरसो वरः ॥ १७ ॥ इतिहासपुराणानि कल्पोऽहं
कल्पवानहम् ॥ नाराशंसी च गाथाहं विद्योपनिषदो-
ऽस्म्यहम् ॥ १८ ॥ श्लोकाः सूत्राणि चैवाहमनुव्याख्या-

CC-0. In Public Domain Sri Aurobindo Library, Pondicherry

Digitized by eGangotri/Sarayu Trust. Funding IKS-MoE-Grant-2 Equipment Heritage Foundation, Jalgaon

नमेव च ॥ व्याख्यानानि परा विद्या इष्टं हुतमथाहु-
तिः ॥ १९ ॥ दत्तादत्तमयं लोकः परलोकोऽहमक्षरः ॥
क्षरः सर्वाणि भूतानि दान्तिः शान्तिरहं खगः ॥२०॥
गुह्योऽहं सर्ववेदेषु आरण्योऽहमजोऽप्यहम् ॥ पुष्क-
रं च पवित्रं च मध्यं चाहमतः परम् ॥ २१ ॥ बहि-
श्चाहं तथा चांतः पुरस्तादहमव्ययः ॥ ज्योतिश्चाहं
तमश्चाहं तन्मात्राणीन्द्रियाण्यहम् ॥ २२॥ बुद्धिश्चा-
हमहंकारो विषयाण्यहमेव हि ॥ ब्रह्मा विष्णुर्महेशो-
ऽहमुमा स्कन्दो विनायकः ॥ २३ ॥ इन्द्रोऽग्निश्च य-
मश्चाहं निर्ऋतिर्वरुणोऽनिलः ॥ कुबेरोऽहं तथेशानो

CC-0. In Public Domain Sri Aurobindo Library, Pondicherry

Digitized by eGangotri/Sarayu Trust. Funding IKS-MoE-Grant-2 Equipment Heritage Foundation, Jalgaon

मश्चाहं निर्ऋतिर्वरुणोऽनिलः ॥ कुबेरोऽहं तथेशानो

भूर्भुवःस्वर्महर्जनः ॥ २४ ॥ तपः सत्यं च पृथिवी चापस्तेजोऽनिलोऽप्यहम् ॥ आकाशोऽहं रविः सोमो नक्षत्राणि ग्रहास्तथा ॥ २५ ॥ प्राणः कालस्तथा मृत्युरमृतं भूतमप्यहम् ॥ भव्यं भविष्यत्कृत्स्नं च विश्वं सर्वात्मकोऽप्यहम् ॥ २६ ॥ ओमादौ च तथा मध्ये भूर्भुवः स्वस्तथैव च ॥ ततोऽहं विश्वरूपोऽस्मि शीर्षं च जपतां सदा ॥ २७ ॥ अशितं पायितं चाहं कृतं चाकृतमप्यहम् ॥ परं चैवापरं चाहमहं सर्वपरायणः ॥ २८ ॥ अहं जगद्धितं दिव्यमक्षरं सूक्ष्ममव्ययम् ॥ प्राजापत्यं पवित्रं च सौम्यमग्राह्यमग्रि-

CC-0. In Public Domain Sri Aurobindo Library, Pondicherry

Digitized by eGangotri/Sarayu Trust. Funding IKS-MoE-Grant-2 Equipment Heritage Foundation, Jalgaon

यम् ॥ २९ ॥ अहमेवोपसंहर्ता महाग्रासौजसां नि-
धिः ॥ हृदि यो देवतात्वेन प्राणत्वेन प्रतिष्ठितः ॥
॥ ३० ॥ शिरश्चोत्तरतो यस्य पादौ दक्षिणतस्तथा ॥
यश्च सर्वोत्तरः साक्षादोङ्कारोऽहं त्रिमात्रकः ॥ ३१ ॥
ऊर्ध्वं चोन्नामये यस्मादधश्चापनयाम्यहम् ॥ तस्मा-
दोङ्कार एवाहमेको नित्यः सनातनः ॥ ३२ ॥ ऋचो
यजूंषि सामानि यो ब्रह्मा यज्ञकर्मणि ॥ प्रणामये
ब्राह्मणेभ्यस्तेनाहं प्रणवो मतः ॥ ३३ ॥ स्नेहो य-
था मांसपिण्डं व्याप्नोति व्यापयत्यपि ॥ सर्वान् लो-
कानहं तद्वत्सर्वव्यापी ततोऽस्म्यहम् ॥ ३४ ॥ ब्रह्मा

CC-0. In Public Domain Sri Aurobindo Library, Pondicherry

Digitized by eGangotri/Sarayu Trust. Funding IKS-MoE-Grant-2 Equipment Heritage Foundation, Jalgaon

कानहं तद्वत्सर्वल्पाणि ततोऽस्म्यहम् ॥ ३४ ॥ ब्रह्मा

हरिश्च भगवानाद्यन्तं नोपलब्धवान् ॥ ततोऽन्ये च सुरा यस्मादनन्तोऽहमितीरितः ॥ ३५ ॥ गर्भजन्म-जरामृत्युसंसारभवसागरात् ॥ तारयामि यतो भक्तं तस्मात्तारोऽहमीरितः ॥ ३६ ॥ चतुर्विधेषु देहेषु जीवत्वेन वसाम्यहम् ॥ सूक्ष्मो भूत्वा च हृद्देशे यत्तत्सूक्ष्मं प्रकीर्तितः ॥ ३७ ॥ महातमसि मग्नेभ्यो भक्तेभ्यो यत्प्रकाशये ॥ विद्युद्वदतुलं रूपं तस्माद्वैद्युतमस्म्यहम् ॥ ३८ ॥ एक एव यतो लोकान् विसृजामि सृजामि च ॥ विवासयामि गृह्णामि तस्मादेकोऽहमीश्वरः ॥ ३९ ॥ न द्वितीयो यतस्तस्थे तुरीयं ब्र-

CC-0. In Public Domain Sri Aurobindo Library, Pondicherry

Digitized by eGangotri/Sarayu Trust. Funding IKS-MoE-Grant-2 Equipment Heritage Foundation, Jalgaon

ह्म यत्स्वयम् ॥ भूतान्यात्मनि संहृत्य चैको रुद्रो व-
साम्यहम् ॥४०॥ सर्वाँल्लोकान्यदीशेऽहमीशिनीभि-
श्च शक्तिभिः ॥ ईशानमस्य जगतः स्वर्द्दशं चक्षुरीश्व-
रम् ॥ ४१ ॥ ईशानश्चास्मि जगतां सर्वेषामपि सर्व-
दा ॥ ईशानः सर्वविद्यानां यदीशानस्ततोऽस्म्यहम्
॥ ४२ ॥ सर्वभावान्निरीक्ष्येहमात्मज्ञानं निरीक्षये ॥
योगं च गमये तस्माद्भगवान्महतो मतः ॥४३॥ अ-
जस्त्रं यच्च गृह्णामि विसृजामि सृजामि च ॥ सर्वाँ-
ल्लोकान्वासयामि तेनाहं वै महेश्वरः ॥ ४४ ॥ मह-
त्यात्मज्ञानयोगैश्वर्ये यस्तु महीयते ॥ सर्वान् भावा-

327-76

CC-0. In Public Domain Sri Aurobindo Library, Pondicherry

Digitized by eGangotri/Sarayu Trust. Funding IKS-MoE-Grant-2 Equipment Heritage Foundation, Jalgaon

[illegible] तेनाहं वै महेश्वरः ॥ ४४ ॥ मह-
त्यात्मज्ञानयोगैश्वर्ये यस्तु महीयते ॥ सर्वान् भावा-

न् परित्यज्य महादेवश्च सोऽस्म्यहम् ॥ ४५ ॥ ए-
षोऽस्मि देवः प्रदिशो नु सर्वाः पूर्वो हि जातोऽस्म्य-
हमेव गर्भे ॥ अहं हि जातश्च जनिष्यमाणः प्रत्य-
ग्जनास्तिष्ठति सर्वतोमुखः ॥ ४६ ॥ विश्वतश्चक्षुरु-
त विश्वतो मुखो विश्वतो बाहुरुत विश्वतस्पात् ॥
संबाहुभ्यां धमति संपतत्रैर्द्यावाभूमी जनयन्देव ए-
कः ॥ ४७ ॥ वालाग्रमात्रं हृदयस्य मध्ये विश्वं देवं
जातवेदं वरेण्यम् ॥ मामात्मस्थं येऽनुपश्यन्ति धीरा-
स्तेषां शान्तिः शाश्वती नेतरेषाम् ॥ ४८ ॥ अहं
योनिं योनिमधितिष्ठामि चैको मयेदं पूर्णं पञ्चविधं

CC-0. In Public Domain Sri Aurobindo Library, Pondicherry

Digitized by eGangotri/Sarayu Trust. Funding IKS-MoE-Grant-2 Equipment Heritage Foundation, Jalgaon

च सर्वम् ॥ मामीशानं पुरुषं देवमीड्यं विदित्वा नि-
चाय्येमां शान्तिमत्यन्तमेति ॥ ४९ ॥ प्राणेष्वन्त-
र्मनसो लिङ्गमाहुरस्मिन्क्रोधो या च तृष्णा क्षमा
च ॥ तृष्णां हित्वा हेतुजालस्य मूलं बुद्ध्या चित्तं स्था-
पयित्वा मयीह ॥ एवं ये मां ध्यायमाना भजंते तेषां
शान्तिः शाश्वती नेतरेषाम् ॥ ५० ॥ यतो वाचो नि-
वर्तन्ते अप्राप्य मनसा सह ॥ आनन्दं ब्रह्म मां ज्ञा-
त्वा न बिभेति कुतश्चन ॥ ५१ ॥ श्रुत्वेति देवा मद्वा-
क्यं कैवल्यज्ञानमुत्तमम् ॥ जपन्तो मम नामानि म-
मध्यानपरायणाः ॥ ५२ ॥ सर्वे ते स्वस्वदेहान्ते म-

CC-0. In Public Domain Sri Aurobindo Library, Pondicherry

Digitized by eGangotri/Sarayu Trust, Funding IKS-MoE-Grant-2 Equipment Heritage Foundation, Jalgaon

मद्ध्यानपरायणाः ॥ ५२ ॥ सर्वे ते स्वस्वदेहान्ते म-

त्सायुज्यं गताः पुरा ॥ ततोऽग्रे परिदृश्यन्ते पदार्था मद्विभूतयः ॥ ५३ ॥ मय्येव सकलं जातं मयि सर्वं प्रतिष्ठितम् ॥ मयि सर्वं लयं याति तद्ब्रह्माद्वयमस्म्यहम् ॥ ५४ ॥ अणोरणीयानहमेव तद्वन्महानहं विश्वमहं विशुद्धः ॥ पुरातनोऽहं पुरुषोऽहमीशो हिरण्मयोऽहं शिवरूपमस्मि ॥ ५५ ॥ अपाणिपादोऽहमचिन्त्यशक्तिः पश्याम्यचक्षुः स शृणोम्यकर्णः ॥ अहं विजानामि विविक्तरूपो न चास्ति वेत्ता मम चित्सदाहम् ॥ ५६ ॥ वेदैरशेषैरहमेव वेद्यो वेदान्तकृद्वेदविदेव चाहम् ॥ न पुण्यपापे मम नास्ति नाशो

CC-0. In Public Domain. Sri Aurobindo Library, Pondicherry

Digitized by eGangotri/Sarayu Trust. Funding IKS-MoE-Grant-2 Equipment Heritage Foundation, Jalgaon

न जन्म देहेन्द्रियबुद्धिरस्ति ॥ ५७ ॥ न भूमिरापो न
च वह्निरस्ति न चानिलो मेऽस्ति न मे नभश्च ॥ एवं
विदित्वा परमात्मरूपं गुहाशयं निष्कलमद्वितीयम्
॥ ५८ ॥ समस्तसाक्षिं सदसद्विहीनं प्रयाति शुद्धं
परमात्मरूपम् ॥ ५९ ॥ एवं मां तत्त्वतो वेत्ति यस्तु
राम महामते ॥ स एव नान्यो लोकेषु कैवल्यफलम-
श्नुते ॥ ६० ॥

॥ इति श्रीपद्मपुराणे शिवगीतासू० विभूति-
योगो नाम षष्ठोऽध्यायः ॥ ६ ॥

CC-0. In Public Domain Sri Aurobindo Library, Pondicherry

Digitized by eGangotri/Sarayu Trust. Funding IKS-MoE-Grant-2 Equipment Heritage Foundation, Jalgaon

योगो नाम षष्ठोऽध्यायः ॥ ६ ॥

॥ श्रीराम उवाच ॥ ॥ भगवन्यन्मया पृष्टं त-
त्तथैव स्थितं विभो ॥ अत्रोत्तरं मया लब्धं त्वत्तो नैव
महेश्वर ॥ १ ॥ परिच्छिन्नपरीमाणे देहे भगवतस्तव॥
उत्पत्तिः पञ्चभूतानां स्थितिर्वा विलयः कथम् ॥२॥
स्वस्वाधिकारसंबद्धाः कथं नाम स्थिताः सुराः ॥ ते
सर्वे त्वं कथं देव भुवनानि चतुर्दश ॥ ३ ॥ त्वत्तः श्रु-
त्वापि देवात्र संशयो मे महानभूत् ॥ अप्रत्यायित-
चित्तस्य संशयं छेत्तुमर्हसि ॥ ४ ॥ ॥ श्रीभगवानु-
वाच ॥ ॥ वटबीजेऽतिसूक्ष्मेऽपि महावटतरुर्यथा ॥
सर्वदास्तेऽन्यथा वृक्षः कुत आयाति तद्वद ॥ ५ ॥

CC-0. In Public Domain Sri Aurobindo Library, Pondicherry

Digitized by eGangotri/Sarayu Trust. Funding IKS-MoE-Grant-2 Equipment Heritage Foundation, Jalgaon

तद्वन्मम तनौ राम भूतानामागतिर्लयः ॥ महासै-
न्धवपिण्डोऽपि जले क्षिप्तो विलीयते ॥ ६ ॥ न दृ-
श्यते पुनः पाकात्कुत आयाति पूर्ववत् ॥ प्रातः प्रा-
तर्यथा लोको जायते सूर्यमण्डलात् ॥ ७ ॥ एवं मत्तो
जगत्सर्वं जायतेऽस्ति विलीयते ॥ मय्येव सकलं रा-
म तद्विजानीहि सुव्रत ॥ ८ ॥ ॥ श्रीराम उवाच ॥
कथितेऽपि महाभाग दिग्जडस्य यथा दिशि ॥
निवर्तते भ्रमो नैव तद्वन्मम करोमि किम् ॥ ९ ॥
॥ श्रीभगवानुवाच ॥ ॥ मयि सर्वं यथा राम ज-
गदेतच्चराचरम् ॥ वर्तते तद्दर्शयामि न द्रष्टुं क्षमते

CC-0. In Public Domain Sri Aurobindo Library, Pondicherry

Digitized by eGangotri/Sarayu Trust. Funding IKS-MoE-Grant-2 Equipment Heritage Foundation, Jalgaon

भवान् ॥ १० ॥ दिव्यं चक्षुः प्रदास्यामि तुभ्यं दश-
रथात्मज ॥ तेन पश्य भयं त्यक्त्वा मत्तेजोमण्डलं
ध्रुवम् ॥ ११ ॥ न चर्मचक्षुषा द्रष्टुं शक्यते मामकं म-
हः ॥ नरेण वा सुरेणापि तन्ममानुग्रहं विना ॥१२॥
सूत उवाच ॥ ॥ इत्युक्त्वा प्रददौ तस्मै दिव्यं च-
क्षुर्महेश्वरः ॥ अथादर्शयदेतस्मै वक्त्रं पातालसंनिभ-
म् ॥१३॥ विद्युत्कोटिप्रभं दीप्तमतिभीमं भयावहम् ॥
तद्दृष्ट्वैव भयाद्रामो जानुभ्यामवनिं गतः ॥ १४ ॥ प्र-
णम्य दण्डवद्भूमौ तुष्टाव च पुनः पुनः ॥ अथोत्थाय
महावीरो यावदेव प्रपश्यति ॥ १५ ॥ वक्त्रं पुरभिद-

CC-0. In Public Domain Sri Aurobindo Library, Pondicherry

Digitized by eGangotri/Sarayu Trust. Funding IKS-MoE-Grant-2 Equipment Heritage Foundation, Jalgaon

स्तत्र अन्तर्ब्रह्माण्डकोटयः॥ चटका इव लक्ष्यन्ते
ज्वालामालासमाकुलाः॥ १६ ॥ मेरुमन्दरविन्ध्या-
द्या गिरयः सप्त सागराः ॥ दृश्यन्ते चन्द्रसूर्याद्याः
पञ्च भूतानि ते सुराः॥ १७॥ अरण्यानि महानागा
भुवनानि चतुर्दश॥ प्रतिब्रह्माण्डमेवं तद्दृष्ट्वा दशर-
थात्मजः ॥ १८ ॥ सुरासुराणां संग्रामास्तत्र पूर्वाप-
रानपि ॥ विष्णोर्दशावतारांश्च तत्तत्कर्माण्यपि द्वि-
जाः ॥ १९ ॥ पुरा भवांश्च देवानां पुरदाहं महेशितुः
॥ उत्पद्यमानानुत्पन्नान्सर्वानपि विनश्यतः ॥ २० ॥
दृष्ट्वा रामो भयाविष्टः प्रणनाम पुनः पुनः ॥ उत्पन्न-

CC-0. In Public Domain Sri Aurobindo Library, Pondicherry

Digitized by eGangotri/Sarayu Trust. Funding IKS-MoE-Grant-2 Equipment Heritage Foundation, Jalgaon

तत्त्वज्ञानोऽपि बभूव रघुनन्दनः ॥२१॥ अथोपनिषदां सारैरर्थैस्तुष्टाव शंकरम् ॥२२॥ ॥ श्रीराम उवाच ॥ ॥ देव प्रपन्नार्तिहर प्रसीद प्रसीद विश्वेश्वर विश्ववन्द्य ॥ प्रसीद गङ्गाधर चन्द्रमौले मां त्राहि संसारभयादनाथम् ॥ २३ ॥ त्वत्तो हि जातं जगदेतदीश त्वय्येव भूतानि वसन्ति नित्यम् ॥त्वय्येव शंभो विलयं प्रयान्ति भूमौ यथा वृक्षलतादयोऽपि ॥२४॥ ब्रह्मेन्द्ररुद्राश्च मरुद्गणाश्च गन्धर्वयक्षाऽसुरसिद्धसङ्घाः ॥ गङ्गादिनद्यो वरुणालयाश्च वसन्ति शूलिंस्तव वक्त्रयन्त्रे ॥ २५ ॥ त्वन्मायया क-

CC-0. In Public Domain Sri Aurobindo Library, Pondicherry

Digitized by eGangotri/Sarayu Trust. Funding IKS-MoE-Grant-2 Equipment Heritage Foundation, Jalgaon

लिपतमिन्दुमौले त्वय्येव दृश्यत्वमुपैति विश्वम् ॥
भ्रान्त्या जनः पश्यति सर्वमेतच्छुक्तौ यथा रौप्य-
महिं च रज्जौ ॥ २६ ॥ तेजोभिरापूर्य जगत्समस्तं
प्रकाशमानं कुरुषे प्रकाशम् ॥ विना प्रकाशं तव दे-
वदेव न दृश्यते विश्वमिदं क्षणेन ॥ २७ ॥ अल्पा-
श्रयो नैव बृहन्तमर्थं धत्तेऽणुरेको न हि विन्ध्यशैल-
म् ॥ त्वद्वक्त्रमात्रे जगदेतदस्ति त्वन्माययैवेति विनि-
श्चिनोमि ॥ २८ ॥ रज्जौ भुजङ्गो भयदो यथैव न जा-
यते नास्ति न चैति नाशम् ॥ त्वन्मायया केवलमात्त-
रूपं तथैव विश्वं त्वयि नीलकण्ठ ॥ २९ ॥ विचार्य-

CC-0. In Public Domain Sri Aurobindo Library, Pondicherry

Digitized by eGangotri/Sarayu Trust. Funding IKS-MoE-Grant-2 Equipment Heritage Foundation, Jalgaon

माणे तव यच्छरीरमाधारभावं जगतामुपैति ॥ तद-
प्यवश्यं मदविद्ययैव पूर्णश्चिदानन्दमयो यतस्त्वम्
॥ ३० ॥ पूजेष्टपूर्तादिवरक्रियाणां भोक्तुः फलं य-
च्छसि विश्वमेव ॥ मृषैतदेवं वचनं पुरारे त्वत्तोऽस्ति
भिन्नं न च किञ्चिदेव ॥ ३१ ॥ अज्ञानमूढा मुनयो
वदन्ति पूजोपचारादिबालिक्रियाभिः ॥ तोषं गिरी-
शो भजतीति मिथ्या कुतस्त्वमूर्तस्य तु भोगलिप्सा
॥३२॥ किञ्चिद्दलं वा चुलकोदकं वा यस्त्वं महेश प्र-
तिगृह्य दत्से ॥ त्रैलोक्यलक्ष्मीमपि यज्जनेभ्यः सर्वं
त्वविद्याकृतमेव मन्ये ॥३३॥ व्याप्नोषि सर्वा विदिशो

CC-0. In Public Domain Sri Aurobindo Library, Pondicherry

Digitized by eGangotri/Sarayu Trust. Funding IKS-MoE-Grant-2 Equipment Heritage Foundation, Jalgaon

दिशश्च त्वं विश्वमेकः पुरुषः पुराणः ॥ नष्टेऽपि त-
स्मिंस्तव नास्ति हानिर्घटे विनष्टे नभसो यथैव ॥
३४॥ यथैकमाकाशगमर्कबिम्बं क्षुद्रेषु पात्रेषु जला-
न्वितेषु ॥ भजत्यनेकप्रतिबिम्बभावं तथा त्वमन्तः-
करणेषु देव ॥३५॥ संसर्जने वाऽप्यवने विनाशे वि-
श्वस्य किञ्चित्तव नास्ति कार्यम् ॥ अनादिभिः प्राण-
भृतामदृष्टैस्तथापि तत्स्वप्नवदातनोषि ॥ ३६ ॥ स्थू-
लस्य सूक्ष्मस्य जडस्य भोगो देहस्य शंभो न विदं
विनास्ति ॥ अतस्त्वदारोपणमातनोति श्रुतिः पुरारे ॥३३॥
सुखदुःखयोः सदा ॥३७॥ नमः सच्चिदम्भोधिहंसा-

CC-0. In Public Domain Sri Aurobindo Library, Pondicherry

Digitized by eGangotri/Sarayu Trust. Funding IKS-MoE-Grant-2 Equipment Heritage Foundation, Jalgaon

य तुभ्यं नमः कालकालाय कालात्मकाय ॥ नमस्ते
समस्ताघसंहारकर्त्रे नमस्ते मृषा चित्तवृत्त्यैकमो-
क्त्रे ॥३८॥ ॥ सूत उवाच ॥ ॥ एवं प्रणम्य विश्वेशं
पुरतः प्राञ्जलिः स्थितः ॥ विस्मितः परमेशानं ज-
गाद रघुनन्दनः ॥ ३९ ॥ ॥ श्रीराम उवाच ॥ उ-
पसंहर विश्वात्मन्विश्वरूपमिदं तव ॥ प्रतीतं जगदै-
कात्म्यं शंभो भवदनुग्रहात् ॥४०॥ ॥ श्रीभगवानु-
वाच ॥ ॥ पश्य राम महाबाहो मत्तो नान्योऽस्ति क-
श्चन ॥ ४१ ॥ ॥ सूत उवाच ॥ ॥ इत्युक्त्वैवोपसंज-
ह्रे स्वदेहे देवतादिकान् ॥ मीलिताक्षः पुनर्हर्षाद्या-

CC-0. In Public Domain Sri Aurobindo Library, Pondicherry

Digitized by eGangotri/Sarayu Trust. Funding IKS-MoE-Grant-2 Equipment Heritage Foundation, Jalgaon

वद्रामः प्रपश्यति ॥ ४२ ॥ तावदेव गिरेः शृङ्गे व्या-
घ्रचर्मोपरि स्थितम् ॥ ददर्श पञ्चवदनं नीलकण्ठं त्रि-
लोचनम् ॥४३॥ व्याघ्रचर्माम्बरधरं भूतिभूषितवि-
ग्रहम् ॥ फणिकङ्कणभूषाढ्यं नागयज्ञोपवीतिनम्
॥ ४४ ॥ व्याघ्रचर्मोत्तरीयं च विद्युत्पिङ्गजटाधरम्
॥ एकाकिनं चन्द्रमौलिं वरेण्यमभयप्रदम् ॥ ४५ ॥
चतुर्भुजं खण्डपरशुमृगहस्तं जगत्पतिम्॥ अथाज्ञ-
या पुरस्तस्य प्रणम्योपविवेश सः ॥४६॥ अथाह रा-
मं देवेशो यद्यत्प्रष्टुमभीप्ससि ॥ तत्सर्वं पृच्छ राम-
त्वं मत्तो नान्योऽस्ति ते गुरुः ॥ ४७ ॥

CC-0. In Public Domain Sri Aurobindo Library, Pondicherry

Digitized by eGangotri/Sarayu Trust. Funding IKS-MoE-Grant-2 Equipment Heritage Foundation, Jalgaon

॥ इति श्रीपद्मपुराणे उपरिभागे शिवगीता-
सूपनिषत्सु ब्रह्म०योगशास्त्रे शिवराघवसंवादे
विश्वरूपदर्शनं नाम सप्तमोऽध्यायः ॥ ७ ॥

॥ ॥ श्रीराम उवाच ॥ ॥ पाञ्चभौतिकदेहस्य
चोत्पत्तिर्विलयः स्थितिः ॥ स्वरूपं च कथं देव भगव-
न्वक्तुमर्हसि ॥ १ ॥ ॥ श्रीभगवानुवाच ॥ ॥ प-
ञ्चभूतैः समारब्धो देहोऽयं पाञ्चभौतिकः ॥ तत्र प्र-
धानं पृथिवीशेषाणां सहकारिता ॥ २ ॥ जरायुजो-
ऽण्डजश्चैव स्वेदजश्चोद्भिजस्तथा॥एवं चतुर्विधः प्रो-

CC-0. In Public Domain Sri Aurobindo Library, Pondicherry

Digitized by eGangotri/Sarayu Trust. Funding IKS-MoE-Grant-2 Equipment Heritage Foundation, Jalgaon

क्तो देहोऽयं पाञ्चभौतिकः ॥ ३ ॥ मानसस्तु परः प्रो-
क्तो देवानामेव संस्मृतः ॥ तत्र वक्ष्ये प्रथमतः प्रधा-
नत्वाज्जरायुजम् ॥ ४ ॥ शुक्रशोणितसंभूता वृत्तिरेव
जरायुजः ॥ स्त्रीणां गर्भाशये शुक्रमृतुकाले विशेद्य-
दा ॥५॥ योषितो रजसा युक्तं तदेव स्याज्जरायुजम् ॥
बाहुल्याद्रजसः स्त्री स्याच्छुक्राधिक्ये पुमान्भवेत्
॥ ६ ॥ शुक्रशोणितयोः साम्ये जायते च नपुंसकः॥
ऋतुस्नाता भवेन्नारी चतुर्थे दिवसे ततः ॥ ७॥ ऋ-
तुकालस्तु निर्दिष्ट आषोडशादिनावधि ॥ तत्रायुग्म- ॥३५॥
दिने स्त्री स्यात्पुमान्युग्मदिने भवेत् ॥ ८ ॥ षोडशे

CC-0. In Public Domain. Sri Aurobindo Library, Pondicherry

Digitized by eGangotri/Sarayu Trust. Funding IKS-MoE-Grant-2 Equipment Heritage Foundation, Jalgaon

दिवसे गर्भो जायते यदि सुभ्रुवः ॥ चक्रवर्ती भवेद्रा-
जा जायते नात्र संशयः ॥ ९ ॥ ऋतुस्नाता यस्य पुं-
सः साकाङ्क्षं मुखमीक्षते ॥ तदाकृतिर्भवेद्गर्भस्तत्प-
श्येत्स्वामिनो मुखम् ॥ १० ॥ याऽस्ति चर्मावृतिः सू-
क्ष्मा जरायुः सा निगद्यते ॥ शुक्रशोणितयोर्योगस्त-
स्मिन्नेव भवेद्यतः ॥ ११ ॥ तत्र गर्भो भवेद्यस्मात्तेन
प्रोक्तो जरायुजः ॥ अण्डजाः पक्षिसर्पाद्याः स्वेदजा
मशकादयः ॥ १२ ॥ उद्भिज्जास्तृणगुल्माद्या मान-
साश्च सुरर्षयः ॥ जन्मकर्मवशादेव निषिक्तं स्मरम-
न्दिरे ॥ १३ ॥ शुक्रं रजःसमायुक्तं प्रथमे मासि तद्द्रव-

CC-0. In Public Domain Sri Aurobindo Library, Pondicherry

Digitized by eGangotri/Sarayu Trust. Funding IKS-MoE-Grant-2 Equipment Heritage Foundation, Jalgaon

म् ॥ कललं बुद्बुदं तस्मात्ततः पेशी भवेदिदम् ॥१४॥
पेशीघनं द्वितीये तु मासि पिण्डः प्रजायते ॥ करा-
ङ्घ्रिशीर्षकादीनि तृतीये संभवन्ति हि ॥ १५ ॥ अ-
भिव्यक्तिश्च जीवस्य चतुर्थे मासि जायते ॥ ततश्चल-
ति गर्भोऽपि जनन्या जठरे स्वतः ॥ १६ ॥ पुत्रश्चेद्द-
क्षिणे पार्श्वे कन्या वामे च तिष्ठति ॥ नपुंसकस्तूदर-
स्य भागे तिष्ठति मध्यतः ॥ १७ ॥ अतो दक्षिणपा-
र्श्वे तु शेते माता पुमान्यदि ॥ अङ्गप्रत्यङ्गभागाश्च
सूक्ष्माः स्युर्युगपत्तदा ॥१८॥ विहाय श्मश्रुदन्तादी-
ञ्जन्मानन्तरसंभवान् ॥चतुर्थे व्यक्तता तेषां भावाना-

CC-0. In Public Domain Sri Aurobindo Library, Pondicherry

Digitized by eGangotri/Sarayu Trust, Funding IKS-MoE-Grant-2 Equipment Heritage Foundation, Jalgaon

मपि जायते ॥ १९॥ पुंसां स्थैर्यादयो भावा भीरुत्वा-
द्यास्तु योषिताम्॥ नपुंसके च ते मिश्रा भवन्ति रघु-
नन्दन॥२०॥मातृजं चास्य हृदयं विषयानभिकाङ्क्ष-
ति ॥ ततो मातुर्मनोऽभीष्टं कुर्याद्गर्भविवृद्धये ॥ २१ ॥
तां च द्विहृदयां नारीमाहुर्दौहृदिनीं ततः ॥ अदाना-
द्दौहृदानां स्युर्गर्भस्य व्यङ्गतादयः ॥२२॥ मातुर्यद्विष-
ये लोभस्तदार्तो जायते सुतः ॥ प्रबुद्धं पञ्चमे चित्तं मांस
सशोणितपुष्टता ॥२३॥ षष्ठेऽस्थिस्नायुनखरकेशलो-
मविविक्तता ॥बलवर्णौ चोपचितौ सप्तमे त्वङ्गपूर्णता
॥२४॥पादान्तरितहस्ताभ्यां श्रोत्ररन्ध्रे पिधाय सः॥

CC-0. In Public Domain Sri Aurobindo Library, Pondicherry

Digitized by eGangotri/Sarayu Trust. Funding IKS-MoE-Grant-2 Equipment Heritage Foundation, Jalgaon

उद्विग्नो गर्भसंवासादस्ति गर्भलयान्वितः ॥ २५ ॥
आविर्भूतप्रबोधोऽसौ गर्भदुःखादिसंयुतः ॥ हाकष्ट-
मिति निर्विण्णःस्वात्मानं शोशुचत्यथ ॥ २६ ॥ अ-
नुभूता महासह्याः पुरा मर्मच्छिदोऽसकृत् ॥ करं-
भवालुकास्तप्ता दह्यन्ते च सुखाशयाः ॥ २७ ॥
जठरानलसंतप्ताः पित्ताख्यरसविप्रुषः ॥ गर्भाशये
निमग्नं तु दहन्त्यतिभृशं तु माम् ॥ २८ ॥ औदर्य-
क्रिमिवक्त्राणि कूटशाल्मलिकण्टकैः ॥ तुल्यानि च
तुदन्त्यार्तं पार्श्वास्थिक्रकचार्दितम् ॥ २९ ॥ गर्भे दु-
र्गन्धभूयिष्ठे जठराग्निप्रदीपिते ॥ दुःखं मयाप्तं य-

CC-0. In Public Domain Sri Aurobindo Library, Pondicherry

Digitized by eGangotri/Sarayu Trust. Funding IKS-MoE-Grant-2 Equipment Heritage Foundation, Jalgaon

त्तस्मात्कनीयः कुम्भपाकजम् ॥३०॥ पूयासृक्श्लेष्मपायित्वं वान्ताशित्वं च यद्भवेत् ॥ अशुचौ कृमिभावश्च तत्प्राप्तं गर्भशायिना ॥ ३१ ॥ गर्भशय्यां समारुह्य दुःखं यादृङ् मयापि तत् ॥ नातिशेते महादुःखं निःशेषं नरकेषु तत् ॥ ३२ ॥ एवं स्मरन्पुरा प्राप्ता नानाजातीश्च यातनाः ॥ मोक्षोपायमपि ध्यायन्वर्ततेऽभ्यासतत्परः ॥ ३३ ॥ अष्टमे त्वक्श्रुती स्यातामोजस्तेजश्च हृद्भवम् ॥ शुद्धमापीतरक्तं च निमित्तं जीवितं मतम् ॥ ३४ ॥ मातरं च पुनर्गर्भं चञ्चलं तत्प्रधावति ॥ ततो जातोऽष्टमे गर्भो न जी-

CC-0. In Public Domain Sri Aurobindo Library, Pondicherry

Digitized by eGangotri/Sarayu Trust. Funding IKS-MoE-Grant-2 Equipment Heritage Foundation, Jalgaon

वत्योजसोज्झितः ॥ ३५ ॥ किंचित्कालमवस्थानं सं-
स्कारात्पीडिताङ्गवत् ॥ समयः प्रसवस्य स्यान्मासेषु
नवमादिषु ॥ ३६ ॥ मातुरस्रवहां नाडीमाश्रित्यान्व-
वतारिता ॥ नाभिस्थनाडी गर्भस्य मात्राहाररसाव-
हा ॥ ३७ ॥ तेन जीवति गर्भोऽपि मात्राहारेण पो-
षितः ॥ अस्थियन्त्रविनिष्पिष्टः पतितः कुक्षिवर्त्म-
ना ॥ ३८ ॥ मेदोऽसृग्दिग्धसर्वाङ्गो जरायुपुटसंवृतः ॥
निष्क्रामन्भृशदुःखार्तो रुदन्नुच्चैरधोमुखः ॥ ३९ ॥
यन्त्रादेव विनिर्मुक्तः पतत्युत्तानशाय्यधः ॥ अकिं-
चित्करस्तथा बालो मांसपेशीसमास्थितः ॥ ४० ॥

CC-0. In Public Domain Sri Aurobindo Library, Pondicherry

Digitized by eGangotri/Sarayu Trust. Funding IKS-MoE-Grant-2 Equipment Heritage Foundation, Jalgaon

श्वमार्जारादिदंष्ट्रिभ्यो रक्ष्यते दण्डपाणिभिः ॥ पितृवद्राक्षसं वेत्ति मातृवड्डाकिनीमपि ॥ यूयं वयं वो वदाति दीर्घकष्टं तु शैशवम् ॥४१॥ श्लेष्मणा पिहिता नाडी सुषुम्ना यावदेव हि ॥ व्यक्तवर्णं च वचनं तावद्वक्तुं न शक्यते॥४२॥ अतएव च गर्भोऽपि रोदितुं नैव शक्यते ॥ दृप्तोऽथ यौवनं प्राप्य मन्मथज्वरविह्वलः ॥ ४३ ॥ गायत्यकस्मादुच्चैस्तु तथाकस्माच्च वल्गति ॥ आरोहति तरून्वेगाच्छान्तानुद्वेजयत्यपि ॥ ४४ ॥ कामक्रोधमदान्धः सन्न कांश्चिदपि वीक्षते ॥ अस्थिमांसशिरालाया वामाया मन्मथा-

CC-0. In Public Domain Sri Aurobindo Library, Pondicherry

Digitized by eGangotri/Sarayu Trust. Funding IKS-MoE-Grant-2 Equipment Heritage Foundation, Jalgaon

लये ॥ ४५ ॥ उत्तानभूतमण्डूकपाटितोदरसन्निभे
आसक्तः स्मरबाणार्त आत्मना दह्यते भृशम्
॥ ४६ ॥ अस्थिमांसशिरात्वग्भ्यः किमन्यद्वर्तते व-
पुः ॥ वामानां मायया मूढो न किंचिद्वीक्षते जगत्
॥४७॥ निर्गते प्राणपवने देहो हंत मृगीदृशः ॥ वृ-
था हि जायते नैव वीक्ष्यते पञ्चषैर्दिनैः ॥ ४८ ॥ महा-
परिभवस्थानं जरां प्राप्यातिदुःखितः ॥ श्लेष्मणा
पिहितोरस्को जग्धमन्नं न जीर्यते ॥४९॥ सन्नदन्तो
मन्ददृष्टिः कटुतिक्तकषायभुक् ॥ वातभुग्नकटिग्रीवः
करोरुचरणोल्बणः ॥ ५० ॥ गदायुतसमाविष्टः परि-

CC-0. In Public Domain. Sri Aurobindo Library, Pondicherry.

Digitized by eGangotri/Sarayu Trust. Funding IKS-MoE-Grant-2 Equipment Heritage Foundation, Jalgaon

त्यक्तः स्वबन्धुभिः ॥ निःशौचो मल दिग्धाङ्ग आलि-
ङ्गितवरोषितः॥ ५१ ॥ ध्यायन्नसुलभान्भोगान्केवलं
वर्ततेऽचलः ॥ सर्वेन्द्रियक्रियालोपाद्धस्यते बालकैर-
पि ॥ ५२ ॥ ततो मृतिजदुःखस्य दृष्टान्तो नोपलभ्य-
ते ॥ यस्माद्बिभ्यति भूतानि प्राप्तान्यपि परां रुजम्॥
॥५३॥ नीयते मृत्युना जन्तुः परिष्वक्तोऽपि बन्धुभिः
सागरान्तर्जलगतो गरुडेनेव पन्नगः ॥५४॥ हा का-
न्ते हा धनं पुत्राः क्रन्दमानः सुदारुणम् ॥ मण्डूक
इव सर्पेण मृत्युना नीयते नरः ॥५५॥ मर्मसूत्कृष्य-
माणेषु मुच्यमानेषु संधिषु ॥ यद्दुःखं म्रियमाणस्य

CC-0. In Public Domain Sri Aurobindo Library, Pondicherry

Digitized by eGangotri/Sarayu Trust. Funding IKS-MoE-Grant-2 Equipment Heritage Foundation, Jalgaon

स्मर्यतां तन्मुमुक्षुभिः ॥ ५६ ॥ दृष्टावाक्षिप्यमाणायां
संज्ञया ह्रियमाणया ॥ मृत्युपाशेन बद्धस्य त्राता नै-
वोपलभ्यते ॥ ५७ ॥ संरुध्यमानस्तमसा महाच्चित्त-
मिवाविशन् ॥ उपाहूतस्तदा ज्ञातिर्नीक्षते दीनचक्षु-
षा ॥ ५८ ॥ अयःपाशेन कालेन स्नेहपाशेन बन्धु-
भिः ॥ आत्मानं कृष्यमाणं तं वीक्षते परितस्तथा
॥५९॥ हिक्कया बाध्यमानस्य श्वासेन परिशुष्यतः ॥
मृत्युनाकृष्यमाणस्य न खल्वस्ति परायणम् ॥६०॥
संसारयन्त्रमारूढो यमदूतैरधिष्ठितः ॥ क्व यास्यामी-
ति दुःखार्तः कालपाशेन योजितः ॥६१॥ किं करोमि

CC-0. In Public Domain Sri Aurobindo Library, Pondicherry

Digitized by eGangotri/Sarayu Trust. Funding IKS-MoE-Grant-2 Equipment Heritage Foundation, Jalgaon

क्व गच्छामि किं गृह्णामि त्यजामि किम् ॥ इति कर्तव्य-
तामूढः कृच्छ्राद्देहात्त्यजत्यसून् ॥६२॥ यातनादेहसं-
बद्धो यमदूतैरधिष्ठितः ॥ इतो गत्वानुभवति या या-
स्ता यमयातनाः ॥ ६३ ॥ तासु यल्लभते दुःखं तद्वक्तुं
क्षमते कुतः ॥ कर्पूरचन्दनाद्यैस्तु लिप्यते सततं हि
यत् ॥६४॥ भूषणैर्भूष्यते चित्रैः सुवस्त्रैः परिधाप्यते
॥ अस्पृश्यं जायते प्रेक्ष्यं जीवत्यक्तं सदा वपुः ॥६५॥
निष्कासयन्ति निलयात्क्षणं न स्थापयन्त्यपि ॥ द-
ह्यते च ततः काष्ठैस्तद्भस्म क्रियते क्षणात् ॥ ६६ ॥
भक्ष्यते वा सृगालैश्च गृध्रकुक्कुटवायसैः ॥ पुनर्न दृ-

CC-0. In Public Domain Sri Aurobindo Library, Pondicherry

Digitized by eGangotri/Sarayu Trust. Funding IKS-MoE-Grant-2 Equipment Heritage Foundation, Jalgaon

श्यते सोऽपि जन्मकोटिशतैरपि ॥ ६७ ॥ माता पि-
ता गुरुजनः स्वजनो ममेति मायोपमे जगति कस्य
भवेत्प्रतिज्ञा ॥ एको यतो व्रजति कर्मपुरःसरोऽयं वि-
श्रामवृक्षसदृशः खलु जीवलोकः ॥ ६८ ॥ सायं सा-
यं वासवृक्षं समेताः प्रातःप्रातस्तेन तेन प्रयान्ति ॥
त्यक्त्वान्योऽन्यं तं च वृक्षं विहङ्गा यद्वत्तद्वज्ज्ञातयो-
ऽज्ञातयश्च ॥ ६९ ॥ मृतिबीजं भवेज्जन्म जन्मबीजं
भवेन्मृतिः॥घटयन्त्रवदश्रान्तो बम्भ्रमीत्यनिशं न-
रः ॥ ७० ॥ गर्भे पुंसः शुक्रपाताद्यदुक्तं मरणाव-
धि ॥ तदेतस्य महाव्याधेर्मत्तो नान्योऽस्ति भेषज-
म् ॥ ७१ ॥

CC-0. In Public Domain Sri Aurobindo Library, Pondicherry

Digitized by eGangotri/Sarayu Trust. Funding IKS-MoE-Grant-2 Equipment Heritage Foundation, Jalgaon

॥ इति श्रीपद्मपुराणे शिवगीतासूपनिष-
त्सु० शिवराघवसंवादे पिण्डोत्पत्तिकथनं ना-
माष्टमोऽध्यायः ॥ ८ ॥

॥ श्रीभगवानुवाच ॥ ॥ देहस्वरूपं वक्ष्यामि
शृणुष्वावहितो नृप ॥ मत्तो हि जायते विश्वं मय्यैवै-
तत्प्रधार्यते ॥१॥ मय्येवेदमधिष्ठाने लीयते शुक्तिरौ-
प्यवत् ॥ अहं तु निर्मलः पूर्णः सच्चिदानन्दविग्रहः
॥ २ ॥ असंगो निरहंकारः शुद्धं ब्रह्म सनातनः ॥
अनाद्यविद्यायुक्तः सन् जगत्कारणतां व्रजेत् ॥ ३ ॥

CC-0. In Public Domain Sri Aurobindo Library, Pondicherry

Digitized by eGangotri/Sarayu Trust. Funding IKS-MoE-Grant-2 Equipment Heritage Foundation, Jalgaon

अनिर्वाच्या महाविद्या त्रिगुणा परिणामिनी ॥ र-
जः सत्वं तमश्चेति त्रिगुणाः परिकीर्तिताः ॥ ४ ॥
सत्वं शुक्लं समादिष्टं सुखज्ञानास्पदं नृणाम् ॥ दुः-
खास्पदं रक्तवर्णं चञ्चलं च रजो मतम् ॥ ५ ॥ तमः
कृष्णं जडं प्रोक्तमुदासीनं सुखादिषु ॥ अतो मम स-
मायोगाच्छक्तिः स्यात्त्रिगुणात्मिका ॥ ६ ॥ अधिष्ठाने
तु मय्येव भजते विश्वरूपताम् ॥ शुक्तौ रजतवद्र-
ज्जौ भुजङ्गो यद्वदेव तु ॥ ७ ॥ आकाशादीनि जायन्ते
मत्तो भूतानि मायया ॥ तैरारब्धमिदं विश्वं देहोऽयं
पाञ्चभौतिकः ॥ ८ ॥ पितृभ्यामशितादन्नात्षट्कोशं

CC-0. In Public Domain. Sri Aurobindo Library, Pondicherry

Digitized by eGangotri/Sarayu Trust. Funding IKS-MoE-Grant-2 Equipment Heritage Foundation, Jalgaon

जायते वपुः ॥ स्नायवोऽस्थीनि मज्जा च जायन्ते पितृतस्तथा ॥९॥ त्वङ्मांसशोणितमिति मातृतश्च भवन्ति हि ॥ भावाः स्युः षड्विधास्तस्य मातृजाः पितृजास्तथा ॥१०॥ रसजा आत्मजाः सत्यसंभूताः स्वात्मजास्तथा ॥ मृदवः शोणितं मेदो मज्जा प्लीहा यकृद्गुदम् ॥ ११ ॥ हृन्नाभीत्येवमाद्यास्तु भावा मातृभवा मताः ॥ श्मश्रुलोमकचस्नायुशिरोधमनयो नखाः ॥ १२ ॥ दशनाः शुक्रमित्यादि स्थिराः पितृसमुद्भवाः ॥ शरीरोपचितिर्वर्णो वृद्धिस्तृप्तिर्बलं स्थितिः ॥ १३ ॥ अलोलुपत्वमुत्साह इत्यादि रजसं विदुः ॥

CC-0. In Public Domain Sri Aurobindo Library, Pondicherry

Digitized by eGangotri/Sarayu Trust. Funding IKS-MoE-Grant-2 Equipment Heritage Foundation, Jalgaon

इच्छा द्वेषः सुखं दुःखं धर्माधर्मौ च भावना ॥ १४ ॥
प्रयत्नो ज्ञानमायुश्चेन्द्रियाणीत्येवमात्मजाः ॥ ज्ञाने-
न्द्रियाणि श्रवणं स्पर्शनं दर्शनं तथा ॥ १५ ॥ र-
सनं घ्राणमित्याहुः पञ्च तेषां तु गोचराः ॥ शब्दः
स्पर्शस्तथा रूपं रसो गंध इति क्रमात् ॥ १६ ॥ वा-
क्कराङ्घ्रिगुदोपस्थान्याहुः कर्मेन्द्रियाणि हि ॥ वचना-
दानगमनाविसर्गरतयः क्रमात् ॥ १७ ॥ क्रियास्ते-
षां मनोबुद्धिरहंकारस्ततः परम् ॥ अन्तःकरणमि-
त्याहुश्चित्तं चेति चतुष्टयम् ॥१८॥ सुखं दुःखं च वि-
षयौ विज्ञेयौ मनसः क्रियाः ॥ स्मृतिभीतिविकल्पा-

CC-0. In Public Domain. Sri Aurobindo Library, Pondicherry

Digitized by eGangotri/Sarayu Trust, Funding IKS-MoE Grant-2 Equipment Heritage Foundation, Jalgaon

द्या बुद्धिः स्यान्निश्चयात्मिका ॥ १९ ॥ अहंममेत्यहं-
कारश्चित्तं चेतयते यतः ॥ सत्वाख्यमन्तःकरणं गुण-
भेदात्त्रिधा मतम् ॥ २० ॥ सत्वं रजस्तम इति गुणाः
सत्वात्तु सात्विकाः ॥ आस्तिक्यशुद्धधर्मैकमतिप्रकृत-
यो मताः ॥ २१ ॥ रजसो राजसा भावाः कामक्रोधम-
दादयः ॥ निद्रालस्यप्रमादादि वञ्चनाद्यास्तु तामसाः
॥ २२ ॥ प्रसन्नेन्द्रियतारोग्यानालस्याद्यास्तु सत्व-
जाः ॥ देहो मात्रात्मकस्तस्मादादत्ते तद्गुणानिमान्
॥ २३ ॥ शब्दश्रोत्रमुखरता वैचित्र्यं सूक्ष्मवाग्धृतिः ॥
बलं च गगनाद्वायोः स्पर्शं च स्पर्शनेन्द्रियम् ॥ २४ ॥

CC-0. In Public Domain Sri Aurobindo Library, Pondicherry

Digitized by eGangotri/Sarayu Trust. Funding IKS-MoE-Grant-2 Equipment Heritage Foundation, Jalgaon

उत्क्षेपणमवक्षेपाकुञ्चने गमनं तथा ॥ प्रसारणमि-
तीमानि पञ्च कर्माणि वायुतः ॥२५॥ प्राणापानौ त-
था व्यान समानोदानसंज्ञकान् ॥ नागः कूर्मश्च कृक-
लो देवदत्तो धनंजयः ॥२६॥ दशेति वायुविकृतीस्त-
था गृह्णाति लाघवम् ॥ तेषां मुख्यतरः प्राणो नाभेः
कण्ठादधः स्थितः ॥२७॥ चरत्यसौ नासिकयोर्नाभौ
हृदयपङ्कजे ॥ शब्दोच्चारणनिःश्वासोच्छ्वासादेरपि
कारणम् ॥ २८ ॥ अपानस्तु गुदे मेढ्रे कटिजङ्घोदरे-
ष्वपि ॥ नाभिकन्दे वृषणयोरूरुजानुषु तिष्ठति ॥
॥ २९ ॥ तस्य मूत्रपुरीषादिविसर्गः कर्म कीर्तितम् ॥

CC-0. In Public Domain Sri Aurobindo Library, Pondicherry

Digitized by eGangotri/Sarayu Trust. Funding IKS-MoE-Grant-2 Equipment Heritage Foundation, Jalgaon

॥ २९ ॥ तस्य मूत्रपुरीषादिविसर्गः कर्म कीर्तितम् ॥

व्यानोऽक्षिश्रोत्रगुल्फेषु जिह्वाघ्राणेषु तिष्ठति॥३०॥ प्राणायामधृतित्यागग्रहणाद्यस्य कर्म च ॥ समानो व्याप्य निखिलं शरीरं वह्निना सह ॥ ३१ ॥ द्विसप्ततिसहस्त्रेषु नाडीरन्ध्रेषु संचरन् ॥ भुक्तपीतरसान्सम्यगानयन्देहपुष्टिकृत् ॥ ३२ ॥ उदानःपादयोरास्ते हस्तयोरङ्गसंधिषु ॥ कर्मास्य देहोन्नयनोत्क्रमणादि प्रकीर्तितम् ॥३३॥त्वगादिधातूनाश्रित्य पञ्च नागादयः स्थिताः ॥ उद्गारादि निमेषादि क्षुत्पिपासादिकं क्रमात् ॥ ३४ ॥ तन्द्रीप्रभृति शोकादि तेषां कर्म प्रकीर्तितम् ॥ अग्नेस्तु रोचकं रूपं दीप्तं पाकं प्रकाश-

CC-0. In Public Domain Sri Aurobindo Library, Pondicherry

Digitized by eGangotri/Sarayu Trust. Funding IKS-MoE-Grant-2 Equipment Heritage Foundation, Jalgaon

ताम् ॥३५॥ अमर्षतीक्ष्णसूक्ष्माणामोजस्तेजश्च शू-
रताम् ॥ मेधावितां तथादत्ते जलात्तु रसनं रसम्
॥ ३६ ॥ शैत्यं स्नेहं द्रवं स्वेदं गात्राणि मृदुतामपि ॥
भूमेर्घ्राणेन्द्रियं गन्धं स्थैर्यं धैर्यं च गौरवम् ॥ ३७॥
त्वगसृङ्मांसमेदोऽस्थिमज्जाशुक्राणि धातवः ॥ अन्नं
पुंसाशितं त्रेधा जायते जठराग्निना॥३८॥ मलः स्थ-
विष्ठो भागः स्यान्मध्यमो मांसतां व्रजेत् ॥ मनः क-
निष्ठो भागः स्यात्तस्मादन्नमयं मनः॥३९॥अपां स्थ-
विष्ठो मूत्रं स्यान्मध्यमो रुधिरं भवेत् ॥ प्राणः कनि-
ष्ठो भागः स्यात्तस्मात्प्राणो जलात्मकः ॥४०॥ तेज-

CC-0. In Public Domain Sri Aurobindo Library, Pondicherry

Digitized by eGangotri/Sarayu Trust, Funding IKS-MoE-Grant-2 Equipment Heritage Foundation, Jalgaon

ष्ठो भागः स्यात्तस्मात्प्राणो जलात्मकः ॥४०॥ तेज-

सोऽस्थि स्थविष्ठः स्यान्मज्जा मध्यमसंभवः ॥ कनिष्ठा वाङ्मता तस्मात्तेजोऽबन्नात्मकं जगत् ॥४१॥ लोहिताज्जायते मांसं मेदो मांससमुद्भवम् ॥ मेदसोऽस्थीनि जायन्ते मज्जा चास्थिसमुद्भवा ॥४२॥ नाड्योऽपि मांससंघाताच्छुक्रं मज्जासमुद्भवम् ॥ वातपित्तकफास्तत्र धातवः परिकीर्तिताः ॥ ४३ ॥ दशाञ्जलि जलं ज्ञेयं रसस्यांञ्जलयो नव ॥ रक्तस्याष्टौ पुरीषस्य सप्त स्युः श्लेष्मणश्च षट् ॥ ४४ ॥ पित्तस्य पञ्च चत्वारो मूत्रस्याञ्जलयस्त्रयः ॥ वसाया मेदसो द्वौ तु मज्जा त्वञ्जलिसंमितः ॥ ४५ ॥ अर्धाञ्जलिस्ततः शुक्रं तदेव

CC-0. In Public Domain Sri Aurobindo Library, Pondicherry

Digitized by eGangotri/Sarayu Trust. Funding IKS-MoE-Grant-2 Equipment Heritage Foundation, Jalgaon

बलमुच्यते ॥ अस्थ्नां शरीरे संख्या स्यात्षष्टियुक्तं शतत्रयम् ॥ ४६ ॥ जलजानि कपालानि रुचकास्तरणानि च ॥ नवकानीति तान्याहुः पञ्चधास्थीनि सूरयः ॥ ४७॥ द्वे शते त्वस्थिसंधीनां स्यातां तत्र दशोत्तरे ॥ रौरवाः प्रसरास्तुन्दसेचनाः स्युरुलूखलाः ॥ ४८ ॥ समुद्गा मण्डकाः शंखावर्ता वायसतुण्डकाः ॥ इत्यष्टधा समुद्दिष्टाः शरीरेष्वस्थिसंधयः ॥ ४९ ॥ सार्धकोटित्रयं रोम्णां श्मश्रुकेशास्त्रिलक्षकाः ॥ देहस्वरूपमेवं ते प्रोक्तं दशरथात्मज ॥ ५० ॥ तस्मादसारो नास्त्येव पदार्थो भुवनत्रये ॥ देहेऽस्मिन्नभिमानेन न

CC-0. In Public Domain Sri Aurobindo Library, Pondicherry

Digitized by eGangotri/Sarayu Trust. Funding IKS-MoE-Grant 2 Equipment Heritage Foundation, Jalgaon

महोपायबुद्धयः ॥ ५१ ॥ अहंकारेण पापेन क्रियन्ते हंत सांप्रतम् ॥ तस्मादेतत्स्वरूपं तु बोद्धव्यं तु मुमुक्षुभिः ॥ ५२ ॥

॥ इति श्रीपद्मपुराणे शिवगीतासू॰ शिवराघवसंवादे देहस्वरूपनिर्णयो नाम नवमोऽध्यायः ॥ ९ ॥

॥ ॥ श्रीराम उवाच ॥ ॥ भगवन्कुत्र जीवोऽसौ जन्तोर्देहेऽवतिष्ठते ॥ जायते वा कुतो जीवः स्वरूपं चास्य किं वद ॥१॥ देहान्ते कुत्र वा याति गत्वा

CC-0. In Public Domain Sri Aurobindo Library, Pondicherry

Digitized by eGangotri/Sarayu Trust. Funding IKS-MoE-Grant-2 Equipment Heritage Foundation, Jalgaon

वा कुत्र तिष्ठति ॥ कथमायाति वा देहं पुनर्न यदि वा
वद ॥ २ ॥ ॥ श्रीभगवानुवाच ॥ ॥ साधु पृष्टं म-
हाभाग गुह्याद्गुह्यतरं हि यत् ॥ देवैरपि सुदुर्ज्ञेयमि-
न्द्राद्यैर्वा महर्षिभिः ॥ ३ ॥ अन्यस्मै नैव वक्तव्यं म-
यापि रघुनन्दन ॥ त्वद्भक्त्याहं परं प्रीतो वक्ष्याम्यव-
हितः शृणु ॥ ४ ॥ सत्यज्ञानात्मकोऽनन्तः परमानन्द-
विग्रहः ॥ परमात्मा परंज्योतिरव्यक्तो व्यक्तकारणम्
॥ ५ ॥ नित्यो विशुद्धः सर्वात्मा निर्लेपोऽहं निरञ्जनः ॥
सर्वधर्मविहीनश्च न ग्राह्यो मनसापि च ॥ ६ ॥ ना-
हं सर्वेन्द्रियग्राह्यः सर्वेषां ग्राहको ह्यहम् ॥ ज्ञाताहं

CC-0. In Public Domain Sri Aurobindo Library, Pondicherry

Digitized by eGangotri/Sarayu Trust. Funding IKS-MoE-Grant-2 Equipment Heritage Foundation, Jalgaon

हं सर्वेन्द्रियग्राह्यः सर्वेषां ग्राहको ह्यहम् ॥ ज्ञाताहं

सर्वलोकस्य मम ज्ञाता न विद्यते ॥७॥ दूरः सर्ववि-
काराणां परिणामादिकस्य च ॥ यतो वाचो निवर्तन्ते
अप्राप्य मनसा सह ॥८॥ आनन्दं ब्रह्म मां ज्ञात्वा न
बिभेति कुतश्च न ॥ यस्तु सर्वाणि भूतानि मय्येवेति
प्रपश्यति ॥९॥ मां च सर्वेषु भूतेषु ततो न विजुगु-
प्सते ॥ यत्र सर्वाणि भूतानि आत्मैवाभूद्विजानतः
॥ १० ॥ को मोहस्तत्र कः शोक एकत्वमनुपश्यतः ॥
एष सर्वेषु भूतेषु गूढोत्मा न प्रकाशते ॥११॥ दृश्यते
त्वग्र्यया बुद्ध्या सूक्ष्मया सूक्ष्मदर्शिभिः ॥ अनाद्य-
विद्यया युक्तस्तथाप्येकोऽहमव्ययः ॥१२॥ अव्या-

CC-0. In Public Domain Sri Aurobindo Library, Pondicherry

Digitized by eGangotri/Sarayu Trust. Funding IKS-MoE-Grant-2 Equipment Heritage Foundation, Jalgaon

कृतब्रह्मरूपो जगत्कर्ताहमीश्वरः ॥ ज्ञानमात्रे यथा
दृश्यमिदं स्वप्ने जगत्त्रयम् ॥ १३ ॥ तद्वन्मयि जगत्स-
र्वं दृश्यतेऽस्ति विलीयते ॥ नानाविद्यासमायुक्तो
जीवत्वेन वसाम्यहम् ॥ १४ ॥ पञ्च कर्मेन्द्रियाण्येव प-
ञ्च ज्ञानेन्द्रियाणि च ॥ मनो बुद्धिरहंकारश्चित्तं चेति
चतुष्टयम् ॥ १५ ॥ वायवः पञ्च मिलिता यान्ति लि-
ङ्गशरीरताम् ॥ तत्राविद्यासमायुक्तं चैतन्यं प्रतिबि-
म्बितम् ॥ १६ ॥ व्यावहारिकजीवस्तु क्षेत्रज्ञः पुरुषो-
ऽपि च ॥ स एव जगतां भोक्ता नाद्ययोः पुण्यपापयोः ॥४८॥
॥ १७ ॥ इहामुत्र गतिस्तस्य जाग्रत्स्वप्नादिभोक्तृता

CC-0. In Public Domain Sri Aurobindo Library, Pondicherry

Digitized by eGangotri/Sarayu Trust. Funding IKS-MoE-Grant-2 Equipment Heritage Foundation, Jalgaon

॥ १७ ॥ इहामुत्र गतिस्तस्य जाग्रत्स्वप्नादिभोक्तृता

॥ यथा दर्पणकालिम्ना मलिनं दृश्यते मुखम् ॥१८॥
तद्वदन्तःकरणगैर्दोषैरात्मापि दृश्यते ॥ परस्पराध्या-
सवशात्स्यादन्तःकरणात्मनोः ॥ १९ ॥ एकीभावा-
भिमानेन परात्मा दुःखभागिव ॥ मरुभूमौ जलत्वेन
मध्याह्नार्कमरीचिकाः ॥ २० ॥ दृश्यन्ते मूढचित्तस्य
न ह्यार्द्रास्तापकारकाः ॥ तद्वदात्मापि निर्लेपो दृश्य-
ते मूढचेतसाम् ॥२१॥ स्वाविद्याख्यात्मदोषेण कर्तृ-
त्वादिकधर्मवान् ॥ तत्र चान्नमये पिण्डे हृदि जीवो-
ऽवतिष्ठते ॥२२॥ आनखाग्रं व्याप्य देहं तद्भवेऽवहि-
तः शृणु ॥ पुरीतदभिधानेन मांसपिण्डो विराजते

CC-0. In Public Domain Sri Aurobindo Library, Pondicherry

Digitized by eGangotri/Sarayu Trust. Funding IKS-MoE-Grant-2 Equipment Heritage Foundation, Jalgaon

॥ २३ ॥ नाभेरूर्ध्वमधः कण्ठाद्व्याप्य तिष्ठति यः स-
दा ॥ तस्य मध्येऽस्ति हृदयं सनालं पद्मकोशवत्
॥२४॥अधोमुखं च तत्रास्ति सूक्ष्मं सुषिरमुत्तमम् ॥
दहराकाशमित्युक्तं तत्र जीवोऽवतिष्ठति ॥ २५ ॥ वा-
लाग्रशतभागस्य शतधा कल्पितस्य च ॥ भागो जी-
वः स विज्ञेयः स चानन्त्याय कल्पते ॥ २६ ॥ कद-
म्बकुसुमोद्बुद्धकेसरा इव सर्वतः ॥ प्रसृता हृदयान्ना-
ड्यो याभिर्व्याप्तं शरीरकम् ॥ २७ ॥ हितं फलं प्रय-
च्छन्ति तस्मात्तेन हिताः स्मृताः ॥ द्वासप्ततिसहस्रै- ॥४९॥
स्ताः संख्याता योगवित्तमैः ॥ २८ ॥ हृदयात्तास्तु

CC-0. In Public Domain Sri Aurobindo Library, Pondicherry

Digitized by eGangotri/Sarayu Trust. Funding IKS-MoE-Grant-2 Equipment Heritage Foundation, Jalgaon

स्ताः संख्याता योगवित्तमैः ॥ २८ ॥ हृदयात्तास्तु

निष्क्रान्ता यथार्करश्मयस्तथा ॥ एकोत्तरशतं तासु मुख्या विष्वग्विनिर्गताः ॥ २९ ॥ प्रतीन्द्रियं दश द-श निर्गता विषयोन्मुखाः ॥ नाड्यः कर्मादिहेतूत्थाः स्वप्नादिफलभुक्तये ॥ ३० ॥ वहन्त्यम्भो यथा न-द्यो नाड्यः कर्मफलं तथा ॥ अनन्तैकोर्ध्वगा नाडी मूर्धपर्यन्तमञ्जसा ॥ ३१ ॥ सुषुम्नेति समादिष्टा तया गच्छन्विमुच्यते ॥ तत्रावस्थितचैतन्यं जीवात्मानं विदुर्बुधाः ॥ ३२ ॥ यथा राहुरदृश्योऽपि दृश्यते च-न्द्रमण्डले ॥ तद्वत्सर्वगतोऽप्यात्मा लिङ्गदेहे हि दृ-श्यते ॥ ३३ ॥ यथा घटे नीयमाने घटाकाशोऽपि

CC-0. In Public Domain Sri Aurobindo Library, Pondicherry

Digitized by eGangotri/Sarayu Trust. Funding IKS-MoE-Grant-2 Equipment Heritage Foundation, Jalgaon

 नीयते ॥ तद्वत्सर्वगतोऽप्यात्मा ॥ लिङ्गदेहे विनिर्गते
॥ ३४ ॥ निश्चलः परिपूर्णोऽपि गच्छतीत्युपचर्यते॥
 जाग्रत्काले तथाज्ञोऽयमभिव्यक्तविशेषधीः ॥ ३५ ॥
व्याप्नोति निष्क्रियः सर्वान् भानुदर्श दिशो यथा ॥
नाडीभिर्वृत्तयो यान्ति लिङ्गदेहसमुद्भवाः ॥ ३६ ॥ त-
त्तत्कर्मानुसारेण जाग्रद्भोगोपलब्धये ॥ इदं लिङ्गश-
रीराख्यमामोक्षान्न निवर्तते ॥३७॥ आत्मज्ञानेन न-
ष्टेऽस्मिन्साविद्ये सशरीरके ॥ आत्मस्वरूपावस्थानं
मुक्तिरित्यभिधीयते ॥ ३८ ॥ उत्पादिते घटे यद्वद्घटा-
काशत्वमृच्छति ॥ घटे नष्टे यथाकाशः स्वरूपेणाव-

CC-0. In Public Domain Sri Aurobindo Library, Pondicherry

Digitized by eGangotri/Sarayu Trust. Funding IKS-MoE-Grant-2 Equipment Heritage Foundation, Jalgaon

काशत्वमृच्छति ॥ घटे नष्टे यथाकाशः स्वरूपेणाव-

तिष्ठते ॥ ३९ ॥ जाग्रत्कर्मक्षयवशात्स्वप्नभोग उप-
स्थिते ॥ बोधावस्थां तिरोधाय देहाद्याश्रयलक्षणा-
म् ॥ ४० ॥ कर्मोद्भावितसंस्कारस्तत्र स्वप्नरिरंसया ॥
अवस्थां च प्रयात्यन्यां मायावीवात्ममायया ॥४१॥
घटादिविषयान्सर्वान्बुद्ध्यादिकरणानि च ॥ भूता-
नि कर्मवशतो वासनामात्रसंस्थितान् ॥४२॥ एता-
न् पश्यन् स्वयंज्योतिः साक्ष्यात्मा व्यवतिष्ठते ॥
अत्रान्तःकरणादीनां वासनाद्वासनात्मता ॥ ४३ ॥
वासनामात्रसाक्षित्वं तेन तत्र परात्मनः ॥ वासना-
भिः प्रपञ्चोऽत्र दृश्यते कर्मचोदितः ॥ ४४ ॥ जाग्र-

CC-0. In Public Domain Sri Aurobindo Library, Pondicherry

Digitized by eGangotri/Sarayu Trust. Funding IKS-MoE-Grant-2 Equipment Heritage Foundation, Jalgaon

द्भूमौ यथा तद्वत्कर्तृकर्मक्रियात्मकः ॥ निःशेषबुद्धि-
साक्ष्यात्मा स्वयमेव प्रकाशते ॥ ४५ ॥ वासनामात्र-
साक्षित्वं साक्षिणः स्वाप उच्यते ॥ भूतजन्मनि य-
द्भूतं कर्म तद्वासनावशात् ॥ ४६ ॥ नेदीयस्त्वाद्व-
यस्याद्ये स्वप्नं प्रायः प्रपश्यति ॥ मध्ये वयसि
कार्कश्यात्करणानामिहार्जितः ॥ ४७ ॥ वीक्षते प्रा-
यशः स्वप्नं वासनाकर्मणोर्वशात् ॥ यियासुः परलो-
कं तु कर्म विद्यादिसंभृतम् ॥४८॥ भाविनो जन्मनो
रूपं स्वप्न आत्मा प्रपश्यति ॥ यद्वत्प्रपतनाच्छ्येनः
श्रान्तो गगनमण्डले ॥ ४९ ॥ आकुञ्च्य पक्षौ यतते

CC-0. In Public Domain Sri Aurobindo Library, Pondicherry

Digitized by eGangotri/Sarayu Trust. Funding IKS-MoE-Grant-2 Equipment Heritage Foundation, Jalgaon

श्रान्तो गगनमण्डले ॥ ४९ ॥ आकुञ्च्य पक्षौ यतते

नीडे निःशयनायने ॥ एवं जाग्रत्स्वप्नभूमौ श्रान्त आत्माभिसंचरन् ॥५०॥ आपीतकरणग्रामः कारणे-नैति चैकताम् ॥ नाडीमार्गैरिन्द्रियाणामाकृष्यादाय वासनाम् ॥ ५१ ॥ सर्वं ग्रसित्वा कार्यं च विज्ञानात्मा प्रलीयते ॥ ईश्वराख्येऽव्याकृतेऽथ यथा सुखमयो भ-वेत् ॥ ५२ ॥ कृत्स्नप्रपञ्चविलयस्तथा भवति चात्म-नः ॥ योषितः काम्यमानायाः संभोगान्ते यथा सुख-म् ॥ ५३ ॥ स आनन्दमयो बाह्यो नान्तरः केवलं यथा ॥ प्राज्ञात्मतां समासाद्य विज्ञानात्मा तथैव सः ॥ ५४ ॥ विज्ञानात्मा कारणात्मा तथा तिष्ठंस्त-

CC-0. In Public Domain Sri Aurobindo Library, Pondicherry

Digitized by eGangotri/Sarayu Trust. Funding IKS-MoE-Grant 2 Equipment Heritage Foundation, Jalgaon

थापि सः ॥ अविद्यासूक्ष्मवृत्त्यानुभवत्येव सुखं य-
था ॥ ५५ ॥ अज्ञानमपि साक्ष्यादि वृत्तिभिश्चानुभू-
यते ॥ तथाहं सुखमस्वाप्सं नैव किञ्चिदवेदिष-
म् ॥ ५६ ॥ इत्येवं प्रत्यभिज्ञापि पश्चात्तस्योपप-
द्यते ॥ जाग्रत्स्वप्नसुषुप्त्याख्यमेवेहामुत्र लोकयोः
॥५७॥ पश्चात्कर्मवशादेव विस्फुलिङ्गा यथानलात् ॥
जायन्ते कारणादेव मनोबुद्ध्यादिकानि तु ॥ ५८ ॥
पयःपूर्णो घटो यद्वन्निमग्नः सलिलाशये ॥ तैरेवो-
द्धृत आयाति विज्ञानात्मा तथैत्यजात् ॥ ५९ ॥ वि-
ज्ञानकारणात्मानस्तथा तिष्ठंस्तथापि सः ॥ दृश्यते

CC-0. In Public Domain Sri Aurobindo Library, Pondicherry

Digitized by eGangotri/Sarayu Trust. Funding IKS-MoE-Grant-2 Equipment Heritage Foundation, Jalgaon

ज्ञानकारणात्मानस्तथा तिष्ठंस्तथापि सः ॥ दृश्यते

सत्सु तेष्वेव नष्टेष्वायात्यदृश्यताम् ॥ ६० ॥ एकाकारोऽर्यमा तत्तत्कार्येष्विव परः पुमान् ॥ कूटस्थो दृश्यते तद्वद्गच्छत्यागच्छतीव सः ॥ ६१ ॥ मोहमात्रान्तरायत्वात्सर्वं तस्योपपद्यते ॥ देहाद्यतीत आत्मापि स्वयंज्योतिः स्वभावतः ॥ ६२ ॥ एवं जीवस्वरूपं ते प्रोक्तं दशरथात्मज ॥ ६३ ॥

॥ इति श्रीपद्मपुराणे उपरिभागे शिवगीतासूपनिषत्सु ब्रह्मविद्यायां योगशास्त्रे शिवरा॰ जीवस्वरूपकथनं नाम दशमोऽध्यायः ॥ १० ॥

CC-0. In Public Domain Sri Aurobindo Library, Pondicherry

Digitized by eGangotri/Sarayu Trust. Funding IKS-MoE-Grant-2 Equipment Heritage Foundation, Jalgaon

॥ श्रीभगवानुवाच ॥ ॥ देहान्तरगतिं स्वस्य
परलोकगतिं तथा ॥ वक्ष्यामि नृपशार्दूल मत्तः शृणु
समाहितः ॥ १ ॥ भुक्तं पीतं यदस्त्यत्र तद्रसादाम-
बन्धनम् ॥ स्थूलदेहस्य लिङ्गस्य तेन जीवनधारण-
म् ॥ २ ॥ व्याधिना जरया वापि पीड्यते जाठरो-
ऽनलः ॥ श्लेष्मणा तेन भुक्तान्नं पीतं वा न पचत्यलम्
॥ ३ ॥ भुक्तपीतरसाभावादाशु शुष्यन्ति धातवः ॥
भुक्तपीतरसेनैव देहं लिम्पन्ति नित्यशः ॥ ४ ॥ स-
मीकरोति यस्मात्तत्समानो वायुरुच्यते ॥ इदानीं त-
द्रसाभावादामबन्धनहानितः ॥ ५ ॥ परिपक्वरसत्वे-

CC-0. In Public Domain Sri Aurobindo Library, Pondicherry

Digitized by eGangotri/Sarayu Trust. Funding IKS-MoE-Grant2 Equipment Heritage Foundation, Jalgaon

द्रसाभावादामबन्धनहानितः ॥ ५ ॥ परिपक्वरसत्वे-

न यथाम्रं वृन्ततः फलम् ॥ स्वयमेव पतत्याशु तथा लिङ्गं तनोर्व्रजेत् ॥ ६ ॥ ततः स्थानादपाकृष्य हृषीकाणां च वासनाः ॥ आध्यात्मिकाधिभूतानि हृत्पद्मे चैकतां गतः ॥ ७ ॥ तदोर्ध्वगः प्राणवायुः संयुक्तो नववायुभिः ॥ ऊर्ध्वोच्छ्वासी भवत्येष तथा तेनैकतां गतः ॥ ८ ॥ चक्षुषो वाथ मूर्ध्नो वा नाडीमार्गं समाश्रितः ॥ विद्याकर्मसमायुक्तो वासनाभिश्च संयुतः ॥ ९ ॥ प्रज्ञात्मानं समाश्रित्य विज्ञानात्मोपसर्पति ॥ यथा कुम्भो नीयमानो देशाद्देशान्तरं प्रति ॥ १० ॥ स्वपूर्ण एव सर्वत्र स आकाशोऽपि त

CC-0. In Public Domain Sri Aurobindo Library, Pondicherry

Digitized by eGangotri/Sarayu Trust. Funding IKS-MoE-Grant-2 Equipment Heritage Foundation, Jalgaon

 त्र तु ॥ घटाकाशाख्यतां याति तद्वल्लिङ्गं परात्मनः
॥ ११ ॥ पुनर्देहान्तरं याति यथा कर्मानुसारतः ॥
 आमोक्षात्संचरत्येवं मत्स्यः कूलद्वयं यथा ॥ १२ ॥
पापभोगाय चेद्गच्छेद्यमदूतैरधिष्ठितः ॥ यातनादेह-
माश्रित्य नरकानेव केवलम् ॥ १३ ॥ इष्टापूर्तादिक-
र्माणि योऽनुतिष्ठति सर्वदा ॥ पितृलोकं व्रजत्येष
धूममाश्रित्य बर्हिषः ॥ १४ ॥ धूमाद्रात्रिं ततः कृष्ण-
पक्षस्तस्माच्च दक्षिणम् ॥ अयनं च ततो लोकं पितॄ-
णां च ततः परम् ॥ १५ ॥ चन्द्रलोके दिव्यदेहं प्रा-
प्य भुङ्क्ते परां श्रियम् ॥ तत्र चन्द्रमसा सोऽसौ याव-

CC-0. In Public Domain Sri Aurobindo Library, Pondicherry

Digitized by eGangotri/Sarayu Trust. Funding IKS-MoE-Grant-2 Equipment Heritage Foundation, Jalgaon

प्य भुङ्क्ते परां श्रियम् ॥ तत्र चन्द्रमसा सोऽसौ याव-

त्कर्मफलं वसेत् ॥ १६ ॥ तथैव कर्मशेषेण यथेतं पु-
नराव्रजेत् ॥ वपुर्विहाय जीवत्वमासाद्याकाशमेति
सः ॥ १७ ॥ आकाशाद्वायुमागत्य वायोरम्भो व्रज-
त्यथ ॥ अद्भ्यो मेघं समासाद्य ततो वृष्टिर्भवेदसौ
॥ १८ ॥ ततो धान्यानि भक्ष्याणि जायते कर्मचोदि-
तः ॥ योनिमन्ये प्रपद्यन्ते शरीरत्वाय देहिनः ॥ १९ ॥
स्थाणुमन्येऽनुसंयान्ति यथाकर्म यथाश्रुतम् ॥ ततो-
ऽन्नत्वं समासाद्य पितृभ्यां भुज्यते परम् ॥ २० ॥ त-
तः शुक्रं रजश्चैव भूत्वा गर्भोऽभिजायते ॥ ततः क-
र्मानुसारेण भवेत्स्त्रीपुन्नपुंसकम् ॥ २१ ॥ एवं जीव-

CC-0. In Public Domain Sri Aurobindo Library, Pondicherry

Digitized by eGangotri/Sarayu Trust. Funding IKS-MoE-Grant-2 Equipment Heritage Foundation, Jalgaon

गतिः प्रोक्ता मुक्तिं तस्य वदामि ते ॥ यस्तु शान्त्या-
दियुक्तः सन्सदा विद्यारतो भवेत् ॥ २२ ॥ स याति
देवयानेन ब्रह्मलोकावधिं नरः॥ अर्चिर्भूत्वा दिनं प्रा-
प्य शुक्लपक्षमथो व्रजेत् ॥ २३ ॥ उत्तरायणमासाद्य
संवत्सरमथो व्रजेत् ॥ आदित्यचन्द्रलोकौ तु विद्यु-
ल्लोकमतः परम् ॥ २४ ॥ अथ दिव्यः पुमान्कश्चिद्ब्र-
ह्मलोकादिहैति सः ॥ दिव्ये वपुषि संधाय जीव-
मेवं नयत्यसौ ॥ २५ ॥ ब्रह्मलोके दिव्यदेहे भुक्त्वा
भोगान्यथेप्सितान् ॥ तत्रोषित्वा चिरं कालं ब्रह्मणा
सह मुच्यते ॥ २६ ॥ शुद्धब्रह्मरतो यस्तु न स या-

CC-0. In Public Domain Sri Aurobindo Library, Pondicherry

Digitized by eGangotri/Sarayu Trust. Funding IKS-MoE-Grant-2 Equipment Heritage Foundation, Jalgaon

सह मुच्यते ॥ २६ ॥ शुद्धब्रह्मरतो यस्तु न स या-

त्येव कुत्रचित् ॥ तस्य प्राणा विलीयन्ते जले सैन्धव-
वखिल्यवत् ॥ २७ ॥ स्वप्नदृष्टा यथा सृष्टिः प्रबुद्ध-
स्य विलीयते ॥ ब्रह्मज्ञानवतस्तद्वद्विलीयन्ते तदैव ते
॥२८॥ विद्याकर्मविहीनो यस्तृतीयं स्थानमेति सः ॥
भुक्त्वाऽत्र नरकान्घोरान्महारौरवरौरवान् ॥ २९ ॥
पश्चात्प्राक्तनशेषेण क्षुद्रजन्तुर्भवेदसौ ॥ यूकाम-
शकदंशादि जन्मासौ लभते भुवि ॥ ३० ॥ एवं जीव-
गतिः प्रोक्ता किमन्यच्छ्रोतुमिच्छसि ॥३१॥ ॥ श्री-
राम उवाच ॥ ॥ भगवन्यत्त्वया प्रोक्तं फलं त-
ज्ज्ञानकर्मणोः ॥ ब्रह्मलोके चन्द्रलोके भुङ्क्ते भोगानि-

CC-0. In Public Domain Sri Aurobindo Library, Pondicherry

Digitized by eGangotri/Sarayu Trust. Funding IKS-MoE-Grant-2 Equipment Heritage Foundation, Jalgaon

ति प्रभो ॥ ३२ ॥ गन्धर्वादिषु लोकेषु कथं भोगः समीरितः ॥ देवत्वं प्राप्नुयात्कश्चित्कश्चिदिन्द्रत्वमेति च ॥ ३३ ॥ एतत्कर्मफलं वास्तु विद्याफलमथापि वा ॥ तद्ब्रूहि गिरिजाकान्त तत्र मे संशयो महान् ॥ ३४ ॥ ॥ श्रीभगवानुवाच ॥ ॥ तद्विद्याकर्मणोरेवानुसारेण फलं भवेत् ॥ युवा च सुन्दरः शूरो नीरोगो बलवान् भवेत् ॥ ३५ ॥ सप्तद्वीपां वसुमतीं भुङ्क्ते निष्कण्टकं यदि ॥ स प्रोक्तो मानुषानन्दस्तस्माच्छतगुणो मतः ॥ ३६ ॥ मनुष्यस्तपसा युक्तो गन्धर्वो जायतेऽस्य तु ॥ तस्माच्छतगुणो देवगन्धर्वस्य न-

CC-0. In Public Domain Sri Aurobindo Library, Pondicherry

Digitized by eGangotri/Sarayu Trust, Funding IKS-MoE-Grant 2 Equipment Heritage Foundation, Jalgaon

च्छतगुणो मतः ॥ ३६ ॥ मनुष्यस्तपसा युक्तो गन्ध-
र्वो जायतेऽस्य तु ॥ तस्माच्छतगुणो देवगन्धर्वस्य न-

संशयः ॥ ३७ ॥ एवं शतगुणानन्द उत्तरोत्तरतो
भवेत् ॥ पितॄणां चिरलोकानामज्ञातसुरसंपदाम्
॥३८॥ देवतानामथेन्द्रस्य गुरोस्तद्वत्प्रजापतेः ॥ ब्र-
ह्मणश्चैवमानन्दः पुरस्तादुत्तरोत्तरः ॥ ३९ ॥ ज्ञाना-
धिक्यात्सुखाधिक्यं नान्यदस्ति सुरालये ॥ श्रोत्रि-
योऽवृजिनोऽकामहतो यश्च द्विजो भवेत् ॥ ४० ॥
तस्याप्येवं समाख्याता आनन्दाश्चोत्तरोत्तरम् ॥
आत्मज्ञानात्परं नास्ति तस्माद्दशरथात्मज ॥ ४१ ॥
ब्राह्मणः कर्मभिर्नैव वर्धते नैव हीयते ॥ न लिप्यते
पापकेन कर्मणा ज्ञानवान्यदि ॥ ४२ ॥ तस्मात्स-

CC-0. In Public Domain Sri Aurobindo Library, Pondicherry

Digitized by eGangotri/Sarayu Trust. Funding IKS-MoE-Grant-2 Equipment Heritage Foundation, Jalgaon

र्वाधिको विप्रो ज्ञानवानेव जायते ॥ ज्ञात्वा यः कु-
रुते कर्म तस्याक्षय्यफलं लभेत् ॥ ४३ ॥ यत्फलं ल-
भते मर्त्यः कोटिब्राह्मणभोजनैः ॥ तत्फलं समवा-
प्नोति ज्ञानिनं यस्तु भोजयेत् ॥ ४४ ॥ ज्ञानिभ्यो
दीयते यच्च तत्कोटिगुणितं भवेत् ॥ ज्ञानवन्तं द्वि-
जं यस्तु द्विषते च नराधमः ॥ ४५ ॥ स शुष्यमा-
णो म्रियते यस्मादीश्वर एव सः ॥ उपासको न या-
त्येव यस्मात्पुनरधोगतिम् ॥ ४६ ॥ उपासनरतो भू-
त्वा तस्मादास्व सुखी नृप ॥ ४७ ॥

॥ इति श्रीपद्मपुराणे उपरिभागे शिवगी-

CC-0. In Public Domain Sri Aurobindo Library, Pondicherry

Digitized by eGangotri/Sarayu Trust, Funding IKS-MoE-Grant-2 Equipment Heritage Foundation, Jalgaon

त्वा तस्मादास्व सुखी नृप ॥ ४७ ॥

॥ इति श्रीपद्मपुराणे उपरिभागे शिवगी-

तासूपनिषत्सु ब्रह्मविद्यायां योगशास्त्रे शिवरा-
घवसंवादे जीवगत्यादिनिरूपणं नामैकादशो-
ऽध्यायः ॥ ११ ॥

॥ श्रीराम उवाच ॥ ॥ भगवन्देवदेवेश नम-
स्तेऽस्तु महेश्वर ॥ उपासनाविधिं ब्रूहि देशं कालं
च तस्य तु ॥ १ ॥ अङ्गानि नियमांश्चैव मयि तेऽनु-
ग्रहो यदि ॥ ॥ ईश्वर उवाच ॥ ॥ शृणु राम
प्रवक्ष्यामि देशं कालमुपासने ॥ २ ॥ सर्वाकारोऽह-
मेवैकः सच्चिदानन्दविग्रहः ॥ मदंशेन परिच्छिन्ना दे-
हाः सर्वदिवौकसाम् ॥ ३ ॥ ये त्वन्यदेवताभक्ता य-

CC-0. In Public Domain Sri Aurobindo Library, Pondicherry

Digitized by eGangotri/Sarayu Trust. Funding IKS-MoE-Grant-2 Equipment Heritage Foundation, Jalgaon

जन्ते श्रद्धयान्विताः ॥ तेऽपि मामेव राजेन्द्र यज-
न्त्यविधिपूर्वकम् ॥ ४ ॥ यस्मात्सर्वमिदं विश्वं म-
त्तो न व्यतिरिच्यते ॥ सर्वक्रियाणां भोक्ताहं सर्व-
स्याहं फलप्रदः ॥ ५ ॥ येनाकारेण ये मर्त्या मामे-
वैकमुपासते ॥ तेनाकारेण तेभ्योऽहं प्रसन्नो वाञ्छि-
तं ददे ॥ ६ ॥ विधिनाऽविधिना वापि भक्त्या ये मा-
मुपासते ॥ तेभ्यः फलं प्रयच्छामि प्रसन्नोऽहं न सं-
शयः ॥ ७ ॥ अपि चेत्सुदुराचारो भजते मामनन्य-
भाक् ॥ साधुरेव स मन्तव्यः सम्यग्व्यवसितो हि
सः ॥ ८ ॥ स्वजीवत्वेन यो वेत्ति मामेवैकमनन्य-

CC-0. In Public Domain Sri Aurobindo Library, Pondicherry

Digitized by eGangotri/Sarayu Trust. Funding IKS-MoE-Grant-2 Equipment Heritage Foundation, Jalgaon
भाक् ॥ साधुरेव स मन्तव्यः सम्यग्व्यवसितो हि
सः ॥ ८ ॥ स्वजीवत्वेन यो वेत्ति मामेवैकमनन्य-

धीः ॥ तं न स्पृशन्ति पापानि ब्रह्महत्यादिकान्य-
पि ॥ ९ ॥ उपासाविधयस्तत्र चत्वारः परिकीर्ति-
ताः ॥ संपदारोपसंवर्गाध्यासा इति मनीषिभिः
॥ १० ॥ अल्पस्य चाधिकत्वेन गुणयोगाद्विचिन्तन-
म् ॥ अनन्तं वै मन इति संपद्विधिरुदीरितः ॥ ११ ॥
विधावारोप्य योपासा सारोपः परिकीर्तितः ॥ यद्व-
दोङ्कारमुद्गीथमुपासीतेत्युदाहृतः ॥ १२ ॥ आरोपो
बुद्धिपूर्वेण य उपासाविधिश्च सः ॥ योषित्यग्निमति-
र्यत्तद्ध्यासः स उदाहृतः ॥ १३ ॥ क्रियायोगेन चो-
पासाविधिः संवर्ग उच्यते ॥ संहृत्य वायुः प्रलये भू-

CC-0. In Public Domain Sri Aurobindo Library, Pondicherry

Digitized by eGangotri/Sarayu Trust. Funding IKS-MoE-Grant-2 Equipment Heritage Foundation, Jalgaon

तान्येकोऽवसीदति ॥ १४ ॥ उपसंगम्य बुद्ध्या यदा-
सनं देवतात्मना ॥ तदुपासनमन्तः स्यात्तद्बहिः संप-
दादयः ॥ १५ ॥ ज्ञानान्तरानन्तरितसजातिज्ञानसंह-
तेः ॥ संपन्नदेवतात्मत्वमुपासनमुदीरितम् ॥ १६ ॥
संपदादिषु बाह्येषु दृढबुद्धिरुपासनम् ॥ कर्मकाले
तदङ्गेषु दृष्टिमात्रमुपासनम् ॥ १७ ॥ उपासनमिति
प्रोक्तं तदङ्गानि ब्रुवे शृणु ॥ तीर्थक्षेत्रादिगमनं श्राद्धं
तत्र परित्यजेत् ॥ १८ ॥ सचित्तैकाग्रता यत्र तत्रा-
सीत सुखं द्विजः ॥ कम्बले मृदुतल्पे वा व्याघ्रचर्म-
णि वास्थितः ॥ १९ ॥ विविक्तदेशे नियतः समग्री-

CC-0. In Public Domain Sri Aurobindo Library, Pondicherry

Digitized by eGangotri/Sarayu Trust. Funding IKS-MoE-Grant-2 Equipment Heritage Foundation, Jalgaon

सीत सुखं द्विजः ॥ कम्बले मृदुतल्पे वा व्याघ्रचर्म- ॥५९॥
णि वास्थितः ॥ १९ ॥ विविक्तदेशे नियतः समग्री-

वशिरस्तनुः ॥ अत्याश्रमस्थः सकलानीन्द्रियाणि निरुध्य च ॥ २० ॥ भक्त्याथ स्वगुरुं नत्वा योगं विद्वान्प्रयोजयेत् ॥ यस्त्वविज्ञानवान्भवत्ययुक्तमनसा सदा ॥ २१ ॥ तस्येन्द्रियाण्यवश्यानि दुष्टाश्वा इव सारथेः ॥ विज्ञानी यस्तु भवति युक्तेन मनसा सदा ॥ २२ ॥ तस्येन्द्रियाणि वश्यानि सदश्वा इव सारथेः ॥ यस्त्वविज्ञानवान् भवत्यमनस्कः सदाऽशुचिः ॥ २३ ॥ न स तत्पदमाप्नोति संसारमधिगच्छति ॥ विज्ञानी यस्तु भवति समनस्कः सदा शुचिः ॥२४॥ स तत्पदमवाप्नोति यस्माद्भूयो न जायते ॥विज्ञानसा-

CC-0. In Public Domain Sri Aurobindo Library, Pondicherry

Digitized by eGangotri/Sarayu Trust. Funding IKS-MoE-Grant-2 Equipment Heritage Foundation, Jalgaon

रथिर्यस्तु मनःप्रग्रह एव च ॥ २५ ॥ सोऽध्वनः
पारमाप्नोति ममैव परमं पदम् ॥ हृत्पुण्डरीकं विरजं
विशुद्धं विशदं तथा ॥ २६ ॥ विशोकं च विचिन्त्यात्र
ध्यायेन्मां परमेश्वरम् ॥ अचिन्त्यरूपमव्यक्तमनन्त-
ममृतं शिवम् ॥ २७ ॥ आदिमध्यान्तरहितं प्रशान्तं
ब्रह्म कारणम् ॥ एकं विभुं चिदानन्दमरूपमजमद्भु-
तम् ॥ २८ ॥ शुद्धस्फटिकसंकाशमुमादेहार्धधारिणम् ॥
व्याघ्रचर्माम्बरधरं नीलकण्ठं त्रिलोचनम् ॥ २९ ॥
जटाधरं चन्द्रमौलिं नागयज्ञोपवीतिनम् ॥ व्याघ्रच-
र्मोत्तरीयं च वरेण्यमभयप्रदम् ॥ ३० ॥ पराभ्यामू-

CC-0. In Public Domain Sri Aurobindo Library, Pondicherry

Digitized by eGangotri/Sarayu Trust. Funding IKS-MoE Grant-2 Equipment Heritage Foundation, Jalgaon

मौत्तरीयं च वरेण्यमभयप्रदम् ॥ ३० ॥ पराभ्यामू-

र्ध्वहस्ताभ्यां बिभ्राणं परशुं मृगम् ॥ कोटिमध्याह्न-
सूर्याभं चन्द्रकोटिसुशीतलम् ॥ ३१ ॥ चन्द्रसूर्याग्नि-
नयनं स्मेरवक्त्रसरोरुहम् ॥ भूतिभूषितसर्वाङ्गं सर्वा-
भरणभूषितम् ॥ ३२ ॥ एवमात्मारणिं कृत्वा प्रण-
वं चोत्तरारणिम् ॥ ज्ञाननिर्मथनाभ्यासात्साक्षात्प-
श्यति मां जनः ॥ ३३ ॥ वेदवाक्यैरलभ्योऽहं न शास्त्रै-
र्नापि चेतसा ॥ ध्यानेन शृणुते यो मां सर्वदाहं वृणो-
मि तम् ॥ ३४ ॥ नाविरतो दुश्चरितान्नाशान्तो नास-
माहितः ॥ नाशान्तमानसो वापि प्रज्ञानेन लभेत मा-
म् ॥ ३५ ॥ जाग्रत्स्वप्नसुषुप्त्यादिप्रपञ्चो यः प्रकाशते

CC-0. In Public Domain Sri Aurobindo Library, Pondicherry

Digitized by eGangotri/Sarayu Trust. Funding IKS-MoE-Grant-2 Equipment Heritage Foundation, Jalgaon

॥ तद्ब्रह्माहमिति ज्ञात्वा सर्वबन्धैः प्रमुच्यते ॥ ३६ ॥
त्रिषु धामसु यद्भोग्यं भोक्ता भोगश्च यद्भवेत् ॥ तेभ्यो
विलक्षणः साक्षी चिन्मात्रोऽहं सदाशिवः ॥ ३७ ॥ ए-
को देवः सर्वभूतेषु गूढः सर्वव्यापी सर्वभूतान्तरा-
त्मा ॥ सर्वाध्यक्षः सर्वभूताधिवासः साक्षी चेता केव-
लो निर्गुणश्च ॥ ३८ ॥ एको वशी सर्वभूतान्तरात्मा-
प्येकं बीजं नित्यदा यः करोति ॥ तं मां नित्यं येऽनु-
पश्यन्ति धीरास्तेषां शान्तिः शाश्वती नेतरेषाम्
॥ ३९ ॥ अग्निर्यथैको भुवनं प्रविष्टो रूपंरूपं प्रति-
रूपो बभूव ॥ एकस्तथा सर्वभूतान्तरात्मा न लिप्य-

CC-0. In Public Domain Sri Aurobindo Library, Pondicherry

Digitized by eGangotri/Sarayu Trust. Funding IKS-MoE-Grant-2 Equipment Heritage Foundation, Jalgaon

॥ ३९ ॥ अग्निर्यथैको भुवनं प्रविष्टो रूपंरूपं प्रति-
रूपो बभूव ॥ एकस्तथा सर्वभूतान्तरात्मा न लिप्य-

ते लोकदुःखेन बाह्यः ॥ ४० ॥ वेदेह यो मां पुरुषं महान्तमादित्यवर्णं तमसः परस्तात् ॥ स एव विद्वानमृतोऽत्र भूयो नान्यस्तु पन्था अयनाय विद्यते ॥ ४१ ॥ हिरण्यगर्भं विदधामि पूर्वं वेदांश्च तस्मै प्रहिणोमि योऽहम् ॥ तं देवमीड्यं पुरुषं पुराणं निश्रित्य मां मृत्युमुखात्प्रमुच्यते ॥ ४२ ॥ एवं शान्त्यादियुक्तः सन्वेत्ति मां तत्त्वतस्तु यः ॥ निर्मुक्तदुःखसंतानः सोऽन्ते मय्येव लीयते ॥ ४३ ॥ ॐ ॥

॥ इति श्रीपद्मपुराणे शिवगीतासूपनिषत्सु ब्रह्मविद्यायां योग० शिवराघवसंवादे उपास-

CC-0. In Public Domain Sri Aurobindo Library, Pondicherry

Digitized by eGangotri/Sarayu Trust. Funding IKS-MoE-Grant-2 Equipment Heritage Foundation, Jalgaon

नाज्ञानफलं नाम द्वादशोऽध्यायः ॥ १२ ॥
॥ सूत उवाच ॥ ॥ एवं श्रुत्वा कौसलेयस्तुष्टो
मतिमतां वरः ॥ पप्रच्छ गिरिजाकान्तं सुभगं मुक्ति-
लक्षणम् ॥ १ ॥ ॥ श्रीराम उवाच ॥ ॥ भगवन्क-
रुणाविष्टहृदय त्वं प्रसीद मे ॥ स्वरूपं लक्षणं मुक्तेः
प्रब्रूहि परमेश्वर ॥ २ ॥ ॥ श्रीभगवानुवाच ॥
सालोक्यमपि सारूप्यं सार्ष्ट्यं सायुज्यमेव च ॥
कैवल्यं चेति तां विद्धि मुक्तिं राघव पञ्चधा ॥ ३ ॥ मां
पूजयति निष्कामः सर्वदाऽज्ञानवर्जितः ॥ स मे लो-
कं समासाद्य भुङ्क्ते भोगान्यथेप्सितान् ॥ ४ ॥ ज्ञात्वा

CC-0. In Public Domain Sri Aurobindo Library, Pondicherry

Digitized by eGangotri/Sarayu Trust. Funding IKS-MoE-Grant-2 Equipment Heritage Foundation, Jalgaon

कं समासाद्य भुङ्क्ते भोगान्यथेप्सितान् ॥ ४ ॥ ज्ञात्वा

मां पूजयेद्यस्तु सर्वकामविवर्जितः ॥ मया समान-
रूपः सन्मम लोके महीयते ॥ ५ ॥ इष्टापूर्तादिकर्मा-
णि मत्प्रीत्यै कुरुते तु यः ॥ सोऽपि तत्फलमाप्नोति
नात्र कार्या विचारणा ॥ ६ ॥ यत्करोति यदश्नाति य-
ज्जुहोति ददाति यत् ॥ यत्तपस्यति तत्सर्वं यः करोति
मदर्पणम् ॥ ७ ॥ मल्लोके स श्रियं भुङ्क्ते मत्तुल्यं प्राभवं
भजेत् ॥ यस्तु शान्त्यादियुक्तः सन्मामात्मत्वेन प-
श्यति ॥ ८ ॥ स जायते परं ज्योतिरद्वैतं ब्रह्म केव-
लम् ॥ आत्मस्वरूपावस्थानं मुक्तिरित्यभिधीयते ॥
॥ ९ ॥ सत्यं ज्ञानमनन्तं सदानन्दं ब्रह्म केवलम् ॥

CC-0. In Public Domain Sri Aurobindo Library, Pondicherry

Digitized by eGangotri/Sarayu Trust. Funding IKS-MoE-Grant-2 Equipment Heritage Foundation, Jalgaon

सर्वधर्मविहीनं च मनोवाचामगोचरम् ॥ १० ॥ स-
जातीयविजातीयपदार्थानामसंभवात् ॥ अतस्तद्व्य-
तिरिक्तानामद्वैतमिति संज्ञितम् ॥ ११ ॥ मत्वा रूप-
मिदं राम शुद्धं यदभिधीयते ॥ मय्येव दृश्यते सर्वं
जगत्स्थावरजङ्गमम् ॥ १२ ॥ व्योम्नि गन्धर्वनगरं य-
था दृष्टं न दृश्यते ॥ अनाद्यविद्यया विश्वं सर्वं मय्ये-
व कल्प्यते ॥ १३ ॥ मम स्वरूपज्ञानेन यदाऽविद्या
प्रणश्यति ॥ तदैक एव वर्तेऽहं मनोवाचामगोचरः ॥
॥ १४ ॥ सदैव परमानन्दः स्वप्रकाशश्चिदात्मकः ॥ न
कालः पञ्चभूतानि न दिशो विदिशश्च न ॥ मदन्य-

CC-0. In Public Domain Sri Aurobindo Library, Pondicherry

Digitized by eGangotri/Sarayu Trust. Funding IKS-MoE-Grant 2 Equipment Heritage Foundation, Jalgaon

कालः पञ्चभूतानि न दिशो विदिशश्च न ॥ मदन्य-

न्नास्ति यत्किञ्चित्तदा वर्तेऽहमेकलः ॥ १५ ॥ न संदृ-
शे तिष्ठति मे स्वरूपं न चक्षुषा पश्यति मां तु कश्चि-
त् ॥ हृदा मनीषा मनसाभिक्लृप्तं ये मां विदुस्ते ह्यमृ-
ता भवन्ति ॥ १६ ॥ श्रीराम उवाच ॥ कथं भगव-
तो ज्ञानं शुद्धं मर्त्यस्य जायते ॥ तत्रोपायं हर ब्रूहि
मयि तेऽनुग्रहो यदि ॥१७॥ ॥ श्रीभगवानुवाच ॥
विरज्य सर्वभूतेभ्य आविरिञ्चिपदादपि ॥ घृणां वित-
त्य सर्वत्र पुत्रमित्रादिकेष्वपि ॥१८॥ श्रद्धालुर्मुक्तिमा-
र्गेषु वेदान्तज्ञानलिप्सया ॥ उपायनकरो भूत्वा गुरुं
ब्रह्मविदं व्रजेत् ॥१९॥ तमर्थं पुरतः कृत्वा दण्डवत्प्र-

CC-0. In Public Domain Sri Aurobindo Library, Pondicherry

Digitized by eGangotri/Sarayu Trust. Funding IKS-MoE-Grant-2 Equipment Heritage Foundation, Jalgaon

णमेद्गुरुम् ॥ उत्थाय चाञ्जलिं कृत्वा वाञ्छितार्थान्निवे-
दयेत् ॥ २० ॥ सेवाभिः परितोष्यैनं चिरकालं समा-
हितः ॥ सर्ववेदान्तवाक्यार्थं शृणुयात्सुसमाहितः ॥
॥ २१ ॥ सर्ववेदान्तवाक्यानां मयि तात्पर्यनिश्चयम् ॥
श्रवणं नाम तत्प्राहुः सर्वे ते ब्रह्मवादिनः ॥ २२ ॥ लो-
हमण्यादिदृष्टान्तयुक्तिभिर्यद्विचिन्तनम् ॥ तदेव म-
ननं प्राहुर्वाक्यार्थस्योपबृंहणम् ॥ २३ ॥ निर्मोहो
निरहंकारः समः संगविवर्जितः ॥ सदा शान्त्यादि-
युक्तः सन्नात्मन्यात्मानमीक्षते ॥ २४ ॥ यत्सदा ध्या-
नयोगेन तन्निदिध्यासनं स्मृतम् ॥ सर्वकर्मक्षयवशा-

CC-0. In Public Domain Sri Aurobindo Library, Pondicherry

Digitized by eGangotri/Sarayu Trust. Funding IKS-MoE-Grant-2 Equipment Heritage Foundation, Jalgaon

मुक्तः सन्नात्मन्यात्मानमीक्षते ॥ २४ ॥ यत्सदा ध्या-
नयोगेन तन्निदिध्यासनं स्मृतम् ॥ सर्वकर्मक्षयवशा-

त्साक्षात्कारोऽपि चात्मनः ॥ २५ ॥ कस्यचिज्जायते
शीघ्रं चिरकालेन कस्यचित् ॥ कूटस्थानीह कर्मा-
णि चिरकालार्जितान्यपि ॥ २६ ॥ ज्ञानेनैव विन-
श्यन्ति न तु कर्मायुतैरपि ॥ ज्ञानादूर्ध्वं तु यत्कि-
ञ्चित्पुण्यं वा पापमेव वा ॥ २७ ॥ क्रियते बहु वाल्पं
वा न तेनायं विलिप्यते ॥ शरीरारम्भकं यत्तु प्रा-
रब्धं कर्म तन्मतम् ॥ २८ ॥ तद्भोगेनैव नष्टं स्यान्न
तु ज्ञानेन नश्यति ॥ निर्मोहो निरहंकारो निर्लेपः
संगवर्जितः ॥ २९ ॥ सर्वभूतेषु चात्मानं सर्वभूता-
नि चात्मनि ॥ यः पश्यन्संचरत्येष जीवन्मुक्तोऽभि-

CC-0. In Public Domain Sri Aurobindo Library, Pondicherry

Digitized by eGangotri/Sarayu Trust. Funding IKS-MoE-Grant-2 Equipment Heritage Foundation, Jalgaon

धीयते ॥ ३० ॥ आहिनिर्ल्वीयिनी यद्वद्द्रष्टुः पूर्वं भ-
यप्रदा ॥ ततोऽस्य न भयं किंचित्तद्वद्द्रष्टुरयं जनः
॥ ३१ ॥ यदा सर्वे प्रमुच्यन्ते कामा येऽस्य वशं
गताः ॥ अथ मर्त्योऽमृतो भवत्येतावदनुशासनम्
॥ ३२ ॥ मोक्षस्य नहि वासोऽस्ति न ग्रामान्तरमेव
वा ॥ अज्ञानहृदयग्रन्थिनाशो मोक्ष इति स्मृतः
॥३३॥ वृक्षाग्रच्युतपादो यः स तदैव पतत्यधः॥त-
द्वज्ज्ञानवतो मुक्तिर्जायते निश्चितापि तु ॥३४॥ तीर्थे
चण्डालगेहे वा यदि वा नष्टचेतनः ॥ परित्यजन्देह-
मिमं ज्ञानादेव विमुच्यते ॥ ३५ ॥ संवीतो येन केना-

CC-0. In Public Domain Sri Aurobindo Library, Pondicherry

Digitized by eGangotri/Sarayu Trust. Funding IKS-MoE-Grant-2 Equipment Heritage Foundation, Jalgaon

चण्डालगेहे वा यदि वा नष्टचेतनः ॥ परित्यजन्देह-
मिमं ज्ञानादेव विमुच्यते ॥ ३५ ॥ संवीतो येन केना-

श्नन्भक्ष्यं वाभक्ष्यमेव वा ॥ शयानो यत्र कुत्रापि स-
र्वात्मा मुच्यतेऽत्र सः ॥ ३६ ॥ क्षीरादुद्धृतमाज्यं य-
त्क्षिप्तं पयसि तत्पुनः ॥ न तेनैवैकतां याति संसारे
ज्ञानवांस्तथा ॥ ३७ ॥ नित्यं पठति योऽध्यायमिमं
राम शृणोति वा ॥ स मुच्यते देहबन्धादनायासेन
राघव ॥ ३८ ॥ अतः संयतचित्तस्त्वं नित्यं पठ
महीपते ॥ अनायासेन तेनैव सर्वथा मोक्षमाप्स्य-
सि ॥ ३९ ॥

॥ इति श्रीपद्मपुराणे शिवगीतासू० शिवरा-
घवसंवादे त्रयोदशोऽध्यायः ॥ १३ ॥

CC-0. In Public Domain Sri Aurobindo Library, Pondicherry

Digitized by eGangotri/Sarayu Trust. Funding IKS-MoE-Grant-2 Equipment Heritage Foundation, Jalgaon

॥ श्रीराम उवाच ॥ ॥ भगवन्यदि ते रूपं
सच्चिदानन्दविग्रहम् ॥ निश्चलं निष्क्रियं शान्तं नि-
रवद्यं निरञ्जनम् ॥१॥ सर्वधर्मविहीनं च मनोवाचा-
मगोचरम् ॥ सर्वव्यापिनमात्मानमीक्षते सर्वतः स्थि-
तम् ॥२॥ आत्मविद्यातपोमूलं तद्ब्रह्मोपनिषत्परम् ॥
अमूर्तं सर्वभूतात्माकारं कारणकारणम् ॥ ३ ॥ यत्त-
दृदृश्यमग्राह्यं तद्ग्राह्यं वा कथं भवेत् ॥ अत्रो-
पायमजानानस्तेन खिन्नोऽस्मि शंकर ॥४॥ ॥ श्री-
भगवानुवाच ॥ ॥ शृणु राजन्प्रवक्ष्यामि तत्रोपा-
यं महाभुज ॥ सगुणोपासनाभिस्तु चित्तैकाग्र्यं वि-

CC-0. In Public Domain Sri Aurobindo Library, Pondicherry

Digitized by eGangotri/Sarayu Trust. Funding IKS-MoE-Grant-2 Equipment Heritage Foundation, Jalgaon

भगवानुवाच ॥ ॥ शृणु राजन्प्रवक्ष्यामि तत्रोपा-
यं महाभुज ॥ सगुणोपासनाभिस्तु चित्तैकाग्र्यं वि-

धाय च ॥५॥ स्थूलारुन्धतिकान्यायात्तत्र चित्तं प्र-
वर्तयेत् ॥ तस्मिन्नन्नमये पिण्डे स्थूलदेहे तनूभृता-
म् ॥ ६ ॥ जन्मव्याधिजरामृत्युनिलये वर्तते दृढा
॥७॥ आत्मबुद्धिरहंमानात्कदाचिन्नैव हीयते ॥ आ-
त्मा न जायते नित्यो म्रियते वा कथंचन ॥८॥ संजा-
यतेऽस्ति विपरिणमते वर्धते तथा ॥ क्षीयते नश्यती-
त्येते षड्भावा वपुषः स्मृताः ॥ ९ ॥ आत्मनो न वि-
कारित्वं घटस्थनभसो यथा ॥ एवमात्मावपुस्तस्मा-
दिति संचिन्तयेद्बुधः ॥ १० ॥ मूषानिक्षिप्तहेमाभः
कोशः प्राणमयोऽत्र तु ॥ वर्ततेऽन्तरतो देहे बद्धः प्रा-

CC-0. In Public Domain Sri Aurobindo Library, Pondicherry

Digitized by eGangotri/Sarayu Trust. Funding IKS-MoE-Grant-2 Equipment Heritage Foundation, Jalgaon

णादिवायुभिः ॥ ११ ॥ कर्मेन्द्रियैः समायुक्तश्चल-
नादिक्रियात्मकः ॥ क्षुत्पिपासापराभूतो नायमात्मा
जडो यतः ॥ १२ ॥ चिद्रूप आत्मा येनैव स्वदेहम-
नुपश्यति ॥ आत्मैवाहं परं ब्रह्म निर्लेपः सुखनीर-
धिः ॥ १३ ॥ न तदश्नाति कंचैनं न तदश्नाति कश्च-
न ॥ ततः प्राणमये कोशे कोशोऽस्त्येव मनोमयः
॥ १४ ॥ स संकल्पविकल्पात्मा बुद्धीन्द्रियसमाहि-
तः ॥ कामक्रोधस्तथा लोभो मोहो मात्सर्यमेव च
॥ १५ ॥ मदश्चेत्यरिषड्वर्गो ममतेच्छादयोऽपि च ॥
मनोमयस्य कोशस्य धर्मा एतस्य तत्र तु ॥ १६ ॥

CC-0. In Public Domain Sri Aurobindo Library, Pondicherry

Digitized by eGangotri/Sarayu Trust. Funding IKS-MoE-Grant-2 Equipment Heritage Foundation, Jalgaon

॥ १५ ॥ मदश्चेत्यरिषड्वर्गो ममतेच्छादयोऽपि च ॥ ॥६७॥
मनोमयस्य कोशस्य धर्मा एतस्य तत्र तु ॥ १६ ॥

या कर्मविषया बुद्धिर्वेदशास्त्रार्थनिश्चिता ॥ सा तु ज्ञानेन्द्रियैः सार्धं विज्ञानमयकोशतः ॥ १७ ॥ इह कर्तृत्वाभिमानी स एव तु न संशयः ॥ इहामुत्र गतिस्तस्य स जीवो व्यावहारिकः॥१८॥व्योमादिसात्विकांशेभ्यो जायन्ते धीन्द्रियाणि तु ॥ व्योम्नः श्रोत्रं भुवो घ्राणं जलाज्जिह्वाथ तेजसः ॥ १९ ॥ चक्षुर्वायोस्त्वगुत्पन्ना तेषां भौतिकता ततः॥व्योमादीनां समस्तानां सात्विकांशेभ्य एव तु ॥२०॥ जायेते बुद्धिमनसी बुद्धिः स्यान्निश्चयात्मिका ॥ वाक्पाणिपादपायूपस्थानि कर्मेन्द्रियाणि तु ॥ २१ ॥ व्योमादीनां र-

CC-0. In Public Domain Sri Aurobindo Library, Pondicherry

Digitized by eGangotri/Sarayu Trust. Funding IKS-MoE-Grant-2 Equipment Heritage Foundation, Jalgaon

जोंऽशेभ्यो व्यस्तेभ्यस्तान्यनुक्रमात् ॥ समस्तेभ्यो
रजोंऽशेभ्यः पञ्च प्राणादिवायवः ॥२२॥ जायन्ते स-
प्तदशकमेवं लिङ्गशरीरकम् ॥ एवं लिङ्गशरीरं तु त-
प्तायःपिण्डवद्यतः ॥ २३ ॥ पररूपराध्यासयोगात्सा-
क्षी चैतन्यसंयुतः ॥तदानन्दमयः कोशो भोक्तृत्वं प्र-
तिपद्यते ॥ २४ ॥ विद्याकर्मफलादीनां भोक्तेहामुत्र
स स्मृतः ॥ यदाध्यासं विहायैष स्वस्वरूपेण तिष्ठति
॥ २५ ॥ अविद्यामात्रसंयुक्तः साक्ष्यात्मा जाय-
ते तदा ॥ द्रष्टान्तःकरणादीनामनुभूतस्मृतेरपि
॥ २६ ॥ अतोऽन्तः करणाध्यासादध्यस्तत्वेन चात्म-

CC-0. In Public Domain Sri Aurobindo Library, Pondicherry

Digitized by eGangotri/Sarayu Trust. Funding IKS-MoE-Grant-2 Equipment Heritage Foundation, Jalgaon

॥ २६ ॥ अतोऽन्तः करणाध्यासादध्यस्तत्वेन चात्म-

नि ॥ भोक्तृत्वं साक्षिता चेति द्वैधं तस्योपपद्यते ॥ २७ ॥ आतपश्चापि तच्छाया तत्प्रकाशे विराजते ॥ एको भोजयिता तत्र भुङ्क्तेऽन्यः कर्मणः फलम् ॥ २८ ॥ क्षेत्रज्ञं रथिनं विद्धि शरीरं रथमेव तु ॥ बुद्धिं तु सारथिं विद्धि प्रग्रहं तु मनस्तथा ॥ २९ ॥ इन्द्रियाणि हयान्विद्धि विषयांस्तेषु गोचरान् ॥ इन्द्रियैर्मनसा युक्तं भोक्तारं विद्धि पूरुषम् ॥ ३० ॥ एवं शान्त्यादियुक्तः सन्नुपास्ते यः सदा द्विजः ॥ उद्घाट्योद्घाट्यैकमेकं यथैव कदलीतरोः ॥ ३१ ॥ वल्कलानि ततः पश्चाल्लभते सारमुत्तमम् ॥ तथैव पञ्चभू-

CC-0. In Public Domain Sri Aurobindo Library, Pondicherry

Digitized by eGangotri/Sarayu Trust. Funding IKS-MoE-Grant-2 Equipment Heritage Foundation, Jalgaon

तेषु मनः संक्रमते क्रमात् ॥ ३२ ॥ तेषां मध्ये ततः
सारमात्मानमपि विन्दति ॥ एवं मनः समाधाय संय-
तो मनसि द्विजः ॥ ३३ ॥ अथ प्रवर्तयेच्चित्तं निराकारे
परात्मनि ॥ ततो मनः प्रगृह्णाति परमात्मानमव्यय-
म् ॥ यत्तददृश्यमग्राह्यमस्थूलाद्युक्तिगोचरम् ॥ ३४ ॥
॥ श्रीराम उवाच ॥ ॥ भगवञ्छ्रवणेनैव प्रव-
र्तन्ते जनाः कथम् ॥ वेदशास्त्रार्थसंपन्ना यज्वानः स-
त्यवादिनः ॥ ३५ ॥ शृण्वन्तोऽपि तथात्मानं जानते
नैव केचन ॥ ज्ञात्वापि मन्यते मिथ्या किमेतत्तव मा-
यया ॥ ३६ ॥ ॥ श्रीभगवानुवाच ॥ ॥ एवमे-

CC-0. In Public Domain Sri Aurobindo Library, Pondicherry

Digitized by eGangotri/Sarayu Trust. Funding IKS-MoE-Grant-2 Equipment Heritage Foundation, Jalgaon
यया ॥ ३६ ॥ ॥ श्रीभगवानुवाच ॥ ॥ एवमे-

व महाबाहो नात्र कार्या विचारणा ॥ दैवी ह्येषा गु-
णमयी मम माया दुरत्यया ॥ ३७ ॥ मामेव ये प्र-
पद्यन्ते मायामेतां तरन्ति ते ॥ अभक्ता ये महाबाहो
मम श्रद्धाविवर्जिताः ॥ ३८ ॥ फलं कामयमानास्ते
चैहिकामुष्मिकादिकम् ॥ क्षयिष्ण्वल्पं सातिशयं य-
तः कर्मफलं मतम् ॥ ३९ ॥ तदविज्ञाय कर्माणि ये-
कुर्वन्ति नराधमाः ॥ मातुः पतन्ति ते गर्भे मृत्योर्वक्रे
पुनः पुनः ॥ ४० ॥ नानायोनिषु जातस्य देहिनो य-
स्यकस्यचित् ॥ कोटिजन्मार्जितैः पुण्यैर्मयि भक्तिः
प्रजायते ॥ ४१ ॥ स एव लभते ज्ञानं मद्भक्तः श्रद्ध-

CC-0. In Public Domain Sri Aurobindo Library, Pondicherry

Digitized by eGangotri/Sarayu Trust. Funding IKS-MoE-Grant-2 Equipment Heritage Foundation, Jalgaon

यान्वितः ॥ नान्यकर्माणि कुर्वाणो जन्मकोटिशतैर-
पि ॥ ४२ ॥ ततः सर्वं परित्यज्य मद्भक्तिं समुदाहर॥
सर्वधर्मान्परित्यज्य मामेकं शरणं व्रज ॥ ४३ ॥ अ-
हं त्वा सर्वपापेभ्यो मोक्षयिष्यामि मा शुचः॥ यत्करो-
षि यदश्नासि यज्जुहोषि ददासि यत् ॥ ४४ ॥ य-
त्तपस्यासि राम त्वं तत्कुरुष्व मदर्पणम् ॥ ततः पर-
तरा नास्ति भक्तिर्मयि रघूत्तम ॥ ४५ ॥

॥ इति श्रीपद्मपुराणे उपरिभागे शिवगीता-
सूप॰शिवराघवसंवादे पञ्चकोशोपपादनं नाम
चतुर्दशोऽध्यायः ॥ १४ ॥ ॥

CC-0. In Public Domain Sri Aurobindo Library, Pondicherry

Digitized by eGangotri/Sarayu Trust. Funding IKS-MoE-Grant-2 Equipment Heritage Foundation, Jalgaon

चतुर्दशोऽध्यायः ॥ १४ ॥ ॥

॥ श्रीराम उवाच ॥ ॥ भक्तिस्ते कीदृशी दे-
व जायते वा कथंचन ॥ यया निर्वाणरूपत्वं लभते
मोक्षमुत्तमम् ॥ तद्ब्रूहि गिरिजाकान्त मयि तेऽनुग्रहो
यदि ॥ १ ॥ ॥ श्रीभगवानुवाच ॥ ॥ यो वेदा-
ध्ययनं यज्ञं दानानि विविधानि च ॥ मदर्पणधिया
कुर्यात्स मे भक्तः स मे प्रियः ॥ २ ॥ नर्यभस्म समा-
दाय विशुद्धं श्रोत्रियालयात् ॥ अग्निरित्यादिभिर्म-
न्त्रैरभिमन्त्र्य यथाविधि ॥ ३ ॥ उद्धूलयति गात्राणि
तेन चार्चति मामपि ॥ तस्मात्परतरा भक्तिर्मम राम
न विद्यते ॥४॥ सर्वदा शिरसा कण्ठे रुद्राक्षान्धारये-

CC-0. In Public Domain Sri Aurobindo Library, Pondicherry

Digitized by eGangotri/Sarayu Trust. Funding IKS-MoE-Grant-2 Equipment Heritage Foundation, Jalgaon

त्तु यः ॥ पञ्चाक्षरीजपरतः स मे भक्तः स मे प्रियः
॥ ५ ॥ भस्मच्छन्नो भस्मशायी सर्वदा विजितेन्द्रि-
यः ॥ यस्तु रुद्रं जपेन्नित्यं चिन्तयेन्मामनन्यधीः
॥ ६ ॥ स तेनैव च देहेन शिवः संजायते स्वयम् ॥
जपेद्यो रुद्रसूक्तानि तथाथर्वशिरः परम् ॥ ७ ॥ कै-
वल्योपनिषत्सूक्तं श्वेताश्वतरमेव च ॥ ततः परतरो
भक्तो मम लोके न विद्यते ॥ ८ ॥ अन्यत्र धर्माद-
न्यस्मादन्यत्रास्मात्कृताकृतात् ॥ अन्यत्र भूताद्भ-
व्याच्च यत्प्रवक्ष्यामि तच्छृणु ॥९॥ वदन्ति यत्पदं वे-
दाः शास्त्राणि विविधानि च ॥ सर्वोपनिषदां सारं द-

CC-0. In Public Domain Sri Aurobindo Library, Pondicherry

Digitized by eGangotri/Sarayu Trust. Funding IKS-MoE-Grant-2 Equipment Heritage Foundation, Jalgaon

दाः शास्त्राणि विविधानि च ॥ सर्वोपनिषदां सारं द-

ध्नो घृतमिवोद्धृतम् ॥ १० ॥ यदिच्छन्तो ब्रह्मचर्यं च-
रन्ति मुनयः सदा ॥ तत्ते पदं संग्रहेण ब्रवीम्योमिति
यत्पदम् ॥ ११ ॥ एतदेवाक्षरं ब्रह्म चैतदेवाक्षरं पर-
म् ॥ एतदेवाक्षरं ज्ञात्वा यो यदिच्छति तस्य तत्
॥ १२ ॥ एतदालम्बनं श्रेष्ठमेतदालम्बनं परम् ॥ ए-
तदालम्बनं ज्ञात्वा ब्रह्मलोके महीयते ॥ १३ ॥ छ-
न्दसां यस्तु धेनूनामृषभत्वेन चोदितः ॥ इदमेवाव-
धिः सेतुरमृतस्य च धारणात् ॥ १४ ॥ मेधसा पिहि-
तं कोशं ब्रह्मणो यत्परं मतम् ॥ चतस्रस्तस्य मात्राः
स्युरकारोकारकौ तथा ॥ १५ ॥ मकारश्चावसानेऽर्ध-

CC-0. In Public Domain Sri Aurobindo Library, Pondicherry

Digitized by eGangotri/Sarayu Trust. Funding IKS-MoE-Grant-2 Equipment Heritage Foundation, Jalgaon

मात्रेति परिकीर्तिता ॥ पूर्वत्र भूश्च ऋग्वेदो ब्रह्माष्ट-
वसवस्तथा ॥ गार्हपत्यश्च गायत्री गङ्गा प्रातःसव-
स्तथा ॥ १६ ॥ द्वितीया च भुवो विष्णू रुद्रोऽनुष्टुप्
यजुस्तथा ॥ यमुनादक्षिणाग्निश्च माध्यन्दिनसवस्त-
था ॥ १७ ॥ तृतीया च सुवः सामान्यादित्यश्च महे-
श्वरः ॥ अग्निराहवनीयश्च जगती च सरस्वती
॥१८॥ तृतीयं सवनं प्रोक्तमथर्वत्वेन यन्मतम् ॥ च-
तुर्थी यावसानेऽर्धमात्रा सा सोमलोकगा ॥ १९ ॥
अथर्वाङ्गिरसः संवर्तकोऽग्निर्मरुतस्तथा ॥ विराट् स-
भ्यावसथ्यौ च शुतुद्रिर्यज्ञपुच्छकः ॥ २० ॥ प्रथमा

CC-0. In Public Domain Sri Aurobindo Library, Pondicherry

Digitized by eGangotri/Sarayu Trust. Funding IKS-MoE-Grant-2 Equipment Heritage Foundation, Jalgaon

ऽग्न्यावसथ्यौ च शुतुद्रिर्यज्ञपुच्छकः ॥ २० ॥ प्रथमा

रक्तवर्णा स्याद्द्वितीया भास्वरा मता ॥ तृतीया विद्यु-
दाभा स्याच्चतुर्थी शुक्लवर्णिनी ॥ २१ ॥ सर्वं जातं
जायमानं तदोङ्कारे प्रतिष्ठितम् ॥ विश्वं भूतं च भु-
वनं विचित्रं बहुधा तथा ॥२२॥ जातं च जायमानं
च तत्सर्वं रुद्र उच्यते ॥ तास्मिन्नेव पुनः प्राणाः सर्व-
मोङ्कार उच्यते ॥ २३ ॥ प्रविलीनं तदोङ्कारे परं ब्र-
ह्म सनातनम् ॥ तस्मादोङ्कारजापी यः स मुक्तो नात्र
संशयः ॥ २४ ॥ त्रेताग्नेः स्मार्तवह्नेर्वा शैवाग्नेर्वा स-
माहृतम् ॥ भस्माभिमन्त्र्य यो मां तु प्रणवेन प्रपूज-
येत् ॥ २५ ॥ तस्मात्परतरो भक्तो मम लोके न

CC-0. In Public Domain Sri Aurobindo Library, Pondicherry

Digitized by eGangotri/Sarayu Trust. Funding IKS-MoE-Grant-2 Equipment Heritage Foundation, Jalgaon

विद्यते ॥ शालाग्नेर्दाववह्नेर्वा भस्मादायाभिमन्त्रित-
म् ॥ २६ ॥ यो विलिम्पति गात्राणि स शूद्रोऽपि वि-
मुच्यते ॥ कुशपुष्पैर्बिल्वदलैः पुष्पैर्वा गिरिसंभवैः ॥
॥२७॥ यो मामर्चयते नित्यं प्रणवेन प्रियो हि सः ॥
पुष्पं फलं समूलं वा पत्रं सलिलमेव वा ॥ २८ ॥ यो
दद्यात्प्रणवे मह्यं तत्कोटिगुणितं भवेत् ॥ अहिं-
सा सत्यमस्तेयं शौचमिन्द्रियनिग्रहः ॥२९॥ यस्या-
स्त्यध्ययनं नित्यं स मे भक्तः स मे प्रियः ॥ प्रदोषे
यो मम स्थानं गत्वा पूजयते तु माम् ॥३०॥ स प-
रां श्रियमाप्नोति पश्चान्मयि विलीयते ॥ अष्टम्यां

CC-0. In Public Domain Sri Aurobindo Library, Pondicherry

Digitized by eGangotri/Sarayu Trust. Funding IKS-MoE-Grant-2 Equipment Heritage Foundation, Jalgaon

यो मम स्थानं गत्वा पूजयेत्तु मामिह ॥ ३० ॥ स पु-
रां श्रियमाप्नोति पश्चान्मयि विलीयते ॥ अष्टम्यां

च चतुर्दश्यां पर्वणोरुभयोरपि ॥३१॥ भूतिभूषित-
सर्वांगो यः पूजयति मां निशि ॥ कृष्णपक्षे विशेषेण
स मे भक्तः स मे प्रियः ॥ ३२ ॥ एकादश्यामुपोष्यै-
व यः पूजयति मां निशि ॥ सोमवारे विशेषेण स
मे भक्तो न नश्यति ॥ ३३ ॥ पञ्चामृतैः स्नापयेद्यः
पञ्चगव्येन वा पुनः ॥ पुष्पोदकैः कुशजलैस्तस्मा-
न्नान्यः प्रियो मम ॥ ३४ ॥ पयसा सर्पिषा वापि
मधुनेक्षुरसेन वा ॥ पक्वाम्रफलजेनापि नारिकेरज-
लेन वा ॥ ३५ ॥ गन्धोदकेन वा मां यो रुद्रमन्त्रम-
नुस्मरन् ॥ अभिषिञ्चेत्ततो नान्यः कश्चित्प्रियतरो

CC-0. In Public Domain Sri Aurobindo Library, Pondicherry

Digitized by eGangotri/Sarayu Trust. Funding IKS-MoE-Grant-2 Equipment Heritage Foundation, Jalgaon

मम ॥ ३६ ॥ आदित्याभिमुखो भूत्वा ऊर्ध्वबाहुर्ज-
ले स्थितः ॥ मां ध्यायन् रविबिम्बस्थमथवाङ्गिरसं
जपेत् ॥३७॥ प्रविशेन्मे शरीरेऽसौ गृहं गृहपतिर्य-
था ॥ बृहद्रथन्तरं वामदेव्यं देवव्रतानि च ॥ ३८ ॥
तद्योगानाज्यदोहांश्च यो गायति ममाग्रतः ॥ इह
श्रियं परां भुक्त्वा मम सायुज्यमाप्नुयात् ॥ ३९ ॥
ईशावास्यादि मन्त्रान् यो जपेन्नित्यं ममाग्रतः ॥ म-
त्सायुज्यमवाप्नोति मम लोके महीयते ॥ ४० ॥ भ-
क्तियोगो मया प्रोक्त एवं रघुकुलोद्भव ॥ सर्वकामप्र-
दो मत्तः किमन्यच्छ्रोतुमिच्छसि ॥ ४१ ॥

॥ इति श्रीपद्मपुराणे उपरिभागे शिवगीता-

CC-0. In Public Domain Sri Aurobindo Library, Pondicherry

Digitized by eGangotri/Sarayu Trust. Funding IKS-MoE-Grant-2 Equipment Heritage Foundation, Jalgaon

दो मत्तः किमन्यच्छ्रोतुमिच्छसि ॥ ४१ ॥

॥ इति श्रीपद्मपुराणे उपरिभागे शिवगीता-सू॰शिवराघवसंवादे भक्तियोगो नाम पञ्चदशोऽध्यायः ॥ १५ ॥ ॥

॥ श्रीराम उवाच ॥ ॥ भगवन्मोक्षमार्गो यस्त्वया सम्यगुदाहृतः ॥ तत्राधिकारिणं ब्रूहि तत्र मे-संशयो महान् ॥ १ ॥ ॥ श्रीभगवानुवाच ॥ ब्रह्मक्षत्रविशः शूद्राः स्त्रियश्चात्राधिकारिणः ॥ ब्रह्मचारी गृहस्थो वाऽनुपनीतोऽथवा द्विजः ॥ २ ॥ वनस्थो वाऽवनस्थो वा यतिः पाशुपतव्रती ॥ बहुनात्र किमुक्तेन यस्य भक्तिः शिवार्चने ॥३॥ स एवात्रा-

CC-0. In Public Domain Sri Aurobindo Library, Pondicherry

Digitized by eGangotri/Sarayu Trust. Funding IKS-MoE-Grant-2 Equipment Heritage Foundation, Jalgaon

धिकारी स्यान्नान्यचित्तः कथंचन ॥ जडोऽन्धो बधि-
रो मूको निःशौचः कर्मवर्जितः ॥४॥ अज्ञोपहासका
भक्ता भूतिरुद्राक्षधारिणः ॥ लिङ्गिनो यश्च वा द्वेष्टि
ते नैवात्राधिकारिणः ॥ ५ ॥ यो मां गुरुं पाशुपतं व्रतं
द्वेष्टि धराधिप ॥ विष्णुं वा न स मुच्येत जन्मकोटि-
शतैरपि ॥६॥ अनेककर्मसक्तोऽपि शिवज्ञानविवर्जि-
तः ॥ शिवभक्तिविहीनश्च संसारी नैव मुच्यते ॥७॥
आसक्ताः फलरागेण ये त्ववैदिककर्मणि ॥ दृष्टमा-
त्रफलास्ते तु न भक्ता विधिकारिणः ॥ ८ ॥ अवि-
मुक्ते द्वारकायां श्रीशैले पुण्डरीकके ॥ देहान्ते तारकं

CC-0. In Public Domain Sri Aurobindo Library, Pondicherry

Digitized by eGangotri/Sarayu Trust. Funding IKS-MoE-Grant-2 Equipment Heritage Foundation, Jalgaon

मुक्ते द्वारकायां श्रीशैले पुण्डरीकके ॥ देहान्ते तारकं

ब्रह्म लभते मदनुग्रहात् ॥ ९ ॥ यस्य हस्तौ च पादौ च मनश्चैव सुसंयतम् ॥ विद्या तपश्च कीर्तिश्च स तीर्थफलमश्नुते ॥ १० ॥ विप्रस्यानुपनीतस्य विधिरेवमुदाहृतः ॥ नाभिव्याहारयेद्ब्रह्म स्वधानिनयनादृते ॥ ११ ॥ स शूद्रेण समस्तावद्यावद्वेदान्न जायते ॥ नामसंकीर्तने ध्याने सर्व एवाधिकारिणः ॥ १२ ॥ संसारान्मुच्यते जन्तुः शिवतादात्म्यभावनात् ॥ तथा दानं तपो वेदाध्ययनं चान्यकर्म वा ॥ १३ ॥ सहस्रांशं तु नार्हन्ति सर्वदा ध्यानकर्मणः ॥ जातिमाश्रममङ्गानि देशं कालमथापि वा ॥ १४ ॥ आसनादीनि कर्माणि

CC-0. In Public Domain Sri Aurobindo Library, Pondicherry

Digitized by eGangotri/Sarayu Trust. Funding IKS-MoE-Grant-2 Equipment Heritage Foundation, Jalgaon

ध्यानं नापेक्षते क्वचित् ॥ गच्छंस्तिष्ठन् जपन्वापि
शयानो वान्यकर्मणि ॥ १५ ॥ पातकेनापि वा युक्तो
ध्यानादेव विमुच्यते ॥ नेहाभिक्रमनाशोऽस्ति प्रत्य-
वायो न विद्यते ॥१६॥ स्वल्पमप्यस्य धर्मस्य त्रायते
महतो भयात्॥आश्चर्ये वा भये शोके क्षुते वा मम
नाम यः ॥१७॥ व्याजेन वा स्मरेद्यस्तु स याति परमां
गतिम् ॥ महापापैरपि स्पृष्टो देहान्ते यस्तु मां स्म-
रेत्॥१८॥ पञ्चाक्षरीं वोच्चरति स मुक्तो नात्र संशयः॥
विश्वं शिवमयं यस्तु पश्यत्यात्मानमात्मना ॥ १९ ॥
तस्य क्षेत्रेषु तीर्थेषु किं कार्यं वान्यकर्मसु ॥ सर्वेण

CC-0. In Public Domain Sri Aurobindo Library, Pondicherry

Digitized by eGangotri/Sarayu Trust. Funding IKS-MoE-Grant-2 Equipment Heritage Foundation, Jalgaon

तस्य क्षेत्रेषु तीर्थेषु किं कार्यं वान्यकर्मसु ॥ सर्वेण

सर्वदा कार्यं भूतिरुद्राक्षधारणम् ॥२०॥ नित्यं शिवं शिवोक्तेन शिवभक्तिमभीप्सता ॥ नर्यभस्म समायुक्तो रुद्राक्षान्यस्तु धारयेत् ॥ २१ ॥ महापापैरपि स्पृष्टो मुच्यते नात्र संशयः ॥ अन्यानि शैवकर्माणि करोतु न करोतु वा ॥२२॥ शिवनाम जपेद्यस्तु सर्वदा मुच्यते तु सः ॥ अन्तकाले तु रुद्राक्षान्विभूतिं धारयेत्तु यः ॥ २३॥ महापापोपपापौघैरपि स्पृष्टो नराधमः ॥ सर्वथा नोपसर्पन्ति तं जनं यमकिंकराः ॥ २४ ॥ बिल्वमूलमृदा यस्तु शरीरमुपलिम्पति ॥ अन्तकालेऽन्तकजनैः स दूरीक्रियते नरः ॥ २५ ॥

CC-0. In Public Domain Sri Aurobindo Library, Pondicherry

Digitized by eGangotri/Sarayu Trust. Funding IKS-MoE-Grant-2 Equipment Heritage Foundation, Jalgaon

॥ श्रीराम उवाच ॥ ॥ भगवन्पूजितः कुत्र कुत्र वा
त्वं प्रसीदसि ॥ तद्ब्रूहि मम जिज्ञासा वर्तते महती
विभो ॥ २६ ॥ ईश्वर उवाच ॥ ॥ मृदा वा गो-
मयेनापि भस्मना चन्दनेन वा ॥ सिकताभिर्दारुणा
वा पाषाणेनापि निर्मिता ॥ २७ ॥ लोहेन वाथ
रङ्गेण कांस्यखर्परापित्तलैः ॥ ताम्ररौप्यसुवर्णैर्वा र-
त्नैर्नानाविधैरपि ॥ ॥ २८ ॥ अथवा पारदेनैव कर्पूरे-
णाथवा कृता ॥ प्रतिमा शिवलिङ्गं वा द्रव्यैरेतैः कृतं
तु यत् ॥ २९ ॥ तत्र मां पूजयेत्तेषु फलं कोटिगु-
णोत्तरम् ॥ मृद्दारुकांस्यलोहैश्च पाषाणेनापि निर्मि-

॥७७॥

CC-0. In Public Domain Sri Aurobindo Library, Pondicherry

Digitized by eGangotri/Sarayu Trust. Funding IKS-MoE-Grant-2 Equipment Heritage Foundation, Jalgaon

ता ॥ ३० ॥ गृहिणा प्रतिमा कार्या शिवं शश्वदभी-
प्सता ॥ आयुः श्रियं कुलं धर्मं पुत्रानाप्नोति तैः क्र-
मात् ॥ ३१ ॥ बिल्ववृक्षे तत्फले वा यो मां पूजय-
ते नरः ॥ परां श्रियमिह प्राप्य मम लोके महीय-
ते ॥ ३२ ॥ बिल्ववृक्षं समाश्रित्य यो मन्त्रान्विधि-
ना जपेत् ॥ एकेन दिवसेनैव तत्पुरश्चरणं भवेत्
॥ ३३ ॥ यस्तु बिल्ववने नित्यं कुटीं कृत्वा वसेन्न-
रः ॥ सर्वे मन्त्राः प्रसिद्ध्यन्ति जपमात्रेण केवल-
म् ॥ ३४ ॥ पर्वताग्रे नदीतीरे बिल्वमूले शिवालये ॥
अग्निहोत्रे केशवस्य संनिधौ वा जपेत्तु यः ॥ ३५ ॥

CC-0. In Public Domain Sri Aurobindo Library, Pondicherry

Digitized by eGangotri/Sarayu Trust. Funding IKS-MoE-Grant-2 Equipment Heritage Foundation, Jalgaon

नैवास्य विघ्नं कुर्वन्ति दानवा यक्षराक्षसाः ॥ तं न स्पृ-
शंति पापानि शिवसायुज्यमृच्छति ॥ ३६ ॥ स्थण्डि-
ले वा जले वह्नौ वायावाकाश एव वा ॥ गुरौ स्वा-
त्मनि वा यो मां पूजयेत्प्रयतो नरः ॥ ३७ ॥ स कृत्स्नं
फलमाप्नोति लवमात्रेण राघव ॥ आत्मपूजासमा
नास्ति पूजा रघुकुलोद्भव ॥३८॥ मत्सायुज्यमवाप्नो-
ति चण्डालोऽप्यात्मपूजया ॥ सर्वान्कामानवाप्नोति
मनुष्यः कम्बलासने ॥ ३९ ॥ कृष्णाजिने भवेन्मु-
क्तिर्मोक्षश्रीर्व्याघ्रचर्मणि ॥ कुशासने भवेज्ज्ञानमा-
रोग्यं पत्रनिर्मिते ॥ ४० ॥ प्राङ्मुखोदङ्मुखो वापि

CC-0. In Public Domain Sri Aurobindo Library, Pondicherry

Digitized by eGangotri/Sarayu Trust. Funding IKS-MoE-Grant-2 Equipment Heritage Foundation, Jalgaon

जपं पूजां समारभेत् ॥ पाषाणे दुःखमाप्नोति काष्ठे नानाविधान् गदान् ॥४१॥ वस्त्रेण श्रियमाप्नोति भूमौ मन्त्रो न सिद्ध्यति ॥ अक्षमालाविधिं वक्ष्ये शृणुष्वावहितो नृप ॥ ४२ ॥ साम्राज्यं स्फाटिके स्यात्तु पुत्रजीवे परां श्रियम् ॥ आत्मज्ञानं कुशग्रन्थौ रुद्राक्षः सर्वकामदः ॥४३॥ प्रवालैश्च कृता माला सर्वलोकवशप्रदा ॥ मोक्षप्रदा च माला स्यादामलक्याः फलैः कृता ॥ ४४ ॥ मुक्ताफलैः कृता माला सर्वविद्याप्रदायिनी ॥ माणिक्यरचिता माला त्रैलोक्यस्त्रीवशंकरी ॥ ४५ ॥ नीलैर्मरकतैर्वापि कृता

CC-0. In Public Domain Sri Aurobindo Library, Pondicherry

Digitized by eGangotri/Sarayu Trust. Funding IKS-MoE-Grant-2 Equipment Heritage Foundation, Jalgaon

शत्रुभयप्रदा ॥ सुवर्णरचिता माला दद्याद्वै महतीं
श्रियम् ॥ ४६ ॥ तथा रौप्यमयी माला कन्यां य-
च्छति कामिताम् ॥ उक्तानां सर्वकामानां दायिनी
पारदैः कृता ॥ ४७ ॥ अष्टोत्तरशता माला तत्र स्या-
दुत्तमोत्तमा ॥ शतसंख्योत्तमा माला पञ्चाशन्मध्यमा
मता ॥ ४८ ॥ चतुःपञ्चाशती यद्वा अधमा सप्तविं-
शतिः ॥ अधमा पञ्चविंशत्या यदि स्याच्छतनिर्मि-
ता ॥ ४९ ॥ पञ्चाशदक्षराण्यत्रानुलोमप्रातिलोमतः ॥
इत्येवं स्थापयेत्स्पष्टं न कस्मैचित्प्रदर्शयेत् ॥ ५० ॥
वर्णैर्विन्यस्तया यस्तु क्रियते मालया जपः ॥ एक-

CC-0. In Public Domain Sri Aurobindo Library, Pondicherry

Digitized by eGangotri/Sarayu Trust. Funding IKS-MoE-Grant-2 Equipment-Heritage Foundation, Jalgaon

वर्णैर्विन्यस्तया वस्तु क्रियते मालया जपः ॥ एवं-

वारेण तस्यैव पुरश्चर्या कृता भवेत् ॥ ५१ ॥ सव्य-
पाणिं गुदे स्थाप्य दक्षिणं च ध्वजोपरि ॥ योनिमु-
द्राबन्ध एष भवेदासनमुत्तमम् ॥ ५२ ॥ योनिमुद्रा-
सने स्थित्वा प्रजपेद्यः समाहितः ॥ यं कंचिदपि वा
मन्त्रं तस्य स्युः सर्वसिद्धयः ॥ ५३ ॥ छिन्ना रुद्धाः
स्तम्भिताश्च मिलिता मूर्च्छितास्तथा ॥ सुप्ता मत्ता
हीनवीर्या दग्धाः प्रत्यर्थिपक्षगाः ॥ ५४ ॥ बाला यौ-
वनमन्त्राश्च वृद्धा मन्त्राश्च ये मताः ॥ योनिमुद्रासने
स्थित्वा मन्त्रानेवंविधान् जपेत् ॥ ५५ ॥ तस्य सि-
द्ध्यन्ति ते मन्त्रा नान्यस्य तु कथंचन ॥ ब्राह्मं मुहूर्त-

CC-0. In Public Domain Sri Aurobindo Library, Pondicherry

Digitized by eGangotri/Sarayu Trust. Funding IKS-MoE-Grant-2 Equipment Heritage Foundation, Jalgaon

मारभ्यामध्यान्हं प्रजपेन्मनुम् ॥५६॥ अत ऊर्ध्वं कृ-
ते जाप्ये विनाशाय भवेद्ध्रुवम् ॥ पुरश्चर्याविधावेवं
सर्वकाम्यफलेष्वपि ॥५७॥ नित्ये नैमित्तिके वापि त-
पश्चर्यासु वा पुनः ॥ सर्वदैव जपः कार्यो न दोषस्त-
त्र कश्चन ॥ ५८ ॥ यस्तु रुद्रं जपेन्नित्यं ध्यायमानो
ममाकृतिम् ॥ षडक्षरं वा प्रणवं निष्कामो विजिते-
न्द्रियः ॥ ५९ ॥ तथाथर्वशिरोमन्त्रं कैवल्यं वा रघू-
त्तम ॥ स तेनैव च देहेन शिवः संजायते स्वयम्
॥ ६० ॥ अधीते शिवगीतां यो नित्यमेतां जितेन्द्रि-
यः ॥ शृणुयाद्वा स मुक्तः स्यात्संसारान्नात्र संशयः

CC-0. In Public Domain Sri Aurobindo Library, Pondicherry

Digitized by eGangotri/Sarayu Trust, Funding IKS-MoE-Grant-2 Equipment Heritage Foundation, Jalgaon

यः ॥ शृणुयाद्वा स मुक्तः स्यात्संसारान्नात्र संशयः

॥ ६१ ॥ ॥ सूत उवाच ॥ ॥ एवमुक्त्वा महादेव-
स्तत्रैवान्तरधीयत ॥ रामः कृतार्थमात्मानममन्यत
तथैव सः ॥ ६२ ॥ एवं मया समासेन शिवगीता
समीरिता ॥ एतां यः प्रजपेन्नित्यं शृणुयाद्वा समा-
हितः ॥ ६३ ॥ एकाग्रचित्तो यो मर्त्यस्तस्य मुक्तिः
करे स्थिता ॥ अतः शृणुध्वं मुनयो नित्यमेतां समा-
हिताः ॥ ६४ ॥ अनायासेन वो मुक्तिर्भविता नात्र सं-
शयः ॥ कायक्लेशो मनःक्षोभो धनहानिर्न चात्मनः
॥ ६५ ॥ पीडास्ति श्रवणादेव यस्मात्कैवल्यमाप्नुयात् ॥
शिवगीतामतो नित्यं शृणुध्वमृषिसत्तमाः ॥ ६६ ॥
ऋषय ऊचुः ॥ अद्यप्रभृति भूयस्त्वमाचार्यः परमो

CC-0. In Public Domain Sri Aurobindo Library, Pondicherry

Digitized by eGangotri/Sarayu Trust. Funding IKS-MoE-Grant-2 Equipment Heritage Foundation, Jalgaon

गुरुः ॥ अविद्यायाः परं पारं यस्मात्तारयितासि नः
॥६७॥ उत्पादकब्रह्मदात्रोर्गरीयान् ब्रह्मदः पिता ॥
तस्मात्सूतात्मज त्वं नः सत्यं नान्योऽस्ति नो गुरुः
॥६८॥इत्युक्त्वा प्रययुः सर्वे सायंसंध्यामुपासितुम्॥
स्तुवन्तः सूतपुत्रं ते संतुष्टा गोमतीतटम् ॥ ६९ ॥

॥ इति श्रीपद्म० उप० शिवगीता० ब्रह्म० योगशास्त्रे शिवराघवसंवादे गीताधिकारीनिरूपणं नाम षोडशोऽध्यायः ॥ १६ ॥

इदं पुस्तकं मुम्बापुर्यां जावजी दादाजी इत्यनेन स्वकीये निर्णयसागराख्यमुद्रणयन्त्रालये मुद्रयित्वा प्राकाश्यं नीतम् ॥ शकाब्दाः १८१३.

CC-0. In Public Domain Sri Aurobindo Library, Pondicherry

Digitized by eGangotri Sarayu Trust. Funding IKS-MoE-Grant 2 Equipment Heritage Foundation, Jalgaon

स्वकीये निर्णयसागराख्यमुद्रणयन्त्रालये मुद्र-
यित्वा प्राकाश्यं नीतम् ॥ शकाब्दाः १८१३.

CC-0. In Public Domain Sri Aurobindo Library, Pondicherry

Digitized by eGangotri/Sarayu Trust. Funding IKS-MoE-Grant-2 Equipment Heritage Foundation, Jalgaon

॥ इति शिवगीता समाप्ता ॥

CC-0. In Public Domain Sri Aurobindo Library, Pondicherry

Digitized by eGangotri/Sarayu Trust. Funding IKS-MoE-Grant-2 Equipment Heritage Foundation, Jalgaon

118

CC-0. In Public Domain Sri Aurobindo Library, Pondicherry

Digitized by eGangotri/Sarayu Trust. Funding IKS-MoE-Grant-2 Equipment Heritage Foundation, Jalgaon

CC-0. In Public Domain Sri Aurobindo Library, Pondicherry

Digitized by eGangotri/Sarayu Trust. Funding IKS-MoE-Grant-2 Equipment Heritage Foundation, Jalgaon

CC-0. In Public Domain Sri Aurobindo Library, Pondicherry

Digitized by eGangotri/Sarayu Trust. Funding IKS-MoE-Grant-2 Equipment Heritage Foundation, Jalgaon

CC-0. In Public Domain Sri Aurobindo Library, Pondicherry